ಮೊದಲ ಮಾತು

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಕಲಿಕಾಲದ ಹೆದ್ದೈವ. ಅವನು ನೀಡಿದ ದಿವ್ಯ ಸಂದೇಶ ಭಗವದ್ಗೀತೆ. ಗೀತೆ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಗ್ರಂಥವಾದರೂ ಅದು ಜೀವನ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ. ನಮ್ಮ ಜೀವನ ಸರ್ವಾಂಗ ಸುಂದರವಾಗಲು ಅವಶ್ಯವಾದ ಎಲ್ಲ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಅದು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಎಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ನಾವು ಯಾವ ರೀತಿ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವನ್ನು ಭಗವದ್ಗೀತೆ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತತ್ತ್ವ ಹಾಗೂ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನ ಇವೆರಡನ್ನು ಸಮನ್ವಯಗೊಳಿಸುವ ಅಪರೂಪದ ಗ್ರಂಥ ಭಗವದ್ಗೀತೆ.

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನೀಡಿದ ಸಂದೇಶಗಳನ್ನು ಅಧ್ಯಾಯಕ್ರಮದಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಾವು ಈ ಹಿಂದೆ ಬರೆದ ಗೀತಾಸಾರೋದ್ಧಾರದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ರೂಪ ಇದು. ಪರ್ಯಾಯ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮಠದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಲು ಉದ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿರುವ ತಾತ್ತ್ವಿಕ, ಧಾರ್ಮಿಕ, ಪೌರಾಣಿಕ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ಇದು ಮೊದಲ ಕುಸುಮ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಬರುವ ಭಕ್ತರು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ನೀಡಿದ ಈ ಸಂದೇಶವನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಇನ್ನಷ್ಟು ಪ್ರೀತನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶತೀರ್ಥ ಶ್ರೀಪಾದರು
ಪರ್ಯಾಯ ಶ್ರೀ ಪೇಜಾವರ ಅಧೋಕ್ಷಜ ಮಠ,
ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಮಠ, ಉಡುಪಿ.

ಕೃಷ್ಣಂ ವಂದೇ ಮಂಥಪಾಶಧರಂ ದಿವ್ಯಾರ್ಭಕಾಕೃತಿಮ್।
ಶಿಖಾಬಂಧತ್ರಯೋಪೇತಂ ಭೈಷ್ಮೀಮಧ್ವಕರಾರ್ಚಿತಮ್॥

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಸಂದೇಶ

ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರೇ ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರೇ ಸಮವೇತಾ ಯುಯುತ್ಸವಃ।
ಮಾಮಕಾಃ ಪಾಂಡವಾಶ್ಚೈವ ಕಿಮಕುರ್ವತ ಸಂಜಯ ॥

ಭಗವದ್ಗೀತೆಯು ಭಾರತೀಯರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಜನರಿಗೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಂತಸ್ತಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತಹ ಉಪದೇಶಗಳು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಸಬಹುದು. ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ತರದ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಿಗೂ ಸಮರ್ಥ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಗೀತೆಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇಂತಹ ಸರ್ವಗ್ರಾಹಿ ಹಾಗೂ ಸರ್ವಜನೋಪಯೋಗಿ ಪಾವನ ಉಪದೇಶಧಾರೆಯನ್ನು ಗೀತೆಯ ಮುಖದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹರಿಸಿರುವನು. ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯು ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಯಶೋದೆಗೆ ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಸಕಲ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ತುಂಬಿರುವನು. ಪರಿಮಿತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಇಡೀ ವಿಶ್ವವನ್ನೇ ತೋರಿಸಿದಂತೆ, ಪರಿಮಿತ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಪರಿಮಿತ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಇಡೀ ಜೀವನಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ವಿವರಿಸಿರುವುದು ಅವನ ಮಹಾಮಹಿಮೆಯ ದ್ಯೋತಕವಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯ ಉಪದೇಶಕ್ಕೆ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿರುವ ಸಮಯ-ಸನ್ನಿವೇಶವೂ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾಗಿದೆ. ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯಗಳು ಎದುರುಬದುರು ನಿಂತಿರುವ ಸಮರವಿಸ್ಫೋಟದ ವಿಷಮ ಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ, ಯಾರಿಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಸಮತೋಲನವಿರುವ ಶಕ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಹೊರತು ಯಾರು ಇಂತಹ ಸರಳ ಗಂಭೀರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲರು? ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ವದ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿಯೇ, ವಿಶೇಷವಾದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿಯೇ ಮಾನವನು ವ್ಯಾಮೋಹಪರವಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಸಂದಿಗ್ಧ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಗೀತೆಯ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಧರ್ಮಕ್ಷೇತ್ರವಾದ ನಮ್ಮ ಜೀವನವೂ ಒಂದು ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರವೇ. ದೈವೀಶಕ್ತಿಗಳೂ ಆಸುರಶಕ್ತಿಗಳೂ ಪರಸ್ಪರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಹೋರಾಡಲು ಇಲ್ಲಿ ಅಣಿಯಾಗಿವೆ. ಈ ಸತ್ ಅಸತ್ ಶಕ್ತಿಗಳ, ಈ ಸದ್ಗುಣ ದುರ್ಗುಣಗಳ ಹೋರಾಟದ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ವಿಮುಖರಾಗಿ ನಾವು ಮೋಹಪರವಶರಾಗಿ ಹಿಂಜರಿಯುವುದುಂಟು; ಜೀವನದ ಈ ಆಂತರಿಕ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಎದುರಿಸಲಾರದೇ ದೂರ ಓಡಿಹೋಗುವ

ಜೀವನ ಪರಾಙ್ಮುಖ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ನಾವು ವಹಿಸುವುದುಂಟು. ಅಂಥವರಿಗೆಲ್ಲ ಗೀತೆಯು ನಿಜದರ್ಶನವನ್ನು, ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಿಯನ್ನು ನೀಡುವುದು. ಗೀತೆಯು ಪಾಂಡವರ ಹಾಗೂ ಕೌರವರ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿರದೇ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನ ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ಸದ್ಗುಣ ದುರ್ಗುಣಗಳ ಅಂತರಿಕ ಸಮರಕ್ಕೂ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತಕ್ಕೆ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಅರ್ಥದಂತೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥವೂ ಇದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಗೀತೋಪದೇಶವು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಬಂಧಿಸಿರದೆ ಮಾನವಕುಲದ ಸಕಲ ಸಜ್ಜನರಿಗೂ ಇದು ಅನ್ವಯವಾಗುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನೀಡಿದ ಈ ಉಪದೇಶವು ಇಂದಿನ ಅಣುಯುಗದ ನಮಗೆ ಏಕೆಂದು ನಾವು ಈ ಉಪದೇಶದ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಸೀನರಾಗಬಾರದು. ನಮ್ಮ ಈ ಜೀವನಸಮರದಲ್ಲಿ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವ ಶಾಶ್ವತ ಸಂದೇಶವು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ.

ಸೇನಯೋರುಭಯೋರ್ಮಧ್ಯೇ

ಎರಡು ಸೇನೆಗಳೂ ಯುದ್ಧ ಸನ್ನದ್ಧವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಅರ್ಜುನನು ಸಮರೋತ್ಸುಕನಾಗಿ ಎರಡೂ ಸೇನೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದೂ ತಾನು ಯಾರ ಜೊತೆಗೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದೆಯೋ ಅವರನ್ನೇ ವಿಹಂಗಮ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕೆಂದಿರುವೆನೆಂದೂ ತನ್ನ ಸಾರಥಿಯಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಎರಡೂ ಸೇನೆಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ರಥವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿದಾಗ ಅರ್ಜುನನು ಸೈನ್ಯವನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುವನು. ಒಮ್ಮೆಲೇ ಅವನ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಆಘಾತವಾದಂತಾಗುತ್ತದೆ. ತಮ್ಮ ಎದುರಿನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಎಲ್ಲ ಮುಖಗಳೂ ಚಿರಪರಿಚಿತಗಳೇ. ಆಚಾರ್ಯರು, ಬಂಧುಗಳು, ಸ್ನೇಹಿತರು ಇಂತಹವರೇ ಯುದ್ಧಕ್ಕಾಗಿ ಎದುರು ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ತಾನು ಈವರೆಗೆ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠುರವಾದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ನೆನೆದು ಅರ್ಜುನನ ಹೃದಯವು ಉದ್ವಿಗ್ನವಾಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಜುನನು ಮೋಹ ಪರವಶನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬಂಧು ವ್ಯಾಮೋಹದಿಂದ ಅವನ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯೂ ಕುಂಠಿತವಾದಂತೆನಿಸುತ್ತದೆ. ತಾನು ಈ ಸ್ವಜನರ ಜೊತೆಗೆ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿ ತನ್ನ ಈ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಲವಾದ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅರ್ಜುನನ ನಿರೂಪಣೆಯು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಈ ರೀತಿ ಇದೆ–

''ನಾನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಐಹಿಕ ಪ್ರಯೋಜನವೂ ಇಲ್ಲ; ಪಾರತ್ರಿಕ ಲಾಭವೂ ಇಲ್ಲ. ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದರೆ ರಾಜ್ಯ ಸುಖಭೋಗಗಳು ದೊರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ನಾವು, ದೊರೆಯುವುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದನ್ನು

ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಗುರು, ಬಂಧು, ಸ್ನೇಹಿತರ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಅವರ ಸಮಾಧಿಯ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟುವ ಸುಖಭೋಗದ ಸೌಧವು ನಮಗೆ ಏನು ಆನಂದವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲದು? ನಾವು ವಿಜಯಿಗಳಾಗಿ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ನಂತರ ಭೋಗ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಶರೀರ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನೋ ಆಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಆನಂದವು ಮಾತ್ರ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಹುರಿದ ಬೀಜಗಳನ್ನು ನೆಲದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೂ ಅದರಿಂದ ಮೊಳಕೆ ಬರಲಾರದು. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರ ಪರಿವಾರದ ನಿಧನದ ಶೋಕದಿಂದ ಹುರಿದ, ಬೆಂದ, ಈ ಹೃದಯದಿಂದ ಯಾವ ಆನಂದದ ಝರಿಯೂ ಚಿಮ್ಮಲಾರದು. ಬಂಧು ಜನರ ರಕ್ತಸಿಕ್ತವಾದ ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ, ಭೋಗಜೀವಿತಗಳನ್ನಾಗಲಿ ನಾನು ಬಯಸಲಾರೆ.''

''ಇನ್ನು ಪಾರತ್ರಿಕ ಸುಖ, ಅದಾದರೂ ಈ ನಿರ್ದಯ ಕಾರ್ಯದಿಂದ ನಮಗೆ ಹೇಗೆ ದೊರೆಯುವುದು? ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಕ್ಕಳೇನೋ ನಮಗೆ ಆತತಾಯಿಗಳು.★ ಆದರೆ ನಾವು ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತಿರುವುದಲ್ಲ. ಶತ್ರುಗಳ ಜೊತೆ ಅನೇಕ ಬಂಧು, ಮಿತ್ರ, ಗುರುಗಳನ್ನೂ ನಾವು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಗುರುಗಳನ್ನು, ಬಂಧು-ಮಿತ್ರರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದರಿಂದ ನಾವೇ ಆತತಾಯಿಗಳಾಗಿ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದಲೂ ಪಾರತ್ರಿಕ ಸುಖದಿಂದಲೂ ವಂಚಿತರಾಗುವೆವು. ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಆತತಾಯಿಗಳು ದುಷ್ಟರು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅವರನ್ನು ನಾಶಪಡಿಸಲು ಹೋಗಿ ನಾವೂ ಅದೇ ದೌಷ್ಟ್ಯವನ್ನೂ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನೂ ಎಸಗುವುದೇ? ಇದರಿಂದ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ನರಕವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.''

ಹೀಗೆ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಐಹಿಕ ಹಾಗೂ ಪಾರತ್ರಿಕ ಇವೆರಡೂ ಸುಖ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೇ, ಯುದ್ಧದಿಂದ ಲೋಕ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಬುಡಮೇಲಾಗಿ ಅದರಿಂದ ಆಗಬಹುದಾದ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ತಾನು ಹೊಣೆಗಾರನಾಗುವೆನೆಂಬ ಆಶಂಕೆಯನ್ನೂ ಅರ್ಜುನನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ''ಯುದ್ಧದಿಂದ ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಕುಲನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಕುರುಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಮನೆಯಿಂದ ಎಂಬಂತೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಸೈನಿಕರ ಜಮಾವಣೆಯಾಗಿದೆ. ಇವರೆಲ್ಲರ ನಾಶದಿಂದ ಪುರುಷ ಸಂಖ್ಯೆಯ ಹಾನಿ ಅಪಾರವಾಗುವುದು. ನಿರುಪಾಯರಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಯರು ತಪ್ಪುದಾರಿ ತುಳಿಯಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ವರ್ಣಸಂಕರವಾಗಬಹುದು. ಲೋಕವ್ಯವಸ್ಥೆಯು ಅಸ್ತವ್ಯಸ್ತವಾಗಬಹುದು. ಅನೀತಿ ಅನಾಚಾರಗಳ ತಾಂಡವವಾಗಬಹುದು'' -ಎಂಬುದೇ ಅರ್ಜುನನ ಆಶಂಕೆ. ದ್ವಿತೀಯ ಮಹಾಯುದ್ಧದ ನಂತರದ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ

★ ಆತತಾಯಿ : ವಿಷ, ಬೆಂಕಿ ಮುಂತಾದ ಮಾರ್ಗಗಳಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವವನು ಆತತಾಯಿ. ಆತ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಇಂತಹವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವಚನವಿದೆ.

ಅರ್ಜುನನ ಈ ಆಶಂಕೆಗೂ ಆಧಾರವಿದೆ ಎಂದು ನಮಗೆ ಅನಿಸಬಹುದು.

ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ವಾದಗಳನ್ನು ಮುಂದಿಟ್ಟು ಯುದ್ಧವನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ವಿರೋಧಿಸಿದರೂ ತನ್ನ ವಾದದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ನಂಬಿಕೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಮೋಹ-ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟು ಅವನ್ನು ವೇದಾಂತದ ಭಾಷೆಯಿಂದ ಮುಚ್ಚಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೂ ಅರಿವಾಗಿತ್ತು. ಬಂಧುವ್ಯಾಮೋಹ, ಧರ್ಮಭೀರುತ್ವ ಒಂದೆಡೆ. ಕರ್ತವ್ಯದ ಕರೆ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ. ಈ ಅಂತರ್ದ್ವಂದ್ವದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತ ಪಥವು ಗೋಚರವಾಗದೆ, ಗುರುವಾಗಿ ತನಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಉದ್ಧರಿಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತನಾಗುವನು.

ಏವಮುಕ್ತ್ವಾಽರ್ಜುನಃ ಸಂಖ್ಯೇ ರಥೋಪಸ್ಥ ಉಪಾವಿಶತ್ ।
ವಿಸೃಜ್ಯ ಸಶರಂ ಚಾಪಮ್ ಶೋಕಸಂವಿಗ್ನಮಾನಸಃ ॥

******

ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ತಂ ತಥಾ ಕೃಪಯಾವಿಷ್ಟಮ್ ಅಶ್ರುಪೂರ್ಣಾಕುಲೇಕ್ಷಣಮ್ ।
ವಿಷೀದಂತಮಿದಂ ವಾಕ್ಯಮ್ ಉವಾಚ ಮಧುಸೂದನಃ ॥

ಅಶೋಚ್ಯಾನನ್ವಶೋಚಸ್ತ್ವಮ್

ಮೊದಲಾಗಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅರ್ಜುನನಲ್ಲಿ, ''ನಿನ್ನ ಶೋಕಾವೇಗಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಸಂಗತಿಗಳು ಯಾವುವು?'' ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ''ಬಂಧುನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸುತ್ತಿರುವ ನಿನ್ನ ಆಕ್ರೋಶವು ಅವರ ಆತ್ಮದ ನಾಶದ ಬಗ್ಗೆಯೋ ಅಥವಾ ಈ ಶರೀರನಾಶದ ವಿಚಾರವಾಗಿಯೋ? ಆತ್ಮವಿನಾಶದ ಬಗ್ಗೆ ನಿನ್ನ ಈ ಶೋಕವು ಅನುಚಿತ. ಆತ್ಮನು ನಿತ್ಯನು; ಅಜರಾಮರನು. ನೀನಾಗಲೀ, ನಾನಾಗಲಿ, ನಮ್ಮ ಮುಂದಿರುವ ಈ ಎಲ್ಲ ಜನನಾಯಕರಾಗಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಹಿಂದೂ ಇದ್ದವರೇ, ಮುಂದೂ ಇರುರವರೇ. ಆದ್ದರಿಂದ ಆತ್ಮದ ನಾಶದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ಮಾಡಲಾರೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಯಾಕೆ ವ್ಯಥೆಪಡುವಿ?''

''ಇನ್ನು ನಾನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಲಾಲಿಸಿದ ಹಾಗೂ ಗೌರವಿಸಿದ ಈ ಶರೀರಗಳೆಲ್ಲ ನನ್ನ ಮುಂದೆಯೇ ಛಿನ್ನವಿಚ್ಛಿನ್ನಗಳಾಗಿ ನಷ್ಟಹೊಂದುವವೆಂದು ಖೇದವೇ? ಅರ್ಜುನಾ! ಹಳೇ ಮನೆಯನ್ನು ಕೆಡವಿ ಹೊಸ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟುವಾಗ ಯಾರಾದರೂ ಅಳುತ್ತಾರೆಯೇ? ಹಳೇ ಅಂಗಿ-ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಹೊಸ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ನೀಡಿದಾಗ ಮಕ್ಕಳು ಕುಣಿಯುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಬಾಲ್ಯವು

ಕಳೆದು ತಾರುಣ್ಯಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಸಂತಸ ಪಡುವುದನ್ನೇ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವಲ್ಲವೇ? ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆ ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅಪೇಕ್ಷಿತ; ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹಳೇ ಪುಷ್ಪಗಳು ಉದುರಿ ಹೊಸ ಪುಷ್ಪಗಳು ಅರಳುವಂತೆ. ನಾವು ಪ್ರಸನ್ನತೆಯಿಂದಲೇ ಈ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಮರಣಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಥಾ ಅಂಜಬಾರದು. ಬಾಲ್ಯ, ಕೌಮಾರ, ತಾರುಣ್ಯಗಳಂತೆ ಮರಣವೂ ಒಂದು ದಶಾಪರಿವರ್ತನೆ ಮಾತ್ರವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಶಾಶ್ವತವಾದ ಈ ಶರೀರದ ನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಪರಿತಪಿಸಬಾರದು.''

''ಅಥವಾ ಈ ಶರೀರ ನಾಶವಾಗಿ ಇದರ ಬದಲು ಮುಂದೆ ಎಂತಹ ಶರೀರವನ್ನು ಇವರೆಲ್ಲ ಪಡೆಯುವರು? ಬಾಡಿಗೆಯ ಮನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕೆಟ್ಟ ಮನೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತಾದರೆ ಜನರು ಪರಿತಪಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹೀಗೆ ಈ ದೇಹನಾಶಕ್ಕಾಗಿ ಶೋಕ ಅನುಚಿತವಾದರೂ ಮುಂದೆ ಬರಬಹುದಾದ ಹೀನದೇಹಗಳ ಭಯ, ಆಶಂಕೆಗಳಿಂದ ಪರಿತಾಪವೆನ್ನುವಿಯೋ? ಭೀಷ್ಮ-ದ್ರೋಣಾದಿಗಳಂತಹ, ಜೀವನವಿಡೀ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಎಸಗಿದ ಸಜ್ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಯಾಕೆ ಕನಿಕರಪಡುವಿ? ಅವರಿಗೆ ಮರಣಾನಂತರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ಥಾನವು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದವರೇ ಮರಣಕ್ಕೆ ಅಂಜಬೇಕು. ಕಳ್ಳರು ತಮ್ಮ ನೆರಳಿಗೇ ಅಂಜುವಂತೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಮಾಡಿರುವವರು ಮಾತ್ರ ಜೀವನದ ನೆರಳಿನಂತಿರುವ ಮರಣಕ್ಕೆ ಭಯಪಡುವವರು. ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಉತ್ತಮ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮರಣವು ಜೀವನಯಜ್ಞದ ಅವಭೃಥವೇ ಆಗಿದೆ. ಮರಣದ ನಂತರ ಇನ್ನೂ ಉತ್ತಮವಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳು ಅವರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸಜ್ಜನರ ಮರಣದ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ಕಾತರಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಟರು ಮಾತ್ರ ತಮ್ಮ ಮರಣದ ನಂತರ ಹೀನ ಶರೀರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ದುಷ್ಟಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ ದಂಡನೆಯೂ ಆಗಲೇಬೇಕಾದುದು. ಎಷ್ಟೋ ಸಜ್ಜನರೂ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಸಂಭವಿಸಿದ ಪಾಪಕೃತ್ಯಗಳಿಗೆ ಸ್ವಯಂ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಪಾಪಪ್ರಕ್ಷಾಲನವನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡ ಇತಿಹಾಸಗಳೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಇವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ದುರ್ಜನರ ಮರಣದ ನಂತರದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿಕೊಂಡು ಚಿಂತಿಸುವುದು ಅನಾವಶ್ಯಕವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟರ ಬಗ್ಗೆ ಅನುಚಿತ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಸಮಾಜವ್ಯವಸ್ಥೆಯೇ ಶಿಥಿಲವಾಗಬಹುದು. ಅಂತೂ ಶರೀರವು ನಶ್ವರವಾಗಿದ್ದು ಅದರಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯು ಅನಿವಾರ್ಯವೂ ಸ್ವಾಗತವೂ ಆಗಿದೆ. ಆತ್ಮನಂತೂ ಶಾಶ್ವತ ವಸ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ನಿನ್ನ ಶೋಕಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ.''

ಅಭಿಮಾನವೇ ದುಃಖದ ಮೂಲ

ಅರ್ಜುನನು ಪುನಃ ಆಶಂಕಿಸುತ್ತಾನೆ; ''ನಶ್ವರವಾದ ಶರೀರದ ನಾಶಕ್ಕೆ

ಶೋಕಿಸಬೇಕಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಆತ್ಮನು ಶಾಶ್ವತನೆಂದೂ ಹೇಳಿದ ನಿನ್ನ ಮಾತನ್ನು ಒಪ್ಪಿದೆ. ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳ ಹಾಗೂ ಮಿತ್ರರ ನಿಧನದ ಮೇಲೂ ಅವರ ಆತ್ಮವು ಉಳಿಯುವುದಾದರೂ ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ ನಮಗೆ ತಪ್ಪುವುದಲ್ಲ! ಎಂದು ಶೋಕಿಸುತ್ತೇನೆ. ದೇಹದ ಮಾಧ್ಯಮದಿಂದಲೇ ಇನ್ನೊಂದು ಜೀವನ ಸಂಪರ್ಕವನ್ನು ನಾವು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವೆವು. ಈ ದೇಹವು ನಷ್ಟವಾಗಿ ಆತ್ಮ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಯೂ ಇರಬಹುದಾದರೂ ನಮಗೂ ಅವರಿಗೂ ಸಂಪರ್ಕ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಈವರೆಗೆ ಯಾರ ದರ್ಶನ ಸ್ಪರ್ಶನಗಳಿಂದ ನಾನು ಸಂತಸಪಡುತ್ತಿದ್ದೆನೋ ಅಂತಹ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹ, ವಾತ್ಸಲ್ಯಪಾತ್ರರಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾನು ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವೆನಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ವ್ಯಥೆಯಾಗಿದೆ.''

ಅರ್ಜುನನ ಈ ವ್ಯಥೆಯನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾ, ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸೂಕ್ತ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಅವನ ಮುಂದಿಡುವನು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ದುಃಖಗಳು ಪದೇ ಪದೇ ಸಂಭವಿಸುವುವು. ಇಂತಹ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಎದುರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಬಗ್ಗೆ ತಕ್ಕ ಸೂತ್ರವನ್ನು ನಾವು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ದುಃಖದ ಮೂಲ ಯಾವುದು? ವಿಷಯಗಳಿಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಆಗುವ ಸಂಬಂಧವೇ ದುಃಖದ ನಿದಾನವೇ? ಅಲ್ಲ. ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಇರುವಾಗಲೂ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧವು ನಡೆದೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಶರೀರಕ್ಕೆ ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಹಿತ-ಅಹಿತ ಸ್ಪರ್ಶಗಳು ಆದರೂ ಅದರಿಂದ ಆಗ ಯಾವ ಸುಖದುಃಖಗಳ ಅನುಭವವೂ ಜೀವನಿಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಚ್ಚರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸುಖ ದುಃಖಗಳಿಗೆ ಶರೀರೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೂ ಭೌತಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವೇ ಕಾರಣವಾಗಿರದೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕಾರಣವಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಒಪ್ಪಬೇಕು. ಅದೇ ಶರೀರದ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನ, ಶರೀರಕ್ಕೂ ತನಗೂ ಇರುವ ಭೇದವನ್ನು ಸ್ಫುಟವಾಗಿ ಕಾಣದೇ ಅದನ್ನೇ ತಾನು ತನ್ನದು ಎಂದು ಕಾಣುವ ಅಭಿಮಾನವೇ ಈ ಶೋಕಮೋಹಗಳ ಮೂಲಹೇತುವು. ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮನು ಸ್ವಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಈ ಅಭಿಮಾನವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಎಚ್ಚರದಲ್ಲೂ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಲು ನಾವು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ನಾವು ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರದಲ್ಲೂ ಸಮಾಧಿಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಬಲ್ಲೆವು. ತಾನು, ತನ್ನವರು ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನದಿಂದಲೇ, ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ನಾವು ವೃಥಾ ಶೋಕಿಸುತ್ತೇವೆ. ನಮ್ಮ ಪರಿಚಿತರಲ್ಲದ ಯಾರದೋ ಮನೆಯು ಸುಟ್ಟಾಗ ನಾವು ಶೋಕಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅದೇ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬೆಂಕಿ ಬಿದ್ದಾಗ ನಾವು ಬಹಳ ಆತುರತೆಯಿಂದ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತೇವೆ. ಎರಡೂ ಮನೆಗಳೇ, ಬೆಂಕಿಯು ಸುಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಆ ಮನೆಯು ಸುಡುವಾಗ ಆಗದಿದ್ದ ಶೋಕಾವೇಗವು ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ

ಮಾತ್ರ ಏಕೆ ಆಗುತ್ತದೆ? ಹೊಸದಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದ ವಧುವಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಕಾಯಿಲೆ, ತಲೆನೋವಾದಾಗ ಆಕೆಯ ಪ್ರಿಯತಮನು ಬಹಳ ಚಡಪಡಿಸುವನು. ಆದರೆ ಮದುವೆಯ ಮುಂಚೆ ಅದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಯಾವ ಕಾಯಿಲೆ ಬಂದರೂ ಇವನು ಏನೂ ಆತುರನಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಮನೆ, ತನ್ನ ಮಡದಿ ಎಂಬ ಅಭಿಮಾನವೇ ನಮ್ಮ ವಿಹ್ವಲತೆಗೆ ಕಾರಣವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವೇ ಇದೆ. ಈ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆ, ಆಗ ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಬಂಧುಗಳ ವಿಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ನೀನು ಮರುಗಲಾರೆ –

ತಾನ್ ತಿತಿಕ್ಷಸ್ವ ಭಾರತ ।

''ಅಭಿಮಾನತ್ಯಾಗದಿಂದ ಮೋಹಮೂಲವಾದ ಈ ಕ್ಷುದ್ರ ಶೋಕವನ್ನು ನೀನು ಎದುರಿಸಲೇಬೇಕು. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸರ್ವಥಾ ತಲೆಬಾಗಬೇಡ'' – ಎಂದು ಅರ್ಜುನನ ದುಃಖದ ಮೂಲವನ್ನೇ ಬೇರುಸಹಿತವಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯುತ್ತಾನೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಈ ಮಾತು ಪರಾನುಕಂಪದಿಂದ ಹುಟ್ಟುವ ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥ, ನಿರಪೇಕ್ಷ, ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಶೋಕಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಶೋಕವು ಆತ್ಮನನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಲಾರದು. ಅದು ಆತ್ಮನ ವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ವ್ಯಾಮೋಹ ಮೂಲವಾದ, ಆತ್ಮನ ಅಪಕರ್ಷಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದ, ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವ ದುಃಖದ ಬಗ್ಗೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನು ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಆಡಿರುವನು. ಇದರಿಂದ, ಯಾರಿಗೆ ಏನೇ ಸಂಭವಿಸಿದರೂ ರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಯಾವುದೇ ಭೀಕರ ಅನರ್ಥವಾದರೂ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಾರದೆಂದು ಯಾರೂ ಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಸಂಕುಚಿತ ಸ್ವಾರ್ಥ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ, ಪ್ರಗತಿವಿರೋಧಿಗಳಾದ ದುಃಖಗಳಿಗೆನೇ ಅಭಿಮಾನವು ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು, ಅವುಗಳನ್ನು ಧೀರಭಾವದಿಂದ ಎದುರಿಸಬೇಕು ಎಂಬುದೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಹಾನಿ ಇಲ್ಲ

ನಾಸತೋ ವಿದ್ಯತೇ ಭಾವೋ ನಾಭಾವೋ ವಿದ್ಯತೇ ಸತಃ ।

ಮೇಲಿನ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಅನರ್ಥವಾಗುವುದೆಂಬ ಭಯವನ್ನೂ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

''ದುಷ್ಟ ಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೂ ಸಂಭವಿಸದು. ಒಳ್ಳೆಯ ಕೃತ್ಯದಿಂದ ಅನಿಷ್ಟವೂ ಘಟಿಸಲಾರದು'' ಎಂದೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವಾಗುವುದು.

ಇದು ದುರ್ಯೋಧನನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಪಾಂಡವರು ನಡೆಸಿದ ದಾಯಾದಿಗಳ ಜಗಳವಲ್ಲ. ಅಧರ್ಮದ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ನಡೆದ ಧರ್ಮದ ಹೋರಾಟವಾಗಿದೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಲೋಕಹಾನಿಕರವಾದ ಕುಟಿಲ ಹಾಗೂ

ಸ್ವಾರ್ಥಪರ ನೀತಿಯಿಂದಲೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಕಲಿಂಗ ಅಥವಾ ಕಣಿಕ ಎಂಬ ಕುಟಿಲ ನೀತಿಯ ಗುರುವಿನಿಂದ ಸ್ವಾರ್ಥಧರ್ಮದ ಉಪದೇಶವು ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ದೊರೆತಿತ್ತು. ಆ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಆತ ನಡೆದು ಲೋಕದ ವಾತಾವರಣವನ್ನೇ ಕೆಡಿಸಿದ್ದ. ಭೀಷ್ಮಾದಿಗಳಂತಹ ಮಹಾತ್ಮರಿಗೂ ಅವನ ಈ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಕುಗ್ಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳಿದಂತೆ –

ಛದ್ಮೈವ ಯತ್ರ ಪರಮಂ ನ ಸುರಾಶ್ಚ ಪೂಜ್ಯಾಃ
ಸ್ವಾರ್ಥೇನ ವಂಚನಕೃತೇ ಜಗತೋಽಖಿಲಂ ಚ ।
ಧರ್ಮಾದಿ ಕಾರ್ಯಮಪಿ ಯತ್ರ ಮಹೋಪಧಿಃ ಸ್ಯಾತ್
ಶ್ರೇಷ್ಠಃ ಸ ಏವ .....॥

–ತಾತ್ಪರ್ಯನಿರ್ಣಯ

''ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಪಟಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವಿರಬೇಕು. ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಗೆ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ವಂಚನೆಗಾಗಿ, ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಧರ್ಮದ ನಾಟಕವನ್ನು ಆಡಬೇಕು.'' ಈ ಮಾದರಿಯ ಭೋಗಪರವಾದ ನಾಸ್ತಿಕ ನೀತಿಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಪಡೆದು ಆ ಕುಟಿಲ ತಂತ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು ಆ ಮಾದರಿಯಲ್ಲೇ ನಡೆಯುವ ದುರ್ಯೋಧನನ ಪ್ರಬಲವಾದ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಭವಿಸಿದ ಲೋಕದ ವಿಷವಾತಾವರಣವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದೇ ಈ ಮಹಾಭಾರತ ಯುದ್ಧದ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತವಾದ ವಿಶ್ವ ಕಲ್ಯಾಣಕಾರಕವಾದ ಈ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ದೊರಕಬಹುದಲ್ಲದೆ ನರಕದ ಸಂಭವವೆಲ್ಲಿ?

ಧರ್ಮ್ಯಾದ್ಧಿ ಯುದ್ಧಾಚ್ಛ್ರೇಯೋನ್ಯತ್
ಕ್ಷತ್ರಿಯಸ್ಯ ನ ವಿದ್ಯತೇ ।

''ಧರ್ಮಸಾಧನವಾದ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಶ್ರೇಯೋಮಾರ್ಗವು ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗಿಲ್ಲ.''

ಬರಿಯ ಯುದ್ಧದಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯನಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಾಗುವುದೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ಕೃಷ್ಣನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಯದ್ಧವು ಧರ್ಮ್ಯವಾದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ. ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಲ್ಲಿ ಬರೇ ಯುದ್ಧ ನೀತಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು ಎಂದು ಕೆಲವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸುವುದುಂಟು. ಧ್ಯೇಯರಹಿತವಾದ ಬರಿಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತರಣೆಯ ಸಮರ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಮರ್ಥಿಸಲಿಲ್ಲ. ವೃಥಾ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಭಯಾನಕ ಸಮರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವವನನ್ನು ಲೋಕಕಂಟಕ, ಲೋಕಕ್ಷಯಕಾರಕ ಎಂದೇ ಕರೆಯಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಲೋಕಹಿತ

ಕಾರಿಯಾದ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ಸಮರವೇ ಧರ್ಮಯುದ್ಧ. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ವೀರತನದಿಂದ ಹೋರಾಡಿ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವವರನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಶಂಸಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವರೇ ವೀರಸ್ವರ್ಗದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು. ಇಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಧ್ಯೇಯವಿಲ್ಲದ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಶಾಹಿ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಆಕ್ರಮಣ ಭಾವನೆಯ ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಮರವನ್ನು ನಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿಲ್ಲ. ಈಗ ಪಾಂಡವರು ನಡೆಸಲಿದ್ದ ಯುದ್ಧವು ಇಂತಹ ಧಾರ್ಮಿಕ ಹೋರಾಟವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಸಹಾಯಕವಾದ ಇಂತಹ ಹೋರಾಟದ ಸಂದರ್ಭವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವುದು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಈ ಅಪೂರ್ವ ಸಂಧಿಯು ದೊರಕಿರುವುದು ಸ್ವರ್ಗದ ದ್ವಾರವನ್ನು ತೆರೆದಂತೆ ಆಗಿದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆಸಕ್ತಿಯೇ ಪಾಪದ ಮೂಲ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈವರೆಗೆ ಅಭಿಮಾನತ್ಯಾಗದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿ ವ್ಯಾಮೋಹಜನಿತವಾದ ದುಃಖದ ಭಾರವನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಮಾಡಿದರೂ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಪಾಪದ ಭೀತಿಯು ಇನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರಸನವಾಗಿಲ್ಲ. ಬಂಧುಜನರ, ಗುರುಜನರ ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಪಾಪವು ಅಂಟಬಹುದೆಂಬ ಸಂಶಯವು ಅವನಲ್ಲಿ ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿದೆ. ಇದು ಧರ್ಮಯುದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಪುಣ್ಯಕರವಾದರೂ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಅನೇಕ ಪಾಪಕಾರ್ಯಗಳೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಈ ಧರ್ಮಕೃತ್ಯಗಳಿಂದ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಕಾರಣವಾದ ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ ಮಿಶ್ರವಾದ ಈ ಯುದ್ಧಕ್ಕಿಂತ ಕೇವಲ ಧರ್ಮಕಾರಕವಾದ, ಪಾಪದ ಸೋಂಕೇ ಇಲ್ಲದ ಸಂನ್ಯಾಸವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲವೇ? ಇವೆಲ್ಲ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಮುನಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಯಾಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದೆಂಬ ಅರ್ಜುನನ ಸಂಶಯವು ಇನ್ನೂ ಉಳಿದಿದೆ.

ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಮುಂದೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮ ಅಥವಾ ಭಾಗವತ ಧರ್ಮದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಹೇಗೆ ಅಭಿಮಾನವೇ ದುಃಖದ ಮೂಲವಾಗಿದ್ದು ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ದುಃಖದ ಸಮೂಲ ಉಚ್ಚಾಟನೆಯಾಗುವುದೋ ಅದರಂತೆ ಪಾಪದ ಮೂಲ ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅದನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಬೇಕು. ಬರಿಯ ಹಿಂಸೆಯಿಂದಲೇ ಪಾಪವು ಸಂಭವಿಸುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಸಾವಿರಾರು ಜನರಿಗೆ ಮರಣದಂಡನೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ಕಠಿಣ ಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ವಿಧಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆ ಶಿಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕಾರ್ಯಗತಗೊಳಿಸುವರು. ಇದರಿಂದ ಅವರೆಲ್ಲ ಪಾಪಿಗಳೆನಿಸುವರೇ? ಆಸಕ್ತಿಯೇ

ಪಾಪದ ಮೂಲ. ನಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ನಾವು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವೆವು. ಅದರಿಂದ ನಮಗೆ ಪಾಪವು ಸಂಭವಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಹಿತವಾದ ಲೋಕಹಿತಕಾರಿಯಾದ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸ್ವಾರ್ಥರಹಿತವಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಹಿಂಸೆಯ ಘಟನೆಗಳು ನಡೆದರೂ ಪಾಪವು ಅಂಟುವುದಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನೇ ಸಂಹರಿಸುವ ಭಗವಂತನಿಗೆ ದೋಷವಿದೆಯೇ? ಆದ್ದರಿಂದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕರ್ತವ್ಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕು-ವೇದನಾನಿರೋಧಕ ಇಂಜಕ್ಷನ್ ನೀಡಿ ಶಸ್ತ್ರಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಂತೆ. ಆಗ ಯಾವ ಮನೋವೇದನೆಗೂ ಅವಕಾಶ ಇರುವುದಿಲ್ಲವೆಂದು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮದ ದಿವ್ಯಸಂದೇಶವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಿಸುವನು.

ಹೀಗೆ ಕಾಮನೆಯಿಲ್ಲದೆ, ಭಗವತ್ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾಡುವ ಸತ್‌ಕರ್ಮವನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಸಿದರೂ ಪ್ರಾರಂಭಮಾಡಿ ಅನಿವಾರ್ಯ ಕಾರಣದಿಂದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಬಿಟ್ಟರೂ ಅದರಿಂದ ಆವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಲ್ಲ. ಭಗವಂತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ನೇಹಾಭಿಕ್ರಮನಾಶೋऽಸ್ತಿ
ಪ್ರತ್ಯವಾಯೋ ನ ವಿದ್ಯತೇ ।
ಸ್ವಲ್ಪಮಪ್ಯಸ್ಯ ಧರ್ಮಸ್ಯ
ತ್ರಾಯತೇ ಮಹತೋ ಭಯಾತ್ ॥

ನಾವು ಕೃಷಿ, ವ್ಯಾಪಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿ ಆರಂಭ ಮಾಡಿ ಅರ್ಧದಲ್ಲೇ ತೊರೆದರೆ ವಿಶೇಷ ನಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಅದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆ ಏರುವುದೇ ದುಸ್ತರವಾಗುವುದು. ನಾವು ಔಷಧವನ್ನು ಸೇವಿಸುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆದರೆ ಅದರಿಂದ ಬಹಳ ಅನರ್ಥವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ವಿವರಿಸಲಿರುವ ಭಾಗವತಧರ್ಮ ಅಥವಾ ಅನಾಸಕ್ತಿ ಯೋಗದಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಭಯಕ್ಕೂ ಅವಸರವಿಲ್ಲ. ನಾವು ಶುದ್ಧ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಮಾಡುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಆದರೂ ಅದರಿಂದ ಪ್ರತ್ಯವಾಯವಿಲ್ಲ; ಅಪಾಯವಿಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಹೇಳುವಂತೆ –

ಪ್ರಾರಂಭಮಾತ್ರಮಿಚ್ಛಾ ವಾ
ವಿಷ್ಣುಧರ್ಮೋ ನ ನಿಷ್ಫಲಾ ।

– ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ

ಭಗವಂತನು ವಿವರಿಸುವ ಈ ಪವಿತ್ರ ಭಾಗವತಧರ್ಮ ಎಷ್ಟು ಸರಳ ನಿರಪಾಯ ರಾಜಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ! ಇದನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಆಚರಿಸಿದರೂ

ಮಹಾಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಎಷ್ಟು ಕರ್ತವ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕಿಂತ ಹೇಗೆ ಮಾಡಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದೇ ಮುಖ್ಯ. ಸುದಾಮನು ನೀಡಿದ ಹಿಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿಗೆ ಭಗವಂತನು ಎಂತಹ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ನೀಡಿರುವನು! ಆ ಹಿಡಿ ಅವಲಕ್ಕಿಯ ಹಿಂದೆ ಅಂತಹ ಪವಿತ್ರ ಭಾವವಿತ್ತು. ಶುದ್ಧ ಭಾವದಿಂದ ಮಾಡುವ ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕರ್ಮವೂ ಪರಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಕಾರಣವೆನಿಸುವುದು. ಕಾಗದದ ನೂರಾರು ಹಾಳೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮುದ್ರೆ ಇರುವ ಒಂದು ನೋಟಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಬೆಲೆ ಇದೆ! ಭಕ್ತಿಯ ದೇವಮುದ್ರೆ ಇರುವ ಅಲ್ಪ ಕರ್ಮವೂ ನೂರಾರು ಕರ್ಮಗಳಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲು ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮುಂದಿನ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುವನು.

ಕರ್ಮವೂ ಫಲಾಶೆಯೂ

ಕರ್ಮಣ್ಯೇವಾಧಿಕಾರಸ್ತೇ ಮಾ ಫಲೇಷು ಕದಾಚನ ।

''ವೇದವು ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾತ್ರ ವಿಧಾನಮಾಡಿದೆ. ಫಲಾಶೆಯನ್ನು ಅದು ವಿಧಿಸಲಿಲ್ಲ.''

''ಫಲದಾತನು ಭಗವಂತನೇ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಮಾತ್ರ ನಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದೆ'' ಎಂದೂ ಈ ಶ್ಲೋಕ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಫಲದ ಆಶೆಯನ್ನು ತೊರೆಯುವಾಗ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಾವು ಬಿಡಬಾರದು. ಕಳೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯುವಾಗ ಅದರ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಳೆಯೂ ಹೋಗದಿರಲಿ. ನಾವು ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡದ ಮತ್ತು ವೇದಗಳಿಂದ ವಿಹಿತವಲ್ಲದ ಫಲಾಶೆಯನ್ನು ಬಿಡುವ ಜೊತೆಗೆ ಕರ್ತವ್ಯತ್ಯಾಗವಾಗದಿರಲಿ ಎಂದೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಾನೆ–

ಮಾ ತೇ ಸಂಗೋಽಸ್ತ್ವಕರ್ಮಣಿ ।

ಸಾಂಸಾರಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯವರಿಗೆ ಈ ಲೌಕಿಕ ಸುಖದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೊರೆಯುವುದು ಕಠಿಣವಾದೀತು. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಆನಂದವು ಅತ್ಯಂತ ಮಹತ್ತರವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವಾಗ ಈ ಲೌಕಿಕ ಸುಖವು ಕಳೆದುಹೋಯಿತೆಂದು ನಾವು ಮರುಗಬೇಕಿಲ್ಲ. ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ತಡವರಿಸುತ್ತಿದ್ದವನು ಮಿಂಚುಹುಳದ ಬೆಳಕು ಮಾಯವಾಗುವುದೆಂದು ಸೂರ್ಯೋದಯವೇ ಬೇಡವೆನ್ನುವನೇ? ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಿ ದೊಡ್ಡ ಜಲಾಶಯವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ತನ್ನ ಬಾವಿಯು ಮುಳುಗಿ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜಕವಾಗುವುದರಿಂದ ಅಣೆಕಟ್ಟು ಕಟ್ಟಬಾರದೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಉಚಿತವೆನಿಸುವುದೇ? ಆ ದೊಡ್ಡ ಜಲರಾಶಿಯ ಮುಂದೆ ಬಾವಿಯ ಉಪಯೋಗ ಏನಿದೆ? ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಸುಖಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಕ್ಷುದ್ರಸುಖಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಮಹತ್ತ್ವ ಹಾಗೂ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಉಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಗೀತೆ ಹೇಳುತ್ತದೆ:

ಯವಾನರ್ಥ ಉದಪಾನೇ

ಸರ್ವತಃ ಸಂಪ್ಲುತೋದಕೇ ।

ಫಲದ ಆಶೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವವರು ದೀನಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವವರು ಎಂದೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ಕೃಪಣಾಃ ಫಲಹೇತವಃ ।

ಸಂಸಾರಿಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ಹಗಲು ರಾತ್ರಿ ಕಠಿಣವಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ಶ್ರಮಪಡುವುದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಿಂತ ಅವರೇನು ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ಕರ್ಮಯೋಗಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಾಗಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇವರು ಹೆಂಡತಿ, ಮಕ್ಕಳು, ಪರಿವಾರಕ್ಕಾಗಿ ಆಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ದೇವರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಅವನಿಗಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದರೆ ಎಷ್ಟು ಒಳಿತಾಗುತ್ತಿತ್ತು! ಆಸಕ್ತಿ ಪರವಶರಾಗಿ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಿನ ತ್ಯಾಗ, ಕಷ್ಟ, ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವಂತೆ ನಿರಾಸಕ್ತರಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವುದರಲ್ಲಿ ಅದೇ ಶ್ರಮವನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಕ್ಷುದ್ರಫಲಗಳಿಗಾಗಿ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ಅಪವ್ಯಯಗೊಳಿಸುವ ಈ ಜನರ ಬಗ್ಗೆ ಭಗವಂತನೇ ಕನಿಕರಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸು ಕೌಶಲಮ್

ಹೀಗೆ ಆಸಕ್ತಿಯ ಪರಿತ್ಯಾಗದೊಂದಿಗೆ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾಗ ಯಾವ ಲೇಪವೂ ನಮಗೆ ಆಗದು. ಬೆಂಕಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಹೊಗೆಯಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಸಂಭವಿಸುವ ದೋಷಲೇಪದ ನಿವಾರಣೆಯೇ ಈ ಕರ್ಮಯೋಗದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಒಬ್ಬನಿಗೆ ನದಿಯ ಆಚೆಯ ದಡವನ್ನು ಸೇರಬೇಕಾಗಿದೆ. ನದಿಗೆ ಇಳಿಯದೆ ಆಚೆ ದಡವನ್ನು ಅವನೆಂದೂ ಮುಟ್ಟಲಾರ. ಅದರಂತೆ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಇಳಿಯದೆ, ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸದೆ ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟಲಾರೆವು. ಈಜು ಕಲಿಯದೆ ನದಿಗೆ ಹಾರಿದರೆ ಆಗುವ ಅನರ್ಥದಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ಕಲೆಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ಸ್ವಾರ್ಥಪರರಾಗಿ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗೇಳುವ ದುರಂತಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವೆವು.

ತಸ್ಮಾದ್ಯೋಗಾಯ ಯುಜ್ಯಸ್ವ ಯೋಗಃ ಕರ್ಮಸು ಕೌಶಲಮ್ ।

''ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯೇ ಕರ್ಮದ ಚಾತುರ್ಯ; ಅದೇ ಕರ್ಮದ ಕಲೆ''. ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ಆತ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗದೆ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗಿ ಸಂಸಾರವನ್ನು ದಾಟಬಲ್ಲ. ಹಲಸಿನ ಹಣ್ಣು ತಿನ್ನಬೇಕು; ಮೇಣ ಅಂಟಬಾರದು. ಕೈಗೆ ಜಿಡ್ಡು ಬಳಿದುಕೊಂಡು ಹಣ್ಣು ಸುಲಿದರೆ ಈ ಕೆಲಸವಾಗುವುದು. ಕರ್ಮಯೋಗವೇ ಆ ಜಿಡ್ಡು. ನಾವು ಒಳ್ಳೇ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯಬಹುದಾದ ಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ

ಕೃತ್ಯಗಳ ಲೇಪವಾಗದಿರಲು ಗೀತೆಯು ಯೋಗ್ಯ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ನಾವು ಉಪನ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಎಷ್ಟೋ ಹಿಂಸೆಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ಶರೀರ ವ್ಯಾಪಾರವಾದಾಗಲೆಲ್ಲ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕ ಜೀವಜಂತುಗಳ ಹಿಂಸೆಯು ನಡೆದೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ನಾವು ನಿಷ್ಕಾಮಭಾವನೆಯಿಂದ, ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದರೆ ಈ ದೋಷವು ಅಂಟದೆ ಕರ್ತವ್ಯದ ಅಮೃತ ಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಪಡೆಯುವಂತಾಗುವುದು.

ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದ ಫಲ

ಈ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸಮಯದವರೆಗೆ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕು? ಇದು ಮುಂದಿನ ಪ್ರಶ್ನೆ.

ಯದಾ ತೇ ಮೋಹಕಲಿಲಂ ಬುದ್ಧಿರ್ವ್ಯತಿತರಿಷ್ಯತಿ ।
ತದಾ ಗಂತಾಸಿ ನಿರ್ವೇದಂ ಶ್ರೋತವ್ಯಸ್ಯ ಶ್ರುತಸ್ಯ ಚ ॥

ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧಿ, ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನದ ನಿವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಉದಯ, ಆಗುವವರೆಗೆ ಈ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯು ನಡೆಯಬೇಕು. ಧ್ಯಾನ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳಾಗಲು ಅಂತಃಕರಣದ ಪಾವಿತ್ರ್ಯವು ಆವಶ್ಯಕ. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತನಾಗಲಾರನು. ಅಲೆಗಳಿಂದ ಚಲವಿಚಲವೂ ಕಲುಷಿತವೂ ಆದ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನ್ನು ಕಾಣಲಾರೆವು. ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ಮಲ ಸರೋವರವೇ ಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಕಾಣಲು ನಿರ್ಮಲ ಹೃದಯಬೇಕು.

ಕರ್ಮಣಾ ಜ್ಞಾನಮಾತನೋತಿ ।

ಕರ್ಮದ ಆಚರಣೆಯಿಂದ ಹೃದಯನೈರ್ಮಲ್ಯ ಸಿದ್ಧಿಸುವುದು. ಸತ್‌ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಮನೋದೋಷಗಳು ಹುಟ್ಟಲು ಅವಕಾಶವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಅದರಿಂದ ಉತ್ತಮ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೇ ಪಡೆಯುವುದು. ದೇಶದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾಂದೋಲನದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಶುದ್ಧ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಇಂದು ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಹಣ, ಅಧಿಕಾರ ಮುಂತಾದ ಆಕರ್ಷಣೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸುವಾಗ ಜನರಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನಿರ್ಮಲ ಮನೋ ಭಾವದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನೇ ನಾವು ಈಗ ಮಾಡಲಾರದವರಾಗಿರುವೆವು. ಇನ್ನೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ತಡವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಆಗುತ್ತಿತ್ತೇನೋ ಎನ್ನುವಷ್ಟು ಸ್ವಾರ್ಥಪರತೆ ಇಂದು ಬೆಳೆದಿದೆ. ನಿಷ್ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಸತ್‌ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತಾ ಹೃದಯ ಶುದ್ಧಿಯತುತ್ತತುದಿಯನ್ನು ಏರಿದ ಮೇಲೆ ಧ್ಯಾನಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಆತನು ಅರ್ಹನಾಗುವನು.

ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನೂ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವೂ

ಇನ್ನುಮುಂದೆ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಭಗವಂತನು

ಕೊಡುವನು. ಕಾಮವರ್ಜಿತನೂ ಭಗವದೇಕನಿಷ್ಠನೂ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನು. ರಾಗ-ದ್ವೇಷ, ಭಯ ಮೊದಲಾದ ಮನೋದೋಷಗಳು ಈತನಲ್ಲಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಸುಖ-ದುಃಖಗಳೆರಡರಲ್ಲೂ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿರುವನು. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿಯೂ ಇದೆಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಗಳು ನಮಗೆ ಅವಶ್ಯಕವೇ ಆಗಿವೆ. ಆದರೆ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಇರುತ್ತವೆ. ಸಾಧಕರು ಪ್ರಯತ್ನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಗುಣಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮಗು ನಡೆಯಲು ಕಲಿಯುವಾಗ ಬಹಳ ಪ್ರಯಾಸದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಅದು ದೊಡ್ಡದಾದ ಮೇಲೆ ತಾನು ನಡೆಯುತ್ತೇನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಅಂತರವನ್ನು ಸಾಧಕ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಯಾರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾದ ನಡಿಗೆಯಂತೆ ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಸ್ವಭಾವಸಿದ್ಧವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿವೆಯೋ, ಇವುಗಳ ಅವಿಷ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಯಾವ ಪ್ರಯತ್ನದ ಆವಶ್ಯಕತೆಯೂ ಇಲ್ಲವೋ ಆತನೇ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನು.

ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹಿಡಿತವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಯಾವ ಲೌಕಿಕ ಆಕರ್ಷಣೆಗೂ ಒಳಗಾಗದೆ ಕಾಮಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದ ಉಪದ್ರವಗಳಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ಅವನು ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಆಮೆಯು ತನಗೆ ಬೇಕಾದಾಗ ತನ್ನ ಅವಯವಗಳನ್ನು ನಿರಾಯಾಸವಾಗಿ ಒಳಗೆ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಅವನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ಯಾವ ಪ್ರಯಾಸವಿಲ್ಲದೇ ಎಳೆದುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲನು. ವೈಷಯಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಇವನಿಗೆ ಏನೂ ಆತಂಕವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾರದು. ಹಾಲನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೆ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕಿಸುವುದು ಕಠಿಣವಾದೀತು. ಆದರೆ ಅದೇ ಹಾಲನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿ ತಯಾರಿಸಿದ ಬೆಣ್ಣೆಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದರೂ ನೀರಿನಿಂದ ಬೇಕಾದಂತೆ ತೆಗೆಯುವುದು ಏನೂ ಅಶಕ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಹರಿಸಿಬಿಟ್ಟರೆ ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಕೈಬಿಟ್ಟಂತೆ. ಪುನಃ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಅದನ್ನು ಬೇರ್ಪಡಿಸಲಾರೆವು. ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ಹದಗೊಳಿಸಿದ ನವನೀತ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದು ನೀರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಣ್ಣೆ. ಅವರಿಗೆ ವೈಷಯಿಕ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದೂ ಬಿಡುವುದೂ ಎರಡೂ ಸುಲಭ. ನಾವಂತೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕಡೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗಿ ಕಳುಹುವೆವು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಭೋಗ ವಸ್ತುಗಳಿಂದ ತಿರುಗಿ ಹಿಂದೆಳೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ದುರ್ಬಲಚಿತ್ತದ ಪರಿಣಾಮ.

ಅರ್ಜುನ-ಅಶ್ವತ್ಥಾಮರಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಪರಸ್ಪರ ಯುದ್ಧ ನಡೆಯಿತು. ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳತನದಿಂದ ಶಿಬಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತನ್ನ ವೀರ ಸೈನಿಕರನ್ನು ಹಾಗೂ ಕುಮಾರರನ್ನು ಕೊಲೆ ಮಾಡಿದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಜೊತೆಗೆ ಅರ್ಜುನನು ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಎಲ್ಲ ಅಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿ ಅರ್ಜುನನನ್ನು ಸೋಲಿಸಲಾರದೆ

ಕೊನೆಗ ಭಯಂಕರವಾದ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ. ಅರ್ಜುನನೂ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರವನ್ನೇ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದಾಗ ಈ ಎರಡೂ ಘೋರ ಅಸ್ತ್ರಗಳ ತಿಕ್ಕಾಟದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಕ್ಷೋಭೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರು ಈ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಆದೇಶ ನೀಡಿದರು. ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಅಸ್ತ್ರವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ನೈತಿಕ ಬಲವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಗೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾದನು. ನಾವೂ ಇದೇ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇವೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೆ ಓಡಿಸುವುದು ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಅವುಗಳನ್ನು ನಮಗೆ ಬೇಕೆನಿಸಿದಾಗ ಹಿಂತಿರುಗಿಸುವುದರಲ್ಲೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಯಶಸ್ಸು ಅಡಗಿದೆ. ನಮಗೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ಇಂತಹ ಪ್ರಭುತ್ವ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮಾಸ್ತ್ರದಂತೆ ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಆಗಿರುವುದು. ನಾವು ಅದರ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುವ ಬದಲು ಅದೇ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಒಡೆಯರಾಗಬೇಕಾದವರು ಅವುಗಳ ಗುಲಾಮರಾಗುತ್ತೇವೆ.

ವ್ರತ, ಉಪವಾಸಗಳಿಂದ ನಾವೇನೋ ಭೋಗವಸ್ತುಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತೇವೆ. ದೈಹಿಕವಾಗಿ ಆ ವಸ್ತುಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತೊರೆದರೂ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಬಿಡಲು ನಮ್ಮಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕಾದಶೀ ದಿನ ನಿರ್ಜಲ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ದ್ವಾದಶೀ ದಿನದ ಅಡಿಗೆಯದೇ ನಮಗೆ ಚಿಂತೆ. ಆಹಾರ ಇಲ್ಲದಾಗ ಇತರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಶಕ್ತಿ ಕುಂಠಿತವಾದರೂ ನಾಲಿಗೆಯ ಶಕ್ತಿಯು ಚುರುಕಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಮರದ ಶಾಖೆಗಳನ್ನು ಕಡಿದರೂ ಬೇರಿಗೆ ನೀರು ಹಾಕಿದರೆ ಅದು ಚಿಗುರುವಂತೆ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸದಿದ್ದರೆ ಮಾನಸಿಕ ರಾಗವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಾಗದು. ನಮ್ಮ ಈ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಬಹುದಾದರೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮಾನಸಿಕ ರಾಗದ ನಿವೃತ್ತಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದಲೇ ಸಾಧ್ಯ. ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನದಿಂದ ಆಗುವ ಆನಂದದ ಮುಂದೆ ಉಳಿದ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಕ್ಷುದ್ರ ಸುಖಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯ ಮಹತ್ವ? ಜ್ಞಾನಿಯನ್ನು ಈ ಕ್ಷುದ್ರ ಸುಖಗಳ ಆಕರ್ಷಣವು ಏನೂ ವಿಚಲಿತಗೊಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಮಗು ಎಷ್ಟೇ ತಿಂಡಿಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಅಗಲಿದ ತಾಯಿಯು ಬಂದಾಗ ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಗೆದು ತಾಯಿಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆದವರಿಗೆ ವಿಷಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ದೂರ ಒಗೆಯಲು ಏನೂ ಪ್ರಯಾಸವಾಗಲಾರದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೇಮದ ಮುಂದೆ ಉಳಿದ ವಸ್ತುಗಳು ಬಹಳ ತುಚ್ಛವಾಗಿ ಕಾಣಿಸುತ್ತವೆ. ಭಗವಂತ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ರಸವರ್ಜಂ ರಸೋಽಪ್ಯಸ್ಯ ಪರಂ ದೃಷ್ಟ್ವಾ ನಿವರ್ತತೇ ।

ಭಗವತ್ಪ್ರೇಮ ಹಾಗೂ ಅವನ ಧ್ಯಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಆನಂದದ ಕಲ್ಪನೆಯಿಲ್ಲದೆ ನಾವು ಭೋಗಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆನ್ನುಹತ್ತಿರುವೆವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹರಿಸಲು ನಮ್ಮಿಂದ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ, ಈ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಗುಣಗಳ ಚಿಂತೆಯನ್ನೂ, ವಿಷಯವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೋಷಗಳ ಸಮಾಲೋಚನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಪರರ ದೋಷಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸುವ ಬದಲು ನಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಭೋಗ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಚಿಂತಿಸಬಾರದು? ಹೀಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಪದಾರ್ಥದ ದೋಷವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಅದರಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಭಗವಂತನ ಗುಣಾನುಸಂಧಾನದಿಂದ ದೇವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡುವುವು.

ನಾವು ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಗುಣಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತ ಅವನ್ನೇ ಅತಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇಮಿಸುತ್ತೇವೆ. ಜಪಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಾಗಲೂ ನಮಗೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಲು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಜಪದ ಮಣಿಗಳೇನೋ ತಿರುಗುತ್ತವೆ. ಮನಸ್ಸು ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನೆನೆಯದೆ ಸಂಸಾರಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇಂತಹ ವೈಷಯಿಕ ಪ್ರೇಮ ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆಸಕ್ತಿಯು ಮತ್ತೂ ದೃಢವಾಗುವುದು. ಅದನ್ನು ತಡೆಯುವಂಥ ವಿಘ್ನಗಳು ಏನಾದರೂ ಸಂಭವಿಸಿದರೆ ಕ್ರೋಧವೂ ಉಕ್ಕೇರುವುದು. ಈ ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧಗಳಿಂದ ಮೋಹಪರವಶನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಸ್ಮರಣೆಯೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳು ಹೇಳಿದ ವಿಧಿ, ನಿಷೇಧಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನು ಮರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಆತನ ವಿವೇಕವೇ ಭ್ರಷ್ಟವಾಗಿ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಿಯಾಗಿ ವರ್ತಿಸಿ ತನ್ನ ವಿನಾಶವನ್ನೇ ಆಹ್ವಾನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ :

ಧ್ಯಾಯತೋ ವಿಷಯಾನ್ ಪುಂಸಃ ಸಂಗಸ್ತೇಷೂಪಜಾಯತೇ ।
ಸಂಗಾತ್ ಸಂಜಾಯತೇ ಕಾಮಃ ಕಾಮಾತ್ ಕ್ರೋಧೋಽಭಿಜಾಯತೇ ।
ಕ್ರೋಧಾದ್ಭವತಿ ಸಮ್ಮೋಹಃ ಸಮ್ಮೋಹಾತ್ ಸ್ಮೃತಿವಿಭ್ರಮಃ ।
ಸ್ಮೃತಿಭ್ರಂಶಾತ್ ಬುದ್ಧಿನಾಶಃ ಬುದ್ಧಿನಾಶಾತ್ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ ॥

ಹೀಗೆ ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸಿ ಹಂಬಲಿಸುವುದರಿಂದ ನಮಗೆ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆಯೇ ಹಿಡಿತ ತಪ್ಪಿ, ಅದರಿಂದ ಸಂಭವಿಸುವ ಅನರ್ಥಗಳನ್ನು ನಾವು ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಬೇಕು. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ವಿಷವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಬಹುದು. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ವಿಷಭರಿತ ಸರ್ಪಗಳಂತೆ ಫೂತ್ಕರಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಕೆಡಹುವುವು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಈ ವಿಷದ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತೆಗೆಯಬೇಕು, ಹಾವಾಡಿಗರು ವಿಷ ತೆಗೆಸಿದ ಹಾವುಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ

ಆಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರಂತೆ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳನ್ನು ತೊರೆದರೆ ಆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಮಗೆ ಏನೂ ಅಪಾಯಕಾರಿಯಾಗಲಾರವು. ಇದನ್ನು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ :

ರಾಗದ್ವೇಷವಿಮುಕ್ತೈಸ್ತು ವಿಷಯಾನಿಂದ್ರಿಯೈಶ್ಚರನ್ ।
ಆತ್ಮವಶ್ಯೈರ್ವಿಧೇಯಾತ್ಮಾ ಪ್ರಸಾದಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ॥

ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸುವುದೆಂದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹಿಂಸಿಸುವುದಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕುಂಠಿತಗೊಳಿಸುವುದಲ್ಲ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಳಸುವುದರಿಂದ, ಯೋಗ್ಯ ವಿಷಯಗಳ ಕಡೆಗೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಹರಿಸುವುದರಿಂದ ನಾವು ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಅಲರ್ಕನೆಂಬ ರಾಜನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಆಗ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತೆಗಳು ಅವನ ಈ ಹುಚ್ಚು ಕೆಲಸವನ್ನು ತಡೆದು, ''ಇದರಿಂದ ನಿನಗೆ ಏನೂ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಹಾಗೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾದ ಸಲಕರಣೆಗಳನ್ನು ಒಡೆದು ಹಾಕುತ್ತಿರುವಿ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕಿತ್ತೊಗೆಯುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಜ್ಞಾನ, ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಗೂ ಅವಕಾಶವಾಗದೆ ನಿನ್ನ ಜೀವನವೇ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದು. ಯೋಗ್ಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೇ ನಿಜವಾದ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ'' ಎಂದು ಬೋಧಿಸಿದರು.

ಅಂತೂ ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹದಿಂದ, ಮನೋನಿರೋಧದಿಂದ ಧ್ಯಾನದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ನಡೆದು ಆದರಿಂದ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವಾಗಿ ಅವರು ಪರಮಶಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಇದನ್ನು –

.. ನ ಚಾಯುಕ್ತಸ್ಯ ಭಾವನಾ । ನ ಚಾಭಾವಯುತಃ ಶಾಂತಿಃ ... ॥

ಎಂದು ಪರಮಾತ್ಮನು ತಿಳಿಸಿರುವನು.

ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರ

ಈ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗಳೂ ಉಳಿದವರಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಒಂದು ಚುಟುಕಾದ ಮಾತಿನಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾನೆ :

ಯಾ ನಿಶಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ತಸ್ಯಾಂ ಜಾಗರ್ತಿ ಸಂಯಮೀ ।
ಯಸ್ಯಾಂ ಜಾಗ್ರತಿ ಭೂತಾನಿ ಸಾ ನಿಶಾ ಪಶ್ಯತೋ ಮುನೇಃ ॥

''ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ಕತ್ತಲೋ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಹಗಲು; ಅವರಿಗೆ ಹಗಲಾದದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಕತ್ತಲು''.

ನಮಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಾಸಕ್ತಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವೆವು. ಅದರಲ್ಲೇ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿರುವೆವು. ಹೀಗೆ ನಾವು ಯಾವ ಜಗತ್ತಿನ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರುವೆವೋ, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರು ಆ ಪ್ರಪಂಚದ ಕಡೆಗೆ

ಗಮನವನ್ನೇ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ; ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಕಡೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಏನೂ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೆ ಇರುವುದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ. ಅವನನ್ನು ತುಂಬಿದ ಹೃದಯದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುವರು. ಇತರ ಭೋಗಪದಾರ್ಥಗಳ ಪರಿವೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾವ ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಸದಾ ಜಾಗ್ರತವಿರುವರೋ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ನಮಗೆ ಗಮನವೇ ಇಲ್ಲ. ಆ ಪರವಸ್ತುವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕೆಂದು ಪ್ರವೃತ್ತಿಸಿ ಧ್ಯಾನ, ಜಪಗಳಿಗೆ ಕುಳಿತರೂ ಇತರ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಕಡೆಗೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಹರಿಯುತ್ತದೆ. ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞರು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ; ನಾವು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯವನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೇವೆ.

ಹೀಗೆ ಲೌಕಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದೆ ಭಗವಂತನಲ್ಲೇ ತಲ್ಲೀನವಾದ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಈ ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳೇನೂ ಇಲ್ಲವೇ? ಊಟ–ಉಡಿಗೆಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಅವನು ಹೇಗೆ ಜೀವಿಸುವನು? ಎನ್ನುವ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನು ಹೀಗೆ ಸಮಾಧಾನ ನೀಡುವನು ;

ಆಪೂರ್ಯಮಾಣಮಚಲಪ್ರತಿಷ್ಠಂ
ಸಮುದ್ರಮಾಪಃ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಯದ್ವತ್ ।
ತದ್ವತ್ಕಾಮಾ ಯಂ ಪ್ರವಿಶಂತಿ ಸರ್ವೇ
ಸ ಶಾಂತಿಮಾಪ್ನೋತಿ ನ ಕಾಮಕಾಮೀ ॥

ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ನದಿಯ ನೀರು ಪ್ರವೇಶಿಸುವಂತೆ ಜ್ಞಾನಿಯು ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು. ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನದಿಯ ನೀರು ಬಂದರೂ ಅಷ್ಟೆ, ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಅಷ್ಟೇ. ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಉದ್ರೇಕವಾಗಲಾರದು. ಅದು ಏಕರೂಪವಾಗಿಯೇ ಇರುವುದು. ಸ್ಥಿತಪ್ರಜ್ಞನು ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೂ ಅವನಲ್ಲಿ ಏನೂ ವಿಕಾರವಾಗಲಾರದು. ಅದು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಕೊರಗಲಾರನು. ಸಮುದ್ರದಂತೆ ಆತ ಅಚಲ ಪ್ರತಿಷ್ಠನಾಗಿರುವನು.

ಏಷಾ ಬ್ರಾಹ್ಮೀ ಸ್ಥಿತಿಃ ಪಾರ್ಥ ನೈನಾಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ವಿಮುಹ್ಯತಿ ।
ಸ್ಥಿತ್ವಾಽಸ್ಯಾಮಂತಕಾಲೇಽಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ನಿರ್ವಾಣಮೃಚ್ಛತಿ॥

******

ಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಜ್ಯಾಯಸೀ ಚೇತ್ ಕರ್ಮಣಸ್ತೇ ಮತಾ ಬುದ್ಧಿರ್ಜನಾರ್ದನ ।
ತತ್ಕಿಂ ಕರ್ಮಣಿ ಘೋರೇ ಮಾಮ್ ನಿಯೋಜಯಸಿ ಕೇಶವ॥

ಮತ್ತೇಕೆ ಕರ್ಮದ ಜಂಜಾಟ?

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಈವರೆಗಿನ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೇಳಿದನಂತರ ಅವನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ವಿರೋಧಾಭಾಸಗಳು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಗೋಚರವಾದವು.

ದೂರೇಣ ಹ್ಯವರಂ ಕರ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯೋಗಾತ್ ....।

ಮುಂತಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನಕ್ಕಿಂತ ಕರ್ಮವು ನಿಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೂ,

.... ಮಾ ತೇ ಸಂಗೋಽಸ್ತ್ವಕರ್ಮಣಿ ॥
ಯೋಗಸ್ಥಃ ಕುರು ಕರ್ಮಾಣಿ ....॥

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಹೇಳಿರುವನು. ಜ್ಞಾನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನ್ನುವುದಾದರೆ, ಆ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ ಏಕೆ ನಡೆಯಬಾರದು? ಈ ಕರ್ಮ ಯೋಗದ ಜಂಜಾಟವೇಕೆ? ಎಂಬ ಸಂದೇಹವು ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡುವುದು. ''ಒಂದೆಡೆ ಜ್ಞಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆನ್ನುವುದು; ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಲೇಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವುದು; ಈ ವ್ಯಾಮಿಶ್ರಗಳಾದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನೇ ವ್ಯಾಮೋಹಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವೆ. ಇಂತಹ ಮೋಹಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಾಗದಂತಹ ನಿಶ್ಚಿತ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ನನಗೆ ನೀಡು'' ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ.

''ಕರ್ಮವು ನಿಕೃಷ್ಟವೆಂದು ಬೋಧಿಸುವಾಗ ಕೃಷ್ಣನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದಿತ್ತು; ನಿಷ್ಕಾಮವಾಗಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಕೃಷ್ಣನ ಆಂತರ್ಯ''ವೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೂ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಗೆಹರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದರೆ ಯುದ್ಧವನ್ನೇ ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆ? ಯುದ್ಧದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಅನೇಕ ವಿಧದ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಗಳು ಇವೆ. ಶಮದಮಾದಿರೂಪಗಳಾದ ಯತಿಧರ್ಮಗಳು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಗಳೇ. ಉಳಿದ ಧರ್ಮಗಳು ಅವರವರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಕೆಲಮೊಮ್ಮೆ ಸಕಾಮಗಳೂ ಕೆಲಮೊಮ್ಮೆ ನಿಷ್ಕಾಮಗಳೂ ಆಗಬಲ್ಲವು. ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ಕಾಮನೆಯಿಂದಲೂ, ಅದನ್ನು ತೊರೆದೂ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ ಯತಿಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಕಾಮನೆಗೆ

ಪ್ರವೇಶವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಉಳಿದ ಧರ್ಮಗಳು ವೈಕಲ್ಪಿಕವಾಗಿ ಅಕಾಮ್ಯಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಯತಿಧರ್ಮವು ಕೇವಲ ನಿಷ್ಕಾಮಧರ್ಮವಾಗಿರುವುದು. ಇಂತಹ ಯತಿಧರ್ಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಾಮನೆಗಳು ಬಂದು ಇಣಿಕಿ ನೋಡಲು ಸಂದರ್ಭವಿರುವ ಉಳಿದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಯಾಕೆ ಮಾಡಬೇಕು? ಅದರಲ್ಲೂ ಯುದ್ಧವನ್ನಂತೂ ನಿಷ್ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಹೊಡೆಯುವುದು, ಕೊಲ್ಲುವುದು ಮುಂತಾದ ಭೀಷಣ ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯಗಳೇ ಇರುವುವು. ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಈ ಘೋರಕೃತ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ನಿಷ್ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದೆಂದರೆ ಕಲ್ಲಿದ್ದಲು ಗಣಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ ಕೈಗೆ ಮಸಿ ಅಂಟಬಾರದೆಂದು ಅಂದುಕೊಂಡಂತೆ ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯವೆನಿಸುವುದು. ಕಾಮನೆಯ ಸೋಂಕೂ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಿರುವ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳು ಇರುವಾಗ ಕ್ಷಣಕ್ಷಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೋಪ, ತಾಪಗಳಿಗೆ ಎಡೆಯಿರುವ ಈ ಭೀಕರ ಕೃತ್ಯದಲ್ಲಿ ತಾನು ಯಾಕೆ ತೊಡಗಬೇಕು? ಸಂನ್ಯಾಸ ವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ತಾನು ಆಚರಿಸುವುದು ಮೇಲಲ್ಲವೆ? - ಎಂದು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ನಾನಾ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತುವುವು. ಆದುದರಿಂದಲೇ -

ತತ್ ಕಿಂ ಕರ್ಮಣಿ ಘೋರೇ ಮಾಂ ನಿಯೋಜಯಸಿ.... ।

''ಘೋರವಾದ ಯುದ್ಧದ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನನ್ನು ಯಾಕೆ ಪ್ರಚೋದಿಸುವೆ?'' ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯನ್ನು ಕೇಳುವನು.

ಒಟ್ಟು ಅರ್ಜುನನು ಇಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತಪಡಿಸುವನು: (೧) ಕರ್ಮಕ್ಕಿಂತ ಜ್ಞಾನವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಕರ್ಮಯೋಗ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಯೋಗವನ್ನೇ ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಕರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಬಹುದಲ್ಲವೇ? (೨) ಕರ್ಮವನ್ನು ಮಾಡುವುದಾದರೂ ನಿಷ್ಕಾಮ ನಿರಪಾಯಗಳಾದ ಯತಿಧರ್ಮಗಳು ಇರುವಾಗ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನೇ ಏಕೆ ಆಚರಿಸಬೇಕು ?

ಕರ್ಮತ್ಯಾಗವು ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯ

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನೀಡುವ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ :

ಕರ್ಮವೇ ಸಂಸಾರದ ಬೀಜವಾಗಿದೆ. ಅದರ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂದು ಅರ್ಜುನನ ವಾದವಾಗಿದೆ. ಹೀಗಿದ್ದರೆ ಪಶು, ಪಕ್ಷ್ಯಾದಿ ಜನ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವಿಗಳಿಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮುಕ್ತಿಯು ಏಕೆ ದೊರೆಯುವುದಿಲ್ಲ? ಪಶು-ಪಕ್ಷಿಗಳಿಗೆ ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳು ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣರವೇ ಅಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ತಿರ್ಯಕ್

ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರ ಬೀಜಗಳಾದ ಕರ್ಮ, ಪಾಪ ಪುಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯಾಕೆ ಮುಕ್ತಿ ದೊರೆಯಬಾರದು? ಆದುದರಿಂದ ಬರೀ ನಿಷೇಧಾತ್ಮಕ (Negative) ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅರ್ಥಾತ್ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರೆಯದೆ ವಿಧಾನಾತ್ಮಕ (Positive) ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ, ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾದೀತು. ಬರೀ ಕರ್ಮವನ್ನು ಬಿಡುವುದರಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ಎಂಬ ಭಾವದಿಂದ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಲ್ಲ. ಮನಸ್ಸು ಏಕಾಗ್ರವಾಗಿ ಭಗವನ್ನಿಷ್ಠವಾಗಿರಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವುದೆಂಬ ವಿಧಾಯಕ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೇ ಸಂನ್ಯಾಸದ ಪದ್ಧತಿಯು ಪ್ರವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.

ನ ಚ ಸಂನ್ಯಸನಾದೇವ ಸಿದ್ಧಿಂ ಸಮಧಿಗಚ್ಛತಿ ।

ಬರಿ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ; ಅಲ್ಲೂ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮ ಹಾಗೂ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಯತ್ನ ಇವೆರಡೂ ಬೇಕು.

ಕರ್ಮವು ಸಂಸಾರದ ಬೀಜವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಕರ್ಮವನ್ನೂ ಆಚರಿಸದೆ ಇದ್ದರೆ, ಬೇರು ಕಿತ್ತರೆ ಮರವು ಬೀಳುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಇಡೀ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನವೇ ಒಮ್ಮೆ ಚಿರವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದಲ್ಲ ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಬಿಡುಗಡೆ ನಮಗೆ ಎಂದಿಗೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾವು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೂ ಅದು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಂಟಿಕೊಂಡೇ ತೀರುವುದು. ಹೊಸ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಹಿಂದಿನ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಭೋಗಿಸಿಯೇ ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಕ್ತಾಯಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಒಂದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗ ಹತ್ತು ಹೊಸ ಕರ್ಮಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತವೆ. ರಕ್ತಬೀಜನ ಸಂತಾನದಂತೆ ಈ ಕರ್ಮಗಳ ಸಂತಾನವು ಬೆಳೆಯುತ್ತಲೇ ಹೋಗುವುದು. ಒಬ್ಬ ರಕ್ತಬೀಜನು ಸಾಯುವಾಗ ಅವನ ರಕ್ತದಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ರಕ್ತಬೀಜರು ಹುಟ್ಟಿದಂತೆ ಒಂದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಭೋಗಿಸಿ ಅದನ್ನು ಮುಗಿಸುವಾಗ ನೂರು ಕರ್ಮಗಳು ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಪರ್ಯವಸಾನವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡಿ ಸುಲಭವಾಗಿ ಸಂಸಾರದ ಬೇರನ್ನೇ ಕಿತ್ತು ಒಗೆಯಬಹುದೆಂದು ಆಲೋಚಿಸುವುದು ಬರಿ ಹುಚ್ಚು ಕಲ್ಪನೆ.

ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ನಾವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಏನಾದರೊಂದು ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರುವೆವು. ಉಸಿರಾಡಿಸುವುದು ಕೂಡ ಒಂದು ಕಾರ್ಯವೇ. ಅದರಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ಹಿಂಸಾಕೃತಿಗಳು ನಡೆಯುವುವು. ಕರ್ಮವು ಬಂಧಕ ಹಾಗೂ ಪಾಪಲೇಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಕರ್ಮವನ್ನೇ ಪೂರ್ತಿ ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆ? ಆದ್ದರಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು

ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ತ್ಯಜಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವ್ಯವಹಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಪಕ್ಷ ಬಾಹ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸಿಗಾಗಿ ಕುಳಿತ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಆತನಿಗೆ ಸಿದ್ಧಿಯಾಗುವುದೆ? ಒಳಗೆ ಮನೋದೋಷಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಾದರೂ ಆತ ಮಾಡುವುದೇನು? ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಏನೂ ಬಾಹ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಆತ ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತರೂ ಒಳಗೆ ತನಗೆ ಬೇಕಾದ ಸಾಂಸಾರಿಕ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಂತಹ ಡಂಭಾಚಾರದಿಂದ ಆತನಿಗೆ ಈ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲೂ ಸುಖವಿಲ್ಲ; ಪರಲೋಕದಲ್ಲೂ ಅನಿಷ್ಟವೇ. ಹೀಗೆ ಇಹಪರಗಳೆರಡೂ ಇಲ್ಲದೆ ಆತ ಉಭಯಭ್ರಷ್ಟನಾಗುವನು. ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ವರ್ಜಿಸಿ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋದರೂ ಅದು ಫಲಕಾರಿಯಾಗಲು ಮನೋನಿಗ್ರಹವೇ ಅವಶ್ಯವೆಂದಿರುವಾಗ ಅದನ್ನೇ ಪಡೆದು ಸಂಸಾರದಲ್ಲೇ ಏಕಿರಬಾರದು? ಮುಕ್ತಿಗೆ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮನೋನಿಗ್ರಹವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವಾಗ ಅದನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಿ ಸಂಸಾರದಲ್ಲೇ ಇರುವುದು ಲೇಸಲ್ಲವೇ?

ದಾಂತಸ್ಯ ಕಿಮರಣ್ಯೇನ ತಥಾಽದಾಂತಸ್ಯ ಭಾರತ ।
ಯತ್ರೈವ ನಿವಸೇದ್ದಾಂತಃ ತದರಣ್ಯಂ ಸ ಚಾಶ್ರಮಃ ॥

–ಮ.ಭಾ.ಶಾಂತಿಪರ್ವ

''ಮನೋನಿಗ್ರಹವಿದ್ದವನಿಗೆ ಅರಣ್ಯ ಏಕೆ? ಮನೋನಿಗ್ರಹವಿಲ್ಲದವನಿಗೂ ಅರಣ್ಯ ಏಕೆ? ನಿಗ್ರಹಶೀಲನು ಎಲ್ಲಿರುವನೋ ಅದೇ ಅರಣ್ಯ; ಅದೇ ಆಶ್ರಮ.'' ಆದುದರಿಂದ ಕರ್ಮತ್ಯಾಗದತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಯ ಕೊಡುವುದಕ್ಕಿಂತ ಮನೋನಿಗ್ರಹದ ಕಡೆಗೇ ಗಮನ ಕೊಡುವುದು ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುವುದು. ಇಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮನೋನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೂ ಕರ್ಮವು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವುದು. ಅದು ಇಲ್ಲದೆ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳ ಪರಿಹಾರವಾಗಿ ಮನೋನಿಗ್ರಹವನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲನು? ಹೀಗೆ ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಕರ್ಮ ಅನಿವಾರ್ಯ ಹಾಗೂ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ;

ಕರ್ಮೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ಸಂಯಮ್ಯ ಯ ಆಸ್ತೇ ಮನಸಾ ಸ್ಮರನ್ ।
ಇಂದ್ರಿಯಾರ್ಥಾನ್ ವಿಮೂಢಾತ್ಮಾ ಮಿಥ್ಯಾಚಾರಃ ಸ ಉಚ್ಯತೇ ॥

–ಎಂದು ಮುಂತಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ.

ಕರ್ಮವು ಯಜ್ಞರೂಪವಾಗಿರಲಿ

ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕಿದೆ. ಕರ್ಮವು ಬಂಧಕವೆಂದು ಶಾಸ್ತ್ರವು ಸಾರಿ ಹೇಳಿದೆ :

ಕರ್ಮಣಾ ಬಧ್ಯತೇ ಜಂತುಃ।

ಹೀಗೆ ಬಂಧಕವಾಗುವ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ನಾವು ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಪಡೆಯುವುದು? ಮುಕ್ತಿವಿರೋಧಿಯಾದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ದುಃಸಾಹಸವೇ ಆಗುವುದು. ಅಪಥ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುತ್ತ ಔಷಧವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ಅನುಪಯುಕ್ತವೆನಿಸುವಂತೆ, ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯೊಂದಿಗೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಮುಕ್ತಿಯ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ವಿಫಲವೇ ಆಗುವುದು ಎಂಬುದೇ ಈ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಇದನ್ನೇ ಮೂರನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಏನೂ ಆಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಜೀವಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾದುದರಿಂದ ನಾವು ಜೀವಿಸಲು ಏನಾದರೂ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇಬೇಕು. ಯಾವುದೇ ಕೆಟ್ಟ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಶರೀರವು ಕೆಟ್ಟುಹೋಗುವುದೆಂದು ಆಹಾರವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸದಿದ್ದರೆ ಅದರಿಂದ ಶರೀರವೇ ಅಳಿದು ಹೋಗಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಉತ್ತಮ ಪೌಷ್ಟಿಕ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿಯೇ ಶರೀರವನ್ನು ಪೋಷಿಸಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಂಸಾರಬಂಧನವು ಬಿಗಿಯಾಗುವುದೆಂದು ಕರ್ಮವನ್ನೇ ತ್ಯಜಿಸುವುದಲ್ಲ. ಕೆಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮಾತ್ರ ಈ ಅನರ್ಥವಾಗುವುದು. ಉತ್ತಮ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಸತ್‌ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದ ಯಾವ ಕೆಡಕೂ ಆಗಲಾರದು. ಅಂತಹ ಕರ್ಮವು ಮುಕ್ತಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾಗಲೀ ಬಂಧಕವಾಗಲೀ ಆಗಲಾರದು. ಅದು ಚೈತನ್ಯಪೋಷಣೆಗೆ, ಆತ್ಮವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯಕವೇ ಆಗುವುದು. ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯದು ಹಾಗೂ ಕೆಟ್ಟದ್ದನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ಒಳ್ಳೇ ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವಂತೆ ಇಡೀ ಕರ್ಮವನ್ನೇ ನಾವು ದ್ವೇಷಿಸದೆ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪೃಥಕ್ಕರಿಸಿ ಒಳ್ಳೇ ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಆತ್ಮನ ಪೋಷಣೆ ಇದೆ. ನಮ್ಮ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣಮಯ ರೂಪವನ್ನು ಮುಚ್ಚಿಡುವ, ಅಜ್ಞಾನದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ತೆರೆಯುವ ಬೀಗದ ಕೈಯೇ ಕರ್ಮ ಎನ್ನಬಹುದು. ಬೀಗದ ಕೈಯಿಂದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಮುಚ್ಚಲೂಬಹುದು; ತೆರೆಯಲೂಬಹುದು. ಅದರಂತೆ ಕರ್ಮವು ಬಂಧಕವೂ ಎನಿಸಬಹುದು; ಮೋಚಕವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಬಹುದು. ಅದನ್ನು ಮಾಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಇದು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ.

ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಬಂಧಕವೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲಾಗಿ ನಾವು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕರ್ಮ-ವಿಕರ್ಮಗಳ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಯಾವ ಕರ್ಮವು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಸಾರದ ಕಡೆಗೆ ತಳ್ಳದೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯಬಹುದೋ ಅಂತಹ ಸತ್ಕರ್ಮವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯುವುದರಿಂದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿಜವಾದ ಲಾಭವನ್ನೇ ಪಡೆಯಬಹುದು. ಕರ್ಮದ ಈ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಿರುವನು:

ಯಜ್ಞಾರ್ಥಾತ್ ಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯತ್ರ ಲೋಕೋಽಯಂ ಕರ್ಮ ಬಂಧನಃ ।

ಯಜ್ಞವೆಂದರೆ ಭಗವಂತನ ಅಥವಾ ಅವನಿಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ತ್ಯಾಗಪೂರ್ವಕವಾದ ಸೇವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮವು ಬಂಧಕವಾಗಲಾರದು. ಸ್ವಾರ್ಥದ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಡೆಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳೇ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಿಗಿಯುವ ಶೃಂಖಲೆಗಳಾಗಬಲ್ಲವು. ಭಗವಂತನ ಪೂಜಾರೂಪವಾಗಿ ನಾವು ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಹೊರಟರೆ, ಅವೇ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಗಿಸುವ ಪುಷ್ಪಹಾರ, ಆಭರಣಗಳಾಗುವುವು. ಹಿಂದೆ, ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾಗ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೆ, ಈಗ ಕರ್ಮವನ್ನು ಯಜ್ಞರೂಪವಾಗಿ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂಬ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಸೇವೆ ಇವೆರಡು ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಅಂಶಗಳು. ಭಗವತ್‌ಸೇವಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುವಿನ ತ್ಯಾಗದೊಂದಿಗೆ ನಡೆಸುವ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಯಜ್ಞವಾಗುವುದು. ಬರಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಹೋಮವೇ ಯಜ್ಞವೆಂಬ ಪರಿಮಿತ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಈ ಯಜ್ಞಶಬ್ದವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬಳಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಯಜ್ಞಶಬ್ದದ ಅರ್ಥದ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಭಗವತ್ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವನ ಪೂಜಾರೂಪವಾಗಿ ಫಲದ ಆಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಯಜ್ಞಗಳಾಗುವುವು. ಯುದ್ಧವನ್ನು ರಾಗದ್ವೇಷಗಳಿಲ್ಲದೆ ಹೇಗೆ ಮಾಡಲಿ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಪರಿಹರಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪೂಜಾರೂಪವಾಗಿ ಈ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿಗಳ ಉದಯವಾಗಲು ಅವಕಾಶವೆಲ್ಲಿ ? ಸ್ವಾರ್ಥ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಈ ಮನೋವಿಕಾರಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತುವುವು. ಅಂತಹ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ;

ದೂರೇಣ ಹ್ಯವರಂ ಕರ್ಮ !

ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಿಂದಿಸಿರುವುದಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಪ್ರಶಂಸಿಸಿ ಆಚರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ವಿರೋಧ ಅಸಂಗತಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ಪರಸ್ಪರಂ ಭಾವಯಂತಃ

ತ್ಯಾಗ-ಸೇವೆಗಳ ಸಮನ್ವಯರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾನವರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲೇಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕೃತಜ್ಞತಾದೃಷ್ಟಿಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿಯೂ ಜಗಚ್ಚಕ್ರದ ಪ್ರವರ್ತನೆಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದಲೂ ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಾನವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಆಚರಿಸಲೇಬೇಕಾಗುವುದು. ನಾವು ಪ್ರತಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದ ಹಾಗೂ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಉಪಕೃತರಾಗಿದ್ದೇವೆ. ಭೂಮಿ, ನೀರು, ತೇಜಸ್ಸು, ಗಾಳಿ,

ಆಕಾಶ ಮುಂತಾದ ಭಗವಂತನು ಒದಗಿಸಿದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನಾವು ಅವಲಂಬಿಸಿಕೊಂಡಿರುತ್ತೇವೆ. ಈ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅಭಿಮಾನಿ ಹಾಗೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಆಧರಿಸಿಯೇ ನಮ್ಮ ಆಹಾರ, ವ್ಯವಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. ಹೀಗೆ ಜಗನ್ನಿಯಾಮಕವಾದ ಆ ಪರಾತ್ಪರ ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿ ಕ್ಷಣವೂ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ, ಅವನಿಗಾಗಿ ಅವನ ಸೇವಾರೂಪವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೂ ನಮಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಒಡೆತನ ಯಾರಿಗಿದೆ? ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಗೂ, ಸಮಾಜಕ್ಕೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವಿಲ್ಲ.

ಈಶಾವಾಸ್ಯಮಿದಂ ಸರ್ವಮ್ । -ಈಶೋಪನಿಷತ್ತು

ಈ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬನೇ ಮಹಾಪ್ರಭು. ಅವನೇ ಶ್ರೀಹರಿ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಅವನ ಸೊತ್ತು. ಅವನ ಸೇವಾರೂಪವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಜಗತ್ತಿನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾವು ಹೇಗೆ ಭೋಗಿಸಬಲ್ಲೆವು? ಆಗರ್ಭ ಶ್ರೀಮಂತ ನಾದರೂ ಇಂತಹ ಸೇವಾರೂಪವಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡದೆ ಆತನಿಗೆ ಈ ವಿಶ್ವದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಅಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಕಡುಬಡವನಾದರೂ ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠನಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದುದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಇದನ್ನೇ ಈಶಾವಾಸ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ ;

ಕುರ್ವನ್ನೇವೇಹ ಕರ್ಮಾಣಿ ಜಿಜೀವಿಷೇತ್ ।

ಸೊತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗತವಾಗಿದ್ದರೆ ಆತನು ಅದನ್ನು ತನಗಾಗಿ, ತನ್ನ ಪರಿವಾರ ದವರಿಗಾಗಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಸಂಚಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಲು ಇತರ ರನ್ನು ಶೋಷಣೆ ಮಾಡಲು ಆತನು ಹಿಂಜರಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಪಕ್ಷದ ಹಾಗೂ ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವು ಬೆಳೆದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ದಮನ ಮತ್ತು ಪ್ರಜೆಗಳ ಶೋಷಣೆಯು ನಡೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಒಡೆತನ ವ್ಯಕ್ತಿಯದೂ ಅಲ್ಲ, ಸರಕಾರದ್ದೂ ಅಲ್ಲ; ಅವೆಲ್ಲವೂ ಪರಮಾತ್ಮನವು ಎಂಬ ಭಾವವು ರೂಢಮೂಲವಾದರೇ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರ ಇವೆರಡರ ಪ್ರಗತಿಯು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಬೆಳೆಯುವುವು. ಜಗತ್ತೆಲ್ಲ ದೇವರೇ ಒಡೆಯನೆಂದು ಭಾವಿಸುವವನು ಆ ವಿಶ್ವಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿಯ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ನಾಗರಿಕನಾಗಿ ವರ್ತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು. ಅಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಭಗವಂತನ ನಿಯಮ-ಆದೇಶಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕರವೂ ಲೋಕಹಿತ ಕಾರಿಯೂ ಆದ ಕರ್ತವ್ಯಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪವೂ ವಿಚಲಿತನಾಗದೆ ಮುನ್ನಡೆ ಯುವನು. ಇಂತಹ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳೇ ದೇವರಿಗೆ ನಾವು ಕೊಡಬಹುದಾದ ಆಹಾರ. ಭಗವಂತನಿಂದ ನಾವು ಆಹಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ನಾವೂ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಭೋಜ್ಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಡಬೇಡವೆ? ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ,

ಕರ್ಮಗಳು ಲೋಪವಾದಾಗ ದೇವತೆಗಳು ಬಡವರಾಗುತ್ತಾರೆಂದು ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದರ ಅರ್ಥವೇನು? ನಾವು ಮಾಡುವ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವನು, ದೇವತೆಗಳು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು.

ಶುಭಂ ಪಿಬತ್ಯಸೌ ನಿತ್ಯಂ ನಾಶುಭಂ ಸ ಹರಿಃ ಪಿಬೇತ್ ।

ಇಂತಹ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಾವು ಮಾಡುವುದರಿಂದಲೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಾವು ಆಹಾರ ಒದಗಿಸಿದಂತಾಗುವುದು. ಉತ್ತಮ ಧರ್ಮ, ಕರ್ಮಗಳಿಂದಲೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯು ಪ್ರವರ್ಧಮಾನವಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಶಿಥಿಲವಾದರೆ ದೈವೀಶಕ್ತಿಗೆ ಆಹಾರ ಸಿಗದಂತಾಗಿ ಅದರ ಪೋಷಣೆಯು ನಿಂತುಹೋಗಿ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆ ಶಕ್ತಿಯು ಕುಂಠಿತವಾಗುವುದು. ಇದರಿಂದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ತೀವ್ರ ಹಾನಿ ಇದೆ. ಆದುದರಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಉಪಕೃತರಾದ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಭಗವಂತನ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡುವ ಸತ್ಕರ್ಮವೇ ಯಜ್ಞವಾಗಿದ್ದು, ಇದೇ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ನಾವು ನೀಡಬಹುದಾದ ಪರಮ ಪವಿತ್ರ ನೈವೇದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ದೈವೀಶಕ್ತಿಯು ವಿಜೃಂಭಿತವಾಗಿ ಹಿತವಾತಾವರಣದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗುವುದು :

ಪರಸ್ಪರಂ ಭಾವಯಂತಃ ಶ್ರೇಯಃ ಪರಮವಾಪ್ಸ್ಯಥ ।

ಸ್ವಧರ್ಮೇ ನಿಧನಂ ಶ್ರೇಯಃ

ಇನ್ನು ಅರ್ಜುನನ

ತತ್ಕಿಂ ಕರ್ಮಣಿ ಘೋರೇ ಮಾಂ ನಿಯೋಜಯಸಿ .... ।

ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಉಳಿದಿದೆ. ಕರ್ಮದ ಪ್ರಮಾಣವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರುವ ಸನಕಾದಿಗಳ ಜ್ಞಾನಯೋಗದ ಮಾರ್ಗವಿರುವಾಗ ಯುದ್ಧದ ಈ ಕಠೋರ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಯಾಕೆ ತಾನು ಆರಿಸಬೇಕು? ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಂತನಾಗಿದ್ದು ಜಪ, ತಪಸ್ಸು ಮುಂತಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡು ಹಾಯಾಗಿ ಯಾಕೆ ಇರಬಾರದು ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಕೊಡುವುದು ಉಳಿದಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಗೀತೆಯ ಸಮಾಧಾನವು ಹೀಗಿದೆ : ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಿಗೂ ಅನೇಕ ಕರ್ತವ್ಯಮಾರ್ಗಗಳು ತೋರಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ತನ್ನ ಸ್ವಧರ್ಮವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವುದರಲ್ಲೇ ಅವನ ಪುರುಷಾರ್ಥ ಅಡಗಿದೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತವೆ. ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಬೇಕು. ಶುಕ, ಸನಕಾದಿಗಳು

ಜ್ಞಾನಯೋಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದೂ, ಮನು, ಜನಕ ಮೊದಲಾದವರು ಕರ್ಮಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವುದೂ ಅವರವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಆಧರಿಸಿದ ಸ್ವಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಅರ್ಜುನನದೂ ಜನಕಾದಿಗಳಂತೆ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕೆ ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸಿದ್ದ ಜೀವನ. ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಅಂತಹುದು. ಶಮಪ್ರಧಾನವಾದ ಯತಿಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ನಡೆಯುವ ಸ್ವರೂಪವು ಅವನದಲ್ಲ. ಅವನು ಆಧಿಕಾರಿಕರೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಲಾದ ಜೀವರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿದವನು. ಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ದೌಷ್ಟ್ಯ, ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ಸಜ್ಜನರನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿ ಮುನ್ನಡೆಸುವ ಆಧಿಕಾರಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಅವನದಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ ಅದರಿಂದ ಅವನ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಲಾರದು. ಹೀಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ವಿಷಯದಲ್ಲೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಕರ್ತವ್ಯವು ನಿರ್ಧರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ.

ಅದರಂತೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯಿಂದ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವ ವರ್ಣಾಶ್ರಮೋಚಿತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ನಾವು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. ತನ್ನ ನಿಜಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ವ್ಯಕ್ತಿಧರ್ಮವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸುವಂತೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಅರಿತು ಕ್ರಮಪ್ರಾಪ್ತವಾದ ನಮ್ಮ ವರ್ಣಧರ್ಮಗಳನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದರಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ವ್ಯಕ್ತಿಧರ್ಮ, ವರ್ಣಧರ್ಮಗಳೆರಡೂ ಸ್ವಧರ್ಮಗಳಾಗಿದ್ದು ಈ ಎರಡೂ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೂ ಯತಿಧರ್ಮದ ಬದಲು ಕ್ಷಾತ್ರಧರ್ಮವನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸಂನ್ಯಾಸಧರ್ಮವಾಗಲೀ ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವುದಾಗಲೀ ಶ್ರೇಷ್ಠವೇ ಇರಬಹುದು. ಆದರೆ ದುಷ್ಟನಿಗ್ರಹ ಹಾಗೂ ಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತ ಅರ್ಜುನನು ತನ್ನ ಈ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಅಥವಾ ವಾನಪ್ರಸ್ಥನಾಗುವುದು ಉಚಿತವಾಗಲಾರದು. ಬೇರೆ ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿ ಬೇರೆ ಎಷ್ಟೇ ಉಪಯುಕ್ತ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಿದರೂ ಅದು ಪ್ರಶಂಸನೀಯವೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಸೈನ್ಯ ಅಥವಾ ಆಡಳಿತದ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿಯುಕ್ತರಾದವರು ತಮ್ಮ ಕೆಲಸದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಪವಿತ್ರ ಕಾರ್ಯವೆಂದು ಧಾರ್ಮಿಕಗ್ರಂಥಗಳ ಅಧ್ಯಯನದಲ್ಲೇ ತೊಡಗಿದರೆ ಅದು ಧರ್ಮವೆನಿಸಲಾರದು. ತನಗೆ ನಿಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಆಚರಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯನು ಶ್ರೇಷ್ಠ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಬಲ್ಲನು. ಹೊರತು ಅವನು ಯಾವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆಂಬುದರಿಂದಲೇ ಅವನ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ನಿರ್ಧರಿಸಲಾರೆವು.

ಹೀಗೆಯೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ಸಂದರ್ಭಗಳನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗವೂ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ನದಿಯಲ್ಲಿ

ಒಬ್ಬನು ಮುಳುಗುತ್ತಿರುವಾಗ, ತೀರದಲ್ಲಿ ಜಪ ಮಾಡುತ್ತಿರುವವನು ಜಪವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಳುಗುವವನನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದೇ ಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದು. ಜಪವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಆತನು ಮೂಗು ಹಿಡಿದು ಕುಳಿತರೆ ಅದು ಸರಿಯೆನಿಸುವುದೇ? ದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಹೋಗುವುದೇನೋ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯವೇ; ಆದರೆ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ಹುಡುಗರು ದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಹೋದರೆ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಅಭಿನಂದಿಸಲಾರರು. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ, ಪತಿಗಾಗಿ ತಾನು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಮಹಿಳೆಯರು ಸಮಾಜಸೇವೆಯೆಂದು ಹೊರಗೇ ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದು ಧರ್ಮ ಎನಿಸಲಾರದು.

ಕಾಮ, ಆತ್ಮದ ಪ್ರಬಲ ವೈರಿ

ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಸಂಶಯಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಪರಿಹಾರ ದೊರಕಿದೆ. ಈ ಕರ್ತವ್ಯದ ಜ್ಞಾನವಿದ್ದರೂ, ಪಾಪಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದರೂ, ಜನರು ಆ ಕಡೆ ಯಾಕೆ ಎಳೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ ? ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ಶಕ್ತಿಯ ಒತ್ತಡಕ್ಕೆ ಮಣಿದು ದುಷ್ಟಕಾರ್ಯಗಳು ನಮ್ಮಿಂದ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಅಧೋಗತಿಗಿಳಿಸುವ ಆ ದುಷ್ಟಶಕ್ತಿ ಯಾವುದು ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಕೇಳುವನು :

ಅಥ ಕೇನ ಪ್ರಯುಕ್ತೋಽಯಂ ಪಾಪಂ ಚರತಿ ಪೂರುಷಃ ।

ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಪರವಾಗಿ ಅರ್ಜುನನು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವನೆಂದು ನಮಗನಿಸುತ್ತದೆ. ತಿಳಿದೂ ತಿಳಿದೂ ನಾವು ಯಾಕೆ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆವೆಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ಎಸಗುವ ದುಃಶಕ್ತಿಯ ಪರೀಕ್ಷಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯು ನಮಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಕಾಮವೇ ಈ ಪ್ರಬಲ ದುಃಶಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದು ಅದೇ ನಮ್ಮ ಪರಮ ಶತ್ರುವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಾನೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕಾಮವೆಂದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಜೀವನದ ಉತ್ತುಂಗ ಶಿಖರಕ್ಕೆ ಏರಿಸಬಲ್ಲ ಉದಾತ್ತ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಲ್ಲ. ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂಸಾರದ ಕತ್ತಲಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಡಹಬಲ್ಲ ತುಚ್ಛ ಆಶೆ-ಲಾಲಸೆಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ 'ಕಾಮ' ಎನ್ನುವ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ದುಷ್ಟವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ಈ ಕಾಮವೇ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ಕಾಮ ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಉದ್ಭವಿಸುವ ಕ್ರೋಧ ಇವೆರಡರಿಂದಲೇ ಎಲ್ಲ ಅವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ನಡೆಯುವುವು. ತಮ್ಮ ದುರಾಶೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಸುಖ-ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಲಾಲಸೆಯಿಂದ ಹೀನಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಜನರು ಎಸಗುವರು. ಈ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಅಡೆತಡೆಯಾದಾಗ ಕೋಪವು ಉಕ್ಕಿ ಬಂದು ಅದರ ಆವೇಶದಲ್ಲಿ ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದುರ್ವ್ಯವಹಾರದ ಹಿಂದೆ ಕಾಮದ ಕೈವಾಡ ಇದ್ದೇ ಇರುವುದು. ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಆಸ್ಥೆ ಇರುವವನು ಈ ಮಹಾವೈರಿಯನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಲು ಸರ್ವಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಬೇಕು.

ಪ್ರತಿಹತವಾದ ಕಾಮವು ಕ್ರೋಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ

ಕಾಮಃ ಏಷಃ ಕ್ರೋಧ ಏಷಃ ।

ಎಂಬುದಾಗಿ ಕಾಮವನ್ನು ಕ್ರೋಧವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಬೇಕಾದಂತೆ ಪೂರೈಸಿ ಕಾಮವನ್ನು ತಣಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಇದು,

ಮಹಾಶನೋ ಮಹಾಪಾಪ್ಮಾ ।

ಎಷ್ಟು ನೀಡಿದರೂ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಹಾಕಾರ ಮಾಡಿ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಜ್ವಲಿತವಾಗುವುದು. ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ತಣಿಸಲು ಶಕ್ಯವಾಗಬಹುದೇ ?

ನ ಜಾತು ಕಾಮಃ ಕಾಮಾನಾಮುಪಭೋಗೇನ ಶಾಮ್ಯತಿ ।

''ಕಾಮೋಪಭೋಗವೆಷ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಾಮನೆ ತಣಿಯುವುದಿಲ್ಲ''

ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಸುಖಭೋಗದ ಪರಮಾವಧಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಯಯಾತಿ ರಾಜನ ಉದ್ಗಾರವಿದು! ಮುಪ್ಪು ಹೊಂದಿದ ಮೇಲೂ ಪುನಃ ತಾರುಣ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ರಾಜಭೋಗವನ್ನು ಪಡೆದರೂ ತನ್ನ ಕಾಮನೆಯು ಹಿಂಗದೆ ಮತ್ತಷ್ಟು ಪ್ರವೃದ್ಧವಾಗಿರುವುದನ್ನೇ ಆತನು ಕಂಡನು. ಕಾಮದ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಲ್ಲ, ಅದರ ನಿಗ್ರಹದಿಂದಲೇ ನಾವು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲೆವೆಂಬ ಸತ್ಯವು ಅವನಿಗೆ ಗೋಚರವಾಯಿತು.

ಮುಂಬಯಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ದಂಪತಿಗಳಿಬ್ಬರು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮನೆ, ಸಂಬಳ ಎಲ್ಲವೂ ಅನುಕೂಲವಿತ್ತು. ಅವರು ತಮ್ಮ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಕಾರಣವಿಂತಿದೆ : 'ತಮಗೆ ಸುಸಜ್ಜಿತವಾದ ಕೋಣೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಬೇಕಾದ ಆರ್ಥಿಕ ಅನುಕೂಲತೆಯಿಲ್ಲವೆಂಬ ನಿರಾಶೆಯಿಂದ ತಮಗೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಜುಗುಪ್ಸೆ ಉಂಟಾಗಿ ತಾವು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವೆವು'ಎಂದು ಅವರು ಬರೆದಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ವಿಷಯಭೋಗ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟು ನಮ್ಮ ಸುಖಲೋಲುಪತೆಯು ಹೆಚ್ಚಿ ನಾವು ಎಷ್ಟು ಅತೃಪ್ತಿ, ದುರ್ಬಲತೆಯನ್ನು ಹೊಂದಬಲ್ಲೆವು ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಇದು ಸರಿಯಾದ ನಿದರ್ಶನ. ಈ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆಯು ೨೦ನೇ ಶತಮಾನದ ಜನರ ಮನಃಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಭೋಗಾನುಭವದ ಬಗ್ಗೆ ವೈಜ್ಞಾನಿಕ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದಷ್ಟೂ ನಮ್ಮ ಆಶೆ-ಆಪೇಕ್ಷೆಗಳು ಮತ್ತೂ ವಿಸ್ತಾರಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅತೃಪ್ತಿ ಅಶಾಂತಿಗಳು ನೆಲೆಸುವುವು. ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ದಿನದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಸಲ ತಿಂದರೂ ಆತನಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಇಲ್ಲ. ಇನ್ನೂ ತಿನ್ನಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆ. ಪರಿಮಿತವಾದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಅವನ ಆಶೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ವೈದ್ಯರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದು ದಿನವೂ ಇಪ್ಪತ್ತು ಮೂವತ್ತು

ಸಲ ತಾನು ಉಂಡದ್ದನ್ನು ವಾಂತಿ ಮಾಡಿಸಿ ತಿರುಗಿ ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಂತೆ. ಕಾಮನೆಯ ಚಾಪಲ್ಯವು ನಮ್ಮನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಕುಣಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಚನವಿದೆ. 'ಮೊದಲು ಮನುಷ್ಯನು ಮದ್ಯವನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆಮೇಲೆ ಮದ್ಯವೇ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತದೆ'. ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂತಹ ದುಶ್ಚಟಕ್ಕೆ ತಾನು ಪೂರ್ಣ ಬಲಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನೆಲ್ಲ ಪೂರೈಸಿಕೊಂಡು ನಾವು ನಮ್ಮ ಕಾಮವನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದೆಂದು ಸರ್ವಥಾ ಭಾವಿಸಬಾರದು. ವಿಷಯಭೋಗಗಳಿಂದ ಕಾಮವು ಮತ್ತೂ ಪೆಡಂಭೂತವಾಗಿ ಕೊಬ್ಬಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಪಾದಾಕ್ರಾಂತಗೊಳಿಸುವುದು. ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡಿ ಉದರಾಗ್ನಿಯನ್ನು ತಣಿಸಬಹುದಾದರೂ ಕಾಮಾಗ್ನಿಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ-

ದುಷ್ಪೂರೇಣಾನಲೇನ ಚ ।

ಎಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಮವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಕಾಮದ ಆಕ್ರಮಣ ವಿಧಾನ

ಧೂಮೇನಾವ್ರಿಯತೇ ವಹ್ನಿಃ ಯಥಾದರ್ಶೋ ಮಲೇನ ಚ ।

ಯಥೋಲ್ಬೇನಾವೃತೋ ಗರ್ಭಸ್ತಥಾ ತೇನೇದಮಾವೃತಮ್ ॥

ಎಲ್ಲ ಜೀವರೂ ಈ ಕಾಮದ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಬಲಿಯಾದವರೇ. ಕೆಲವರು ಕಡಿಮೆ, ಕೆಲವರು ಹೆಚ್ಚು. ಅಂತೂ ಈ ಕಾಮದ ಸೆಳೆತಕ್ಕೆ ಸಿಲುಕದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಬೆಂಕಿಗೆ ಹೊಗೆಯಂತೆ ಕೆಲವರಿಗೆ ಕಾಮದ ಆವರಣವಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾಮದ ಹೊಗೆಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೂ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಪ್ರಭೆಯು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಕಾಮದಿಂದಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗಾದರೂ ಮಸುಕಾಗಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಮಣ್ಣು ಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ ಕೆಲವರು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಮದ ಆವರಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದರೆ, ಗರ್ಭಕ್ಕೆ ಅದರ ಹೊರಗಿನ ಚರ್ಮದ ಆವರಣದಂತೆ ಕೆಲವರನ್ನು ಕಾಮವು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮುಚ್ಚಿಬಿಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಕಾಮವು ವ್ಯಕ್ತಿವೈಚಿತ್ರ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಮೇಲೂ ಆಕ್ರಮಣವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವುದು.

ಧೂಮೇನಾವ್ರಿಯತೇ ವಹ್ನಿಃ ।

ಕಾಮವು ನಮ್ಮನ್ನು ಆವರಿಸಿದಾಗ ನಮಗೆ ಭಗವಂತನ ಸ್ವರೂಪವೇ ಗೋಚರವಾಗಲಾರದು. ಭಗವಂತನ ಈ ಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ಈ ಕಾಮ, ಅಜ್ಞಾನಗಳಿಂದ ಏನೂ ಹಾನಿ, ಪರಿಣಾಮಗಳಾಗದಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ಆಗಬಹುದಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಇದು ತಡೆಹಿಡಿಯಬಲ್ಲದು. ಮೋಡ ಮುಸುಕಿದಾಗ ಸೂರ್ಯನ

ಪ್ರಭಾವಲಯಕ್ಕೆ ಏನೂ ಚ್ಯುತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಸುತ್ತಲೂ ಹೊಗೆಯು ಮುತ್ತಿದಾಗಲೂ ಬೆಂಕಿಯ ಶಕ್ತಿ ಪ್ರಕಾಶಗಳು ಅಬಾಧಿತವಾಗಿಯೇ ಇರುವುವು. ಆದರೆ ನಾವು ಮಾತ್ರ ಆ ಬೆಳಕನ್ನು ಅನುಭವಿಸದಂತೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಈ ಮೋಡ, ಹೊಗೆಗಳು ಯಶಸ್ವಿಗಳಾಗುವುವು. ಅದರಂತೆಯೇ ಈ ಕಾಮದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಏನೂ ಸಂಭವಿಸದಿದ್ದರೂ ನಮಗೆ ಮಾತ್ರ ಭಗವಂತನು ಹೊಗೆ ತುಂಬಿದ ಬೆಂಕಿಯಂತೆ ಅಗೋಚರನಾಗುವನು. ಇದು ಕಾಮದಿಂದ ಭಗವಂತನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಆಗಬಹುದಾದ ಅನಾಹುತ.

ಯಥಾದರ್ಶೋ ಮಲೇನ ಚ ।

ಹಾಗೆಯೇ ಕಾಮದಿಂದ ನಮ್ಮ ಅಂತಃಕರಣವು ಮಲಿನವಾಗುವುದು. ವಸ್ತುವನ್ನು ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ತೋರಿಸುವ ಅದರ ಶಕ್ತಿ ಕುಂಠಿತವಾಗುವುದು. ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಕನ್ನಡಿಯೇ ನಮಗೆ ವಸ್ತುವನ್ನು ತೋರಿಸಬಲ್ಲದು. ಕೊಳೆಹಿಡಿದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ವಸ್ತುವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಲಾರದು. ಅಂತಃಕರಣದ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಹೀಗೆಯೇ. ಕಾಮದಿಂದ ಆವೃತವಾದಾಗ ಅದರ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಶಕ್ತಿಯೇ ನಷ್ಟಪ್ರಾಯವಾಗುವುದು.

ಯಥೋಲ್ಬೇನಾವೃತೋ ಗರ್ಭಃ ।

ಕಾಮದ ಹಿಡಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಜೀವನು ಏನೂ ಮಾಡಲಾರದೆ ತೊಳಲಾಡುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾನೆ. ಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಶುವು, ಸುತ್ತಲೂ ಆವರಣವಿರುವುದರಿಂದ, ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಅಲುಗಾಡಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗದೆ ಕ್ಲೇಶಪಡುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಕಾಮದ ಆಕ್ರಮಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾದ ಜೀವನಿಂದಲೂ ಯಾವ ಉದ್ದಿಷ್ಟ ಕಾರ್ಯವೂ ನೆರವೇರಲಾರದು. ಗರ್ಭಸ್ಥ ಶಿಶುವಿನಂತೆ ಅವನು ಯಾವ ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲೂ ಅಸಮರ್ಥನಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆ ಮಟ್ಟದ ಜನರು ಹೇಗೆ ಕಾಮದ ಉಪದ್ರವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವರೆಂಬುದನ್ನು ಒಬ್ಬನೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಸ್ವರೂಪ, ಅಂತಃಕರಣ, ಪರಮಾತ್ಮ ಈ ಮೂರು ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕಾಮದಿಂದ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಅನಾಹುತಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವನೆಂಬುದನ್ನೂ ಸುಂದರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ವಿದ್ಧ್ಯೇನಮಿಹ ವೈರಿಣಂ ।

ಈ ಆಂತರಿಕ ಶತ್ರುವನ್ನು ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ನಾವು ನಿಗ್ರಹಿಸಬೇಕು.

ಜ್ಞಾನವು ಕಾಮನಿಗ್ರಹದ ಸಾಧನ

ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸುಗಳಂತಹ ದುರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆಕ್ರಮಣ

ನಡೆಸುವ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಮೊದಲಾಗಿ ನಾವು ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚಾಟನೆಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಪ್ರಥಮೋಪಾಯವಾಗಿದೆ. ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಕಾಮಕ್ರೋಧಗಳನ್ನು ನಿರ್ನಾಮಗೊಳಿಸುವ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವೇ ಆಯುಧವಾಗಿರುವುದು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಹಾಗೂ ಇತಿಮಿತಿಗಳ ಅರಿವುಂಟಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯಗಳ ಸ್ಮರಣೆಯುಂಟಾಗಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಇಂದ್ರಿಯದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಬುದ್ಧಿ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವುದು. ಮನಸ್ಸು ಇಂದ್ರಿಯವನ್ನು ಕೆರಳಿಸುವುದು. ಇದರಿಂದ ಕಾಮ, ಕ್ರೋಧಾದಿರೂಪಗಳಾದ ವಿವಿಧಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವುವು. ಈ ಇಂದ್ರಿಯ, ಮನಸ್ಸು, ಬುದ್ಧಿಗಳಿಗೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾದ ಪ್ರಕೃತಿ ಮುಂತಾದ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೂ ಪ್ರಚೋದಕ ಶಕ್ತಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಆ ಎಲ್ಲ ದೈವೀಶಕ್ತಿಗಳಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನಾದ, ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡರೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ನಮಗೆ ಲೀಲಾಜಾಲವಾಗುವುದು. ಆಯಾಯಾ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಮೂಲಭೂತಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಮಾನವನಿಗೆ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಹಿಡಿತವಿದೆ. ತನಗೆ ಬೇಕಾದಂತೆ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಬಳಸಲು ಆತನು ಸಮರ್ಥನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಪ್ರಚೋದಕವಾದ ಮೂಲಭೂತ ಚೇತನಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಚಲಾಯಿಸಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಪ್ರಕೃತಿ ಹಾಗೂ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ವಿಧಾಯಕ ಶಕ್ತಿಯು ಹುದುಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅದು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಹರಿದುಹೋಗುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ಅಪವ್ಯಯದಂತೆ ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಶಕ್ತಿಯ ಅಪವ್ಯಯವೂ ದೊಡ್ಡದಾದ ಸಾರ್ವಜನಿಕಹಾನಿಯೆಂದೇ ಭಾವಿಸಬೇಕು. ಹರಿದು ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ನೀರಿನ ಸದುಪಯೋಗವಾಗಲು ಅಣೆಕಟ್ಟುಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ನೀರಿನ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಅದನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಬಳಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಯುವಂತೆ, ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಕಶಕ್ತಿಗಳ ನಿಯಂತ್ರಣದ ಕಡೆಗೂ ನಾವು ಗಮನ ನೀಡಬೇಕು. ಅವುಗಳನ್ನು ನಾವು ಸರಿಯಾಗಿ ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಶಾರೀರಿಕ ಹಾಗೂ ಮಾನಸಿಕ ಶಕ್ತಿಗಳ ಕಣಕಣಗಳೂ ಯೋಗ್ಯವಿಧಾಯಕ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವಂತಹ ಕ್ರಮಬದ್ಧ ಜೀವನವು ನಮ್ಮದಾಗಿರಬೇಕು.

ಏವಂ ಬುದ್ಧೇಃ ಪರಂ ಬುದ್ಧ್ವಾ ಸಂಸ್ತಭ್ಯಾತ್ಮಾನಮಾತ್ಮನಾ ।
ಜಹಿ ಶತ್ರುಂ ಮಹಾಬಾಹೋ ಕಾಮರೂಪಂ ದುರಾಸದಮ್॥

***

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಇಮಂ ವಿವಸ್ವತೇ ಯೋಗಮ್ ಪ್ರೋಕ್ತವಾನಹಮವ್ಯಯಮ್ ।
ವಿವಸ್ವಾನ್ ಮನವೇ ಪ್ರಾಹ ಮನುರಿಕ್ಷ್ವಾಕವೇಽಬ್ರವೀತ್॥

ಭಗವಂತನ ಅವತಾರ ಮತ್ತು ಅದರ ಉದ್ದೇಶ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತಾನು ಕರ್ಮಯೋಗದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮಾಡಿರುವೆನೆಂದು ಹೇಳಿರುವನು. ದ್ವಾಪರಯುಗದಲ್ಲಿ ಇರುವ ಕೃಷ್ಣನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಹೇಗೆ ಉಪದೇಶ ಮಾಡಿದನು ಎಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಏಳಬಹುದಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಅವತಾರದ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಪರಿಹರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಯದಾ ಯದಾ ಹಿ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಗ್ಲಾನಿರ್ಭವತಿ ಭಾರತ ।
ಅಭ್ಯುತ್ಥಾನಮಧರ್ಮಸ್ಯ ತದಾತ್ಮಾನಂ ಸೃಜಾಮ್ಯಹಮ್ ॥
ಪರಿತ್ರಾಣಾಯ ಸಾಧೂನಾಂ ವಿನಾಶಾಯ ಚ ದುಷ್ಕೃತಾಮ್ ।
ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪನಾರ್ಥಾಯ ಸಂಭವಾಮಿ ಯುಗೇ ಯುಗೇ ॥

ಪರಮಾತ್ಮನು ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸದೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ತನ್ನ ಅಖಂಡ ಇಚ್ಛಾಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಬಲ್ಲ. ಆದರೂ ಭೂಮಿಗಿಳಿದು, ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಾನವರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ತನ್ನ ಲೀಲಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿರುವನು. ಇದರಲ್ಲೂ ನಮ್ಮನ್ನು ತರಬೇತಿಗೊಳಿಸುವ ಅವನ ಉದ್ದೇಶವು ಅಡಗಿದೆ. ಮಗುವನ್ನು ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ತಾಯಿ ವೇಗವಾಗಿ ನಡೆಯಬಲ್ಲಳು. ಆದರೆ ಅವಳು ಹಾಗೆ ನಡೆದರೆ ಮಗು ನಡೆಯನ್ನು ಕಲೆಯುವುದೆಂದು? ಆದ್ದರಿಂದ ತನ್ನ ವೇಗವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಮಗುವಿನ ಹೆಜ್ಜೆಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನಿಟ್ಟು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಡೆದು ಮಗುವಿಗೆ ತರಬೇತಿಯನ್ನು ನೀಡುವಳು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೂ ಈ ಮಾತೆಯ ಅಂತಃಕರಣವೇ ಹರಿದಿದೆ. ತಾನು ಧರೆಗಿಳಿದು ಮಾನವನಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿ, ಮಾನವರಾಗಿ ನಾವು ಹೇಗೆ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮಗೆ ಕಲಿಸಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ನಮಗೆ ಜೀವನದ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅವತಾರ. ಇದನ್ನು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ :

ಮರ್ತ್ಯಾವತಾರಸ್ತ್ವಿಹ ಮರ್ತ್ಯಶಿಕ್ಷಣಂ ।

''ಮಾನವನಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದೇ ಭಗವಂತನ ಮಾನವಾವತಾರದ ಪ್ರಯೋಜನ.''

ಎಲ್ಲವೂ ಕೃಷ್ಣಾರಾಧನೆ

ಯಾರನ್ನು ಸೇವಿಸಿದರೂ ನಮಗೆ ಅದರಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಕ್ಷುದ್ರ ಫಲವನ್ನು

ಕೂಡ ನೀಡುವವನು ಶ್ರೀಹರಿಯೇ! ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ಒಬ್ಬನೇ ಇದ್ದು ಆತನೇ ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ ಅವರ ರೂಪ, ನಾಮಗಳಿಂದಲೂ ಇದ್ದು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಾನೆ. ಯಾರನ್ನೇ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಪೂಜಿಸಿದರೂ ಅದು ಸರ್ವರ ಒಡೆಯನಾದ ಆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ತ್ರೈವಿದ್ಯರಿಗೆ ಇಂತಹ ಅನುಸಂಧಾನವಾಗಲೀ, ಭಾವನೆಯಾಗಲೀ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿತ್ವದ ಸ್ಮರಣೆ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲಾ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲೂ ನೆಲೆಸಿರುವ ಏಕಮೇವ ಪರವಸ್ತುವಿನ ಅನುಸಂಧಾನವಿಲ್ಲದೆ ತ್ರೈವಿದ್ಯರು ನಾನಾ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಭಜಿಸುವರು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ತಾವು ಯಾರನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುವೆವೆಂಬುದನ್ನೇ ಅವರು ಅರಿಯರು.

ಮಮ ವರ್ತ್ಮಾನುವರ್ತಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥ ಸರ್ವಶಃ ।

ಈ ಭಕ್ತರೂ ತಮಗೆ ತಿಳಿಯದಂತೆಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತಾವು ಪೂಜಿಸುವ ವಸ್ತುವು ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆಯೇ ಅವನನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. ಜ್ಞಾನಿಗಳಾದ ಭಾಗವತರಿಗೆ ಸಿಗುವಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಫಲವು ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ ಇವರ ಕ್ಷುದ್ರಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಇವರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ.

ಯೇ ಯಥಾ ಮಾಂ ಪ್ರಪದ್ಯಂತೇ ತಾಂಸ್ತಥೈವ ಭಜಾಮ್ಯಹಂ ।

ಅವರವರ ಭಕ್ತಿ, ಸಾಧನೆಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ತಾನು ಅವರಿಗೆ ಫಲವನ್ನು ನೀಡುವುದಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಇನ್ನು ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಬಳಿಗೆ ಓಡದೇ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ತಮ್ಮ ಲೌಕಿಕಫಲಗಳಿಗಾಗಿ ಬೇಡುವ ಸಕಾಮಭಕ್ತರೂ ಇದ್ದಾರೆ.

ಇಂತಹ ಸಕಾಮಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಸಾರಬಂಧನದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಈ ಸಕಾಮಭಕ್ತಿಯು ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನು ಮಾಡದೆ ಕರ್ತವ್ಯಹೀನವಾದ ನಾಸ್ತಿಕ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಲೌಕಿಕ ಆಶಾಭಾವದಿಂದಲಾದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ಸಕಾಮವ್ಯಕ್ತಿಯ ಜೀವನವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದೆ. ನಾನಾವಿಧ ಕಾಮನೆಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗಿ ಶ್ರೀಮಂತರಲ್ಲಿ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಗಿ ಬೇಡುವ ದೀನಜೀವನಕ್ಕಿಂತ ತಮ್ಮ ಕಾಮನೆಗಳನ್ನು ತಣಿಸಲು ದೇವತೆಗಳು ಹಾಗೂ ಭಗವಂತನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಎಷ್ಟೋ ಪಾಲು ಮಿಗಿಲಾದುದು.

ಮಮ ವರ್ತ್ಮಾನುವರ್ತಂತೇ ಮನುಷ್ಯಾಃ ಪಾರ್ಥ ಸರ್ವಶಃ ॥

ಎಂದು ಸಕಾಮಭಕ್ತರೂ ತನ್ನನ್ನು ಹೊಂದುವ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲೇ ನಡೆದಿದ್ದಾರೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಮಲತಾಯಿಯ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಅವಮಾನಿತನಾದ ಧ್ರುವರಾಜನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲವೇ? ಕಾಮನೆಯಿಂದಲಾದರೂ ದೇವರ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿದರೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಆತನು ಅತಿ ಎತ್ತರಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವನು. ಧ್ರುವರಾಜನು ದೇವರನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡು ಅತಿ ಸಮೃದ್ಧವಾದ ಲೌಕಿಕ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆದರೂ ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಅತೃಪ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು. 'ಮುಕಂದನಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೇಳದೆ ಲೌಕಿಕ ಭೋಗಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನೇ ಆತನಲ್ಲಿ ಬೇಡಿ ಪಡೆದೆನಲ್ಲಾ' ಎಂದು ಆತ ಮರುಗುತ್ತಾನೆ. ದುಃಖದ ಮೂಲವಾದ ಭವಬಂಧವನ್ನೇ ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಅನುಗ್ರಹದ ಮಹಾಪೂರವನ್ನೇ ಹರಿಸುವ ಆ ಪರಮಪುರುಷನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕರಿಸಿಕೊಂಡೂ ಈ ನಶ್ವರ ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನೇ ಬಯಸಿದೆನೆಂದು ಧ್ರುವರಾಜನು ಪರಿತಪಿಸಿದನು. ಪರಮಭಾಗವತನಾದ ಧ್ರುವರಾಜನು ಮುಂದೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮ ಹಾಗೂ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರಸಾದಕ್ಕೆ ಭಾಜನನಾಗುವನು. ಯೋಗ್ಯ ಸಜ್ಜನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಫಲದಾಸೆಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದರೂ ಮುಂದೆ ಅಂತಃಕರಣಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವರು ಎಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಅಪ್ಪಣೆಕೊಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಆದುದರಿಂದಲೇ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ''ಹ್ರಿಯಾ ದೇಯಂ'' ''ಭಿಯಾ ದೇಯಂ'' ಎಂದು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ದಾನಮಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನಾಚಿಕೆಯಿಂದಾದರೂ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇದ್ದುದನ್ನು ವಿತರಣ ಮಾಡಿರಿ. ದಾನ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದರೆ ಆಗುವ ಲೌಕಿಕ ಪಾರತ್ರಿಕ ಅನರ್ಥಗಳಿಗೆ ಹೆದರಿಯಾದರೂ ದಾನ ಮಾಡಿರಿ ಎಂದು ಸತ್ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಏನೂ ಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡದೆ ಅನುಪಯುಕ್ತ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಭಯ, ಲಜ್ಜೆಗಳಿಂದಾಗಲೀ, ಕೀರ್ತಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಿಗಾಗಲೀ ಏನಾದರೂ ಯೋಗ್ಯಕಾರ್ಯಗಳಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಉತ್ತಮ ಪದ್ಧತಿಯಾಗಿವೆ.

ಇನ್ನೊಬ್ಬರು ದೊಡ್ಡ ಪ್ರಮಾಣದಿಂದ ದಾನ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ತಾವು ಏನೂ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅವರ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಡಂಭಾಚಾರವೆಂದೂ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ಅವಹೇಳನ ಮಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಾಗಿಯಾದರೂ ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿತರಣ ಮಾಡುವ ಆ ತ್ಯಾಗಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ತಾವು ಮತ್ತೂ ಕೆಳಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಇರುವೆವೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿಯದೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ಅಪಹಾಸಮಾಡುವ ಅಂತಹ ಜನರನ್ನು ಕಂಡು ಕನಿಕರವಾಗುತ್ತದೆ.ಅಂತೂ ಭಗವದ್ವಿಮುಖವಾದ ಜೀವನಕ್ಕಿಂತ ಯಾವುದೇ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಭಗವದುನ್ಮುಖವಾದ ಜೀವನವೇ ಪ್ರಶಸ್ತವೆಂದು ಗೀತೆಯ ತಾತ್ಪರ್ಯ.

ಯಜ್ಞದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳು

ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಗಳನ್ನು ಸರ್ವದಾ ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ಷುದ್ರ ಫಲಾಶೆಗಳಿಲ್ಲದೆ ಭಗವಂತನ ಸೇವಾರೂಪವಾಗಿ ಸ್ವಧರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸು

ವುದೇ ನಿಜವಾದ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ಇಂತಹ ಕರ್ಮವು ನಮಗೆ ಸಂಸಾರ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬುದೇ ಇಷ್ಟರವರೆಗಿನ ಗೀತೋಪದೇಶದ ಮಥಿತಾರ್ಥವಾಗಿದೆ. ಯಜ್ಞ ರೂಪವಾದ ಈ ಕರ್ಮದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಈ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ:

ದ್ರವ್ಯಯಜ್ಞಾಸ್ತಪೋಯಜ್ಞಾಃ ಯೋಗಯಜ್ಞಾಸ್ತಥಾಪರೇ ।
ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಾಶ್ಚ ಯತಯಃ ಸಂಶಿತವ್ರತಾಃ ॥
ಏವಂ ಬಹುವಿಧಾ ಯಜ್ಞಾ ವಿತತಾ ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಮುಖೇ ।

ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಯಾಗಲಿ ಎಂಬ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಕಾಮರಾಗಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಮಾಡುವ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಯಜ್ಞಗಳೇ. ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಆಹುತಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳು ಮಾಡಬಾರದು ಎಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ ಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ. ಯೋಗಿಗಳು ಮಾಡುವ ಭಗವದುಪಾಸನೆಯೂ ಸಾಧಕರು ನಡೆಸುವ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ಉಪವಾಸ, ಪ್ರಾಣಾಯಾಮಾದಿಗಳೂ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಪಾಠಪ್ರವಚನಗಳೂ ಎಲ್ಲವೂ ಯಜ್ಞಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಹೆಚ್ಚೇಕೆ, ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ನಡೆಯುವ ವಿಷಯೋ-ಪಭೋಗ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಕೂಡ ಯಜ್ಞವೇ ಆಗುವುದು.

ಶಬ್ದಾದೀನ್ ವಿಷಯಾನನ್ಯೇ ಇಂದ್ರಿಯಾಗ್ನಿಷು ಜುಹ್ವತಿ ।

ಇಂದ್ರಿಯವೆಂಬ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ರೂಪ ರಸ ಮುಂತಾದ ಹವಿಸ್ಸನ್ನು ಕೆಲವರು ಹೋಮಿಸುವರೆಂದು ವಿಷಯೋಪಭೋಗದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶರೀರವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಗೆ ಉಪಕರಣವೆಂದು ಬಗೆದು, ಸೇವಾಕಾರ್ಯವು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ನಡೆಯಲೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ, ನಿರಭಿಮಾನದಿಂದ ಶರೀರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ಆಹಾರಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರೆ ಅದೂ ಪವಿತ್ರವಾದ ಯಜ್ಞವೆನಿಸುವುದು. ಯಾಂತ್ರಿಕನು ತನ್ನ ಯಂತ್ರವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕೆಲಸಮಾಡಲೆಂದು ಅದಕ್ಕೆ ಎಣ್ಣೆಯನ್ನು ಹಾಕುವಂತೆ ಶರೀರವೂ ಒಂದು ಯಂತ್ರೋಪಕರಣವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಪೋಷಕದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಜ್ಞಾನಿಯು ನೀಡುವನು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವನಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಚಿತ್ತೋದ್ರೇಕ ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಮಾನಸಿಕ ಸುಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಆಹಾರಾದಿ ಸೇವನೆಯಾಗಲೀ ಇತರ ಎಲ್ಲಾ ದೈನಂದಿನ ಶಾರೀರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಾಗಲೀ ಯಜ್ಞದ ಪ್ರಭೇದಗಳೆಂದೇ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಗಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಜೀವನವನ್ನೇ ಒಂದು ಯಜ್ಞವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಗಾಗಿಯೇ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಸಕಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮೀಸಲಾಗಿರಿಸಿದ ಪುಣ್ಯಪುರುಷನ ಜೀವನವೇ ಒಂದು ಪರಮಯಜ್ಞವೆನಿಸುವುದು.

ಎಲ್ಲಿ ತ್ಯಾಗವಿದೆಯೋ, ಎಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಪಣಬುದ್ಧಿ ಇದೆಯೋ, ಅಲ್ಲೇ ಯಜ್ಞದ ನಿಜವಾದ ತಿರುಳು ಇದೆ. ಪವಿತ್ರವಾದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಈ ಭಾವವು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಸ್ಯೂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಯಜ್ಞವೆಂದು ಕರೆದಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ. ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣೆಗೆ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ಸ್ಥಾನವಿರುವುದು. ದಕ್ಷಿಣೆಯು ಯಾವುದೆಂಬುದನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿ ಸತ್ಯ, ದಯೆ, ಅಭಯಗಳೇ ದಕ್ಷಿಣೆಗಳೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ನಿರೂಪಿಸಿದೆ. ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನಯಜ್ಞವೂ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನೂ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಲ್ಲದು. ಮರಣವೇ ಈ ಯಜ್ಞದ ಅವಭೃಥವೆಂದು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಕರ್ತವ್ಯನಿರತನೂ ಆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಮರಣಕ್ಕೆ ಅಂಜುವುದಿಲ್ಲ. ಮರಣವೊಂದು ವರದಾನ ಎಂದು ಬಗೆದು ಅದನ್ನು ಆದರದಿಂದಲೇ ಎದುರಿಸುವನು. ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವವರು ಅವಭೃಥ ಸ್ನಾನಕ್ಕೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಹಾತೊರೆಯುವಂತೆ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಮರಣವನ್ನು ಆನಂದದಿಂದ ಕರ್ಮಯೋಗಿಗಳು ಸ್ವಾಗತಿಸಬಲ್ಲರು.

ಹೀಗೆ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ವಿಸ್ತೃತವಾದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಗೀತೆಯು ತೋರಿಸಿದೆ. ತಾನು, ತನ್ನದು ಎಂಬ ಪರಿಮಿತ ವರ್ತುಲದಲ್ಲಿಯೇ ತಿರುಗುತ್ತ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸುವ ಭೋಗಜೀವನದಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ಪರಾವೃತ್ತಗೊಳಿಸಿ ಲೋಕಕ್ಕಾಗಿ, ಲೋಕದ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಭಗವಂತನಿಗಾಗಿ, ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಧಾರೆ ಎರೆಯುವ ತ್ಯಾಗಜೀವನವನ್ನು ಗೀತೆಯು ನಮಗೆ ಬೋಧಿಸಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗ, ಸಂಪತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಲೌಕಿಕ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಕ್ಕಾಗಿ ವಿವಿಧ ದೇವತೆಗಳ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯಲ್ಲಿ ಘೃತ, ಹವಿಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಪ್ರಕ್ಷೇಪಿಸುವುದೇ ಯಜ್ಞವೆಂದು ಭಾವಿಸಿದ ಜನತೆಗೆ ಯಜ್ಞದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಭವ್ಯರೂಪವನ್ನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಸ್ವಾಮಿಯು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸಿರುವನು. ಲೌಕಿಕ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಪಶುವಧೆಯೂ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಗೀತೆಯು ಬೋಧಿಸಸಿದ ಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ನಾವು ವಧಿಸಬೇಕಾಗಿರುವ ಪಶುಗಳೆಂದರೆ ನಮ್ಮ ಒಳಗಿರುವ ಅಹಂಕಾರ ಮಮತೆಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಭೋಗಲಾಲಸೆಗೆ ಪರವಶರಾದ ಜನರು ಪಶುಗಳಂತೆ ಸ್ವೇಚ್ಛಾ ಪ್ರವೃತ್ತರಾಗಿ ಅವಿವೇಕದಿಂದ ವರ್ತಿಸುತ್ತಾರೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಈ ಪಶುತ್ವವನ್ನು ವಧಿಸುವುದೇ ಗೀತೆಯು ವಿಧಿಸುವ ಯಜ್ಞದ ಪವಿತ್ರಬಲಿಯಾಗಿದೆ. ಮಮತೆ ಮೋಹಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದ ಜನರು ಎಲ್ಲವನ್ನು ಮೇಕೆಯಂತೆ ''ಮೇ ಮೇ'' -ನನ್ನದು ನನ್ನದೆಂದೇ ಅನ್ನುವರು. ಇಂತಹ ಸ್ವಾರ್ಥ ಪಶುವಿನ ವಿಹಾರ ಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನ.

ಇದಮದ್ಯ ಮಯಾ ಲಬ್ಧಂ ಇಮಂ ಪ್ರಾಪ್ಸ್ಯೇ ಮನೋರಥಂ ।
ಈಹಂತೇ ಕಾಮಭೋಗಾರ್ಥಮನ್ಯಾಯೇನಾರ್ಥಸಂಚಯಾನ್ ।

ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಕಾಣಸಿಗುತ್ತದೋ ಅದೆಲ್ಲಾ ತನ್ನದಾಗಬೇಕೆಂದು ಇವರು ಸದಾ ಬಡಬಡಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂದು ಇದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದೇನೆ, ನಾಳೆ ಇನ್ನೊಂದನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬುದೇ ಇಂತಹವರ ಮಂತ್ರ, ಚಿಂತನೆಗಳು. ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸಲು, ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾವ ಅಕೃತ್ಯ ಅವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಇಂತಹ ಜನರು ಅಂಜುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಇಂತಹ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲೂ ಬಹಳ ಅಸಹನೀಯವೆನ್ನುವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ನೋಡುತ್ತಲೇ ಇದ್ದೇವೆ. ಗೀತೆಯು ನಿರೂಪಿಸಿದ ಈ ಯಜ್ಞ ದೃಷ್ಟಿಯು ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಲ್ಲೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಈ ವಿಕಲ್ಪ ವಿಕಾರಗಳ ನಿರ್ನಾಮವಾಗಬಲ್ಲುದು. ಈ ಸ್ವಾರ್ಥಪಶುವಿನ ಬಲಿದಾನ ಮಾಡಿ ವಿಶ್ವದ ಅಧಿದೇವತೆಯಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಮ್ಮದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರ್ಪಿಸಿ ಅವನ ಪೂಜಾರೂಪವಾಗಿ ವಿಶ್ವಹಿತಕರವಾದ ಸೇವಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಡೆಸುವುದೇ ಈ ಜೀವನವ್ಯಾಪಿ ಪವಿತ್ರ ಯಜ್ಞವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಭಗವಂತನ ನಿಜವಾದ ಮಹಾಪೂಜೆಯೆನಿಸುವುದು.

ಪ್ರಾತಃಪ್ರಭೃತಿ ಸಾಯಾಂತಂ ಸಾಯಾದಿ ಪ್ರಾತರಂತತಃ ।
ಯತ್ಕರೋಮಿ ಜಗನ್ನಾಥ ತದಸ್ತು ತವ ಪೂಜನಂ ॥ -ಪಂಚರಾತ್ರ

ಎಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಸಾಯಂಕಾಲದವರೆಗೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂಜೆಯೆನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ವ್ಯವಹರಿಸಬೇಕು. ದಿನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಘಂಟೆಯಾಗಲೀ ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ದಿನವಾಗಲೀ ದೇವರ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ದೇವರನ್ನು, ಧರ್ಮವನ್ನು ಗುಡಿಯೊಳಗಾಗಲಿ ಪೆಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ನಮಗೂ ಅದಕ್ಕೂ ಮುಂದಿನ ಪೂಜಾಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳವರೆಗೆ ಸಂಬಂಧವೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದಂತೆ ವ್ಯವಹರಿಸುವ ಧರ್ಮವನ್ನು ಗೀತೆಯು ನಮಗೆ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮವು ಜೀವನವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ಧರ್ಮವು ಜೀವನದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿರದೆ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ರಂಗಗಳಿಗೂ ಚೈತನ್ಯದಾಯಿಯಾಗಿ ಅದು ಶರೀರಕ್ಕೆ ಆತ್ಮದಂತೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿರಬೇಕು. ಜೀವನನಿರ್ವಾಹಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ನಡೆಸುವ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಾವು ಧರ್ಮದಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಇಡಬಾರದು. ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭೃತ್ಯಭಾವನೆಯನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ತಾನು ಮಾಡುವ ಜೀವನವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಲೋಕಹಿತದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡು ಅನಿಷಿದ್ಧವಾದ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದಲ್ಲಿ ಅದೂ ಧರ್ಮವೆನಿಸುವುದು.

ಜ್ಞಾನವೇ ಯಜ್ಞದ ಫಲ

ಇಂತಹ ಯಜ್ಞದ ಉದ್ದೇಶವೇನು? ನಾವು ಮಾಡುವ ಎಲ್ಲಾ ಯಜ್ಞಮಯ ಕಾರ್ಯಗಳಿಂದ ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವೇನು? ಭಕ್ತಿ ತ್ಯಾಗಗಳಿಂದ ನಾವು ಮಾಡುವ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಸಾಧನೆಯಾಗುತ್ತವೆ; ಭಗವಂತನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ದಿವ್ಯಯಾತ್ರೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ಈ ಪವಿತ್ರ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಹೃದಯಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಗವಂತನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು, ಇವೆಲ್ಲಾ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳ ಅಂತಿಮ ಗುರಿಯಾಗಿದೆ.

ಸರ್ವಂ ಕರ್ಮಾಖಿಲಂ ಪಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನೇ ಪರಿಸಮಾಪ್ಯತೇ ।

ಆದುದರಿಂದ ಯಜ್ಞದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ತ್ವವಿದೆ. ಭಗವದ್‌ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವಾಗಿದ್ದು ವಿವಿಧ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಲೋಕಸೇವಾಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಯಜ್ಞರೂಪದಿಂದ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ದಿನವೂ ಜ್ಞಾನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯವನ್ನಾದರೂ ಮೀಸಲಾಗಿಡುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವಿವಿಧ ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಅಲಕ್ಷಿಸಿ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡಿರಬಾರದು.

ಶ್ರೇಯಾನ್ ದ್ರವ್ಯಮಯಾದ್ಯಜ್ಞಾತ್ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞಃ ಪರಂತಪ ।

ಇತರ ಲೌಕಿಕ ಸಾಧನ ಸಂಪತ್ತುಗಳಿಂದ ನಡೆಸಲಾಗುವ ಯಜ್ಞಕ್ಕಿಂತಲೂ ಜ್ಞಾನಸಂಪಾದನೆಗಾಗಿ ನಡೆಸುವ ಶ್ರವಣಮನನಾದಿರೂಪ ಯಜ್ಞವು ಮಹತ್ತರವಾದುದು. ಈ ಜ್ಞಾನವು ಇಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೆ ಕರ್ಮಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ಸರಿಯಾಗಿ ನಡೆಯಲಾರೆವು. ಜ್ಞಾನದಿಂದ ವಂಚಿತರಾದರೆ ಕರ್ತವ್ಯಾಕರ್ತವ್ಯ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಇಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಮೋಹಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯಲೂ ಜ್ಞಾನದ ಅವಲಂಬನವು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ.

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಪ್ರವಚನೇ ಏವೇತಿ ನಾಕೋ ಮೌದ್ಗಲ್ಯಃ । ತದ್ಧಿ ತಪಸ್ತದ್ಧಿ ತಪಃ ॥

–ತೈತ್ತಿರೀಯೋಪನಿಷತ್

ಸಂಶಯಾತ್ಮಾ ವಿನಶ್ಯತಿ

ಇಂತಹ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ತತ್ತ್ವದರ್ಶಿಗಳಾದ ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಾವು ಶರಣೆನ್ನಬೇಕು. ಸೇವೆ, ಪರಿಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಗುರುಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ನಂತರ ಮನನ, ನಿದಿಧ್ಯಾಸನಗಳಿಂದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ನಾವು ಹೊಂದಬಹುದು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ತತ್ತ್ವನಿಷ್ಠೆಗಳು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಶ್ರದ್ಧೆ ಇರುವಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಲೋಪದೋಷಗಳೂ ತಲೆ ಹಾಕಲಾರವು. ಶ್ರದ್ಧೆ ಎಂದರೆ

ಕುರುಡುನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲ. ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ನಾವು ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನ ಪಡೆದಮೇಲೆ ನಾವು ಪಡೆದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೂ ನಮ್ಮ ಕೃತಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆ ಇದ್ದಲ್ಲಿ ನಾವು ಶ್ರದ್ಧಾವಂತರೆನಿಸುವೆವು. ತನ್ನ ತಂದೆ ನಿರುಪಯುಕ್ತ ಬಡಕಲು ಹಸುಗಳನ್ನು ದಾನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನಚಿಕೇತನು ನೋಡಿದಾಗ –

ತಂ ಹ ಶ್ರದ್ಧಾऽऽವಿವೇಶ । –ಕಾಠಕ

ಅವನಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ತತ್‌ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಈ ಲೋಭಪೂರ್ಣವಾದ ಕೃತಿಯನ್ನು ಆತನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುತ್ತಾನೆ. ಶ್ರದ್ಧೆಯು, ತತ್ತ್ವನಿಷ್ಠೆಯು ಜಾಗೃತವಾದಲ್ಲಿ ಅನ್ಯಾಯ-ಅಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸುವ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಒಡಮೂಡುವುದು. ಹಿರಿಯರೆಂದು ಅವರು ಮಾಡುವ ಅಕೃತ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣುಮುಚ್ಚಿ ಅನುಸರಿಸುವ ಕುರುಡುಭಾವನೆಗೆ ಶ್ರದ್ಧಾವಂತನಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತಾನು ಪಡೆದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಅದಮ್ಯ ಉತ್ಸಾಹವೇ ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ ಎನಿಸುವುದು.

ಅಜ್ಞಾನ-ವಿಪರ್ಯಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದವನೂ ಜೀವನವಿಡೀ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನೂ ಸಂಶಯದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೇ ನೋಡುವ ಶ್ರದ್ಧಾಹೀನನಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಈ ಪರಮಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರನೆಂದು ಹೇಳಿ ತತ್ತ್ವನಿಶ್ಚಯ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಠೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಗೀತೆಯು ವಿವರಿಸಿದೆ. ಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮಾಚರಣೆ ಮುಂತಾದ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾಧನಾನುಷ್ಠಾನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲೂ ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಿರುವುದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಡೋಲಾಯಮಾನವಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಾಡುವ ಉಪಾಸನೆ – ಆಚರಣೆಗಳಿಂದ ನಿಜವಾದ ಫಲವನ್ನು ಪಡೆಯಲಾರೆವು. ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಅಪಾರ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ಆದರೆ ಆ ಸತ್ಕಾರ್ಯದಲ್ಲೇ ಆಂತರಿಕವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ ನಿಷ್ಠೆಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೇವಲ ಈ ಬಾಹ್ಯಾಡಂಬರದಿಂದ ಯಾವ ಶ್ರೇಯೋಲಾಭವೂ ಆಗಲಾರದು. ವೃಥಾ ಶ್ರಮ, ಧನಹಾನಿಯಿಂದ ಇದು ಮಾನಸಿಕ ವ್ಯಥೆಗೇ ಕಾರಣವಾಗುವುದು.

ನಾಯಂ ಲೋಕೋऽಸ್ತಿ ನ ಪರಃ ನ ಸುಖಂ ಸಂಶಯಾತ್ಮನಃ ।

ವಿಶ್ವಾಸಬಲವಿಲ್ಲದ ಸಂಶಯಶೀಲವ್ಯಕ್ತಿಯು ಇಹ ಪರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಎರವಾಗುವನು.

ತಸ್ಮಾದಜ್ಞಾನಸಂಭೂತಮ್ ಹೃತ್ಸ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಾಸಿನಾತ್ಮನಃ ।
ಛಿತ್ತ್ವೈನಂ ಸಂಶಯಂ ಯೋಗಮ್ ಆತಿಷ್ಠೋತ್ತಿಷ್ಠ ಭಾರತ ॥

• • •

ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸಂನ್ಯಾಸಂ ಕರ್ಮಣಾಂ ಕೃಷ್ಣ ಪುನರ್ಯೋಗಂ ಚ ಶಂಸಸಿ।
ಯಚ್ಛ್ರೇಯ ಏತಯೋರೇಕಮ್ ತನ್ಮೇ ಬ್ರೂಹಿ ಸುನಿಶ್ಚಿತಮ್॥

ಸಂನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಉಪದೇಶದಲ್ಲಿ ಕಾಮ-ಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದ ಹೃದಯದೋಷವನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಾರ್ಪಣ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನಾಚರಿಸುವುದು - ಈ ಎರಡು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೋಧಿಸಿ ರುವನು. ಈವರೆಗಿನ ಬೋಧನೆಯ ಸಾರಾಂಶವು ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ಪ್ರಧಾನವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ಕುತೂಹಲವನ್ನು ಅರ್ಜುನನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕಾಮಾದಿ ಮನೋದೋಷಗಳ ನಿವಾರಣೆಯೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವುದಾದರೆ ಅದನ್ನೇ ಸಾಧಿಸಿದರೆ ಸಾಲದೇ? ಕಾಮದ್ವೇಷಗಳ ಜಾಲವಾದ ಈ ಯುದ್ಧದ ತೊಡಕಿನಿಂದ ತಾನು ಪಾರಾಗಬಾರದೇಕೆ? ಎಂಬುದು ಅರ್ಜುನನ ವಿಚಾರವಾಗಿದೆ. ಸಂನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಕರ್ಮ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಒಬ್ಬನೇ ನಿರ್ವಹಿಸಲಾರ. ಒಂದು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದರೆ ಇನ್ನೊಂದು ಗೃಹಸ್ಥ ರಿಗಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲು. ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾದ ಈ ಸಂನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ತಾನು ಯಾವುದರ ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಲಿ? ಎನ್ನುವುದೂ ಅರ್ಜುನನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯಾಗಿದೆ.

ಇದಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ: ಈ ಸಂನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗಗಳು ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿರದೆ ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕಗಳಾಗಿವೆ. ಸಂನ್ಯಾಸ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗ - ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಯತಿಧರ್ಮ ಹಾಗೂ ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂನ್ಯಾಸ ಎಂದರೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಕಾಮ, ದ್ವೇಷ, ಮೋಹ ಮೊದಲಾದ ವಿಕಾರಗಳ ವಿಮೋಚನೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಇದು ಕರ್ಮಯೋಗದ ಪೂರ್ವಾಂಗವಾಗಿದೆ. ಕಾಮದ್ವೇಷಾದಿ ಹೃದಯ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಅಂತಃಕರಣವನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸಿದ ನಂತರ ಕರ್ಮದ ಪವಿತ್ರಾಂಕುರಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನೆಡದಿದ್ದರೆ ಆವರೆಗೆ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಸಾಧನ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಗಳೆಲ್ಲ ವ್ಯರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಹೊಲದ ಕಳೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು ಅದನ್ನು ಕೃಷಿ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಬೇಕಾದ ಸಾಧನ ಸಂವಿಧಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿ ಕೃಷಿ ಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟರವರೆಗಿನ ಶ್ರಮ ಸಾಧನೆಯೆಲ್ಲ ಸಂಪೂರ್ಣ ವಿಫಲವೆನಿಸುವುದು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಇದುವರೆಗೆ ನಿರೂಪಿಸಲಾದ ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿ ಪರಿತ್ಯಾಗರೂಪವಾದ ಈ ಸಂನ್ಯಾಸವು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹದಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯೇ ಆಗಿದೆ.

ಜ್ಞೇಯಃ ಸ ನಿತ್ಯಸಂನ್ಯಾಸೀ ಯೋ ನ ದ್ವೇಷ್ಟಿ ನ ಕಾಂಕ್ಷತಿ ।

ಸುಖದುಃಖಗಳ ದ್ವಂದ್ವವನ್ನು ದಾಟಿನಿಂತು ದ್ವೇಷ-ಕಾಂಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಒಗೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೇ ಸಂನ್ಯಾಸಿ ಎನಿಸುವನು. ಇಂತಹ ಸಂನ್ಯಾಸಿಯನ್ನು ದಂಡ ಕಾಷಾಯ ಗಳಿಂದಲೇ ಗುರುತಿಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸಾರ ಸಮಾಜಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡೇ ಈ ಸನ್ಯಾಸಿಮನೋವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಈ ಮಾನಸಿಕ ದೋಷಗಳ ಪರಿತ್ಯಾಗವೇ ಅಂತಿಮ ಸಾಧನೆಯೆಂದು ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಮಾಡಲಿರುವ ಮಹಾ ಸಾಧನೆಗೆ ಇದು ಭೂಮಿಕೆಯಾಗಿರುವುದನ್ನು ನಾವು ಗಮನದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಗೀತೆಯು ಹೇಳಿದ ಈ ನಿತ್ಯಸಂನ್ಯಾಸವು ಮನಸ್ಸಿನ ಪರಿಷ್ಕರಣ ಮಾತ್ರವಾಗಿದ್ದು, ಭಗವದರ್ಪಣಭಾವನೆಯಿಂದ ನಾವು ಮಾಡುವ ಕರ್ತವ್ಯಾನುಷ್ಠಾನದಿಂದಲೇ ಅದು ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ಹೀಗೆ ಈ ಸಂನ್ಯಾಸ ಹಾಗೂ ಕರ್ಮ ಯೋಗಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕಗಳಾಗಿದ್ದು ರಾಗಾದಿ ಪರಿವರ್ಜನದಿಂದಲೇ ನಾವು ತೃಪ್ತರಾಗದೆ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಾಚರಣೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಸಾಧನೆಗೆ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ತಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ,

ತಯೋಸ್ತು ಕರ್ಮಸಂನ್ಯಾಸಾತ್ ಕರ್ಮಯೋಗೋ ವಿಶಿಷ್ಯತೇ ।

ಎಂದು ಸಂನ್ಯಾಸಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ಕರ್ಮಯೋಗಿಯ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆ

ರಾಗದ್ವೇಷಾದಿತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಾಚರಣೆ ಇವೆರಡನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡ ಕರ್ಮಯೋಗಿಯು ಎಲ್ಲರಂತೆ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೇನೋ ನಡೆಸುತ್ತಿರುತ್ತಾನೆ. ಆದರೆ ಅವನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಹ್ಮಾರ್ಪಣದೃಷ್ಟಿಯು ಅನುಸ್ಯೂತವಾಗಿರುವುದು. ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ತಾನು ಇದನ್ನು ಮಾಡಿದೆನೆಂಬ ಅಹಂಕಾರದ ಭಾವವೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಉದಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಗವಂತನ ಶಕ್ತಿ, ಇಚ್ಛೆಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಶರೀರ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಲ್ಲಾ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತವೆ, ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ಅವನಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ದೈನಂದಿನದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾಧಾರಣ ಚಟುವಟಿಕೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರು ವಾಗಲೂ ಈ ಅನುಸಂಧಾನವು ಅವನಲ್ಲಿ ಓತಪ್ರೋತವಾಗಿರುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸಾಂಸಾರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಜಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೂ ಆತನು ನಿರ್ಲಿಪ್ತನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನೈರ್ಮಲ್ಯ ಹಾಗೂ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನದ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಇರುವುದರಿಂದ ಈ ಲೌಕಿಕ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಪಾಪದ ಲವಲೇಶ ಸಂಪರ್ಕವೂ ಅವನಿಗೆ ತಾಗಲಾರದು.

ಪದ್ಮಪತ್ರಮಿವಾಂಭಸಾ ।

ವಿಶಾಲವಾದ ಜಲರಾಶಿಯ ಮಧ್ಯದಲ್ಲೇ ಇದ್ದು ಅಲ್ಲೇ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದರೂ ತಾವರೆಯ ಎಲೆಗೆ ತೇವ ಅಂಟುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿದರೆ ಅದು ಒದ್ದೆಯಾಗಿ ನೀರು ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ವ್ಯಾಪಿಸುತ್ತದೆ. ತಾವರೆ ಎಲೆಯನ್ನು ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿಸಿದರೂ ಒಂದು ಹನಿಯೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಚಮತ್ಕಾರವು ಅಡಗಿದೆ. ಪಾಪದ ಸೋಂಕು ಸಂಭವಿಸದಂತೆಯೇ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಅವನು ಭಾಗಿಯಾಗಬಲ್ಲನು.

ಕರ್ಮಯೋಗಿಯಾದ ಒಬ್ಬ ರಾಜನಿದ್ದನು. ಹಳೆಯ ಮಿತ್ರನೊಬ್ಬ ಆತನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಭೋಗವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ನೀನಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲರೂ ನಿನ್ನನ್ನು ಕರ್ಮಯೋಗಿ ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ರಹಸ್ಯವೇನು? ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ಆ ರಾಜನು ''ಅದರ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಹೇಳುವೆನು. ಮೊದಲು ನನ್ನ ಅರಮನೆಯ ಸಂದಿಗೊಂದಿಗಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬಾ. ದರ್ಶನೀಯ ಕಲಾಕೃತಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣು ತುಂಬಾ ನೋಡು. ಆದರೆ ಜೋಕೆ, ಅರಮನೆಯನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ದೀಪವು ಆರದಂತೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಇರಲಿ'' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಅದರಂತೆ ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿ ತಿರುಗಿ ಬಂದ ಮಿತ್ರನಲ್ಲಿ ''ಅರಮನೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ನೋಡಿದೆಯಾ?'' ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ''ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗವನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ನೋಡಿದಂತೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ದೀಪವು ಆರಲಾಗದೆಂದು ನೀನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಗಮನವು ಯಾವಾಗಲೂ ಅದರ ಕಡೆಗೇ ಇತ್ತು. ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ದೀಪದ ಕಡೆಗೇ ಇದ್ದುದರಿಂದ ಅರಮನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದರೂ ನೋಡಿದಂತಾಗಲಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ಅವನು ನುಡಿದನು. ''ಇದೇ ನನ್ನ ಜೀವನದ ರಹಸ್ಯ'' ಎಂದು ರಾಜನು ಉತ್ತರಿಸಿದನು. ''ಭೋಗದ ಹಾಗೂ ದೈನಂದಿನ ರಾಜಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದರೂ ನನ್ನ ಈ ಜೀವನಜ್ಯೋತಿಯು ನಂದದಂತೆ ನಾನು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ನನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಜ್ಯೋತಿಯ ಕಡೆಗೆ ನನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯ ಸದಾ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಈ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಇವುಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸದವನಂತೆ ಇರುವೆನು. ಈ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯೇ, ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿಯ ಈ ಜಾಗೃತ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಯಶಸ್ಸಿನ ಮೂಲವಾಗಿದೆ'' ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕರ್ಮಯೋಗಿಯ ಜೀವನದರ್ಶನವೆಲ್ಲ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಮಿಕ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ.

ಜ್ಞಾನಿಯ ಸಮದೃಷ್ಟಿ

ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು

ಕಾಣುವ ಬ್ರಹ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳು ಪ್ರಪಂಚದ ದರ್ಶನ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದಿವ್ಯ ಆನಂದವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲರು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಿವ್ಯರೂಪದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅವರು ಈ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ವಿಚಲಿತರೂ ವಿಕಾರವಶರೂ ಆಗಲಾರರು. ವಿದ್ಯಾವಿನಯಸಂಪನ್ನರಾದ ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂಸಾಜೀವಿಗಳೆನಿಸಿದ ಅನಾಗರಿಕ ಕ್ರೂರ ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಹುದುಗಿದ ಭಗವತ್ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಅವರು ಕಾಣಬಲ್ಲರು. ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೇ ಭೇದ, ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳಿದ್ದರೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅಂತರ್ಯಾಮಿ ಎನಿಸಿದ ಜಗತ್ಪ್ರಚೋದಕ ಶಕ್ತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ನೆಲೆಸಿರುವನು. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುವಾಗ ಭಗವಂತನ ಈ ಸಮತೆಯ ದರ್ಶನವಾದವನಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದ ಏರುಪೇರುಗಳು ಮತ್ತು ವಿಕೃತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದ ಯಾವುದೇ ಕ್ಷೋಭವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಭಗವಂತನ ಚಿದಾನಂದಮಯರೂಪ ಮತ್ತು ಅವನ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಕ್ರಿಯಾವಿಲಾಸವಿಭ್ರಮಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಯೋಗಿಯು ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಆನಂದವನ್ನೇ ಅನುಭವಿಸುವನು. ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಸಂನ್ಯಾಸಿಯಾಗಲು ಹೊರಟಾಗ ಎದುರಿಗೆ ಇದ್ದ ಹೊಲ ಮರಗಳ ಕಡೆಗೂ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡ ಅವರ ಬಂಧುಗಳು ಇದೇನು ನಿನ್ನ ಈ ವಿಚಿತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಕೇಳಲು, ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುವು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಅದಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗದೆ ಹೇಗೆ ಇರಲಿ ಎಂದರಂತೆ. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಮಂಗಲಮಯ ದರ್ಶನ ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯಾನಂದದ ಅನುಭವವೇ ದೊರೆಯುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ವೈಷಮ್ಯಪೂರಿತವಾದ ರುದ್ರಬೀಭತ್ಸವೆನಿಸಿದ ಈ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅವರು ಹೆದರುವುದಿಲ್ಲ.

ಜಗತ್ತಿನ ಎಲ್ಲಾ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಏಕರೂಪವಾಗಿ ಭಗವಚ್ಛಕ್ತಿ ಪ್ರವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ವಿದ್ಯುಚ್ಛಕ್ತಿಯು ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಬಲ್ಬ್‌ಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಅದು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುವಂತೆ ಭಗವಂತನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಅನುಸ್ಯೂತನಾಗಿದ್ದರೂ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾದ ಪದಾರ್ಥ ಹಾಗೂ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪ ಯೋಗ್ಯತೆಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಪ್ರಕಟನಾಗುತ್ತಿರುವನು. ದುಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸನ್ನಿಧಾನವಿದ್ದರೂ ಅವರ ದೌಷ್ಟ್ಯದರ್ಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದ ಭಗವತ್ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಕಾಣುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ದುಷ್ಟ ಶಿಷ್ಟರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನ ಹಾಗೂ ಅವನ ಏಕತ್ವದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಭಾಗ್ಯ ಜ್ಞಾನಿಗಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿದ್ದರೂ ಆಯಾಯ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸ್ವಭಾವ ಮತ್ತು ಮೂಲಭೂತ ಅಭಿರುಚಿಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟಶಿಷ್ಟರ ವಿಭಾಗ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆ ಇದ್ದಾನೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಸಜ್ಜನರು ದುರ್ಜನರು ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಮತೆಯ ಅರ್ಥವಿಪರ್ಯಾಸವನ್ನು ನಾವು ಮಾಡಬಾರದು.

ಪಂಡಿತಾಃ ಸಮದರ್ಶಿನಃ ॥

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸುಖದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಆತ್ಮದರ್ಶನದಿಂದ ದೊರೆಯುವ ಈ ದಿವ್ಯ ಆನಂದವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಸುಖಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಪವಿತ್ರವೂ ಆಗಿದೆ. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುಖಭೋಗದಿಂದ ನಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಅಲ್ಪಸುಖಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕಾನಂದವನ್ನು ಭೋಗ ಪದಾರ್ಥಗಳ ತ್ಯಾಗದಿಂದ ನಾವು ಪಡೆಯಬಲ್ಲೆವು. ಭೋಗದ ಆನಂದಕ್ಕಿಂತಲೂ ತ್ಯಾಗದ ಆನಂದದ ಸವಿಯೇ ಹೆಚ್ಚು. ತನ್ನ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ನಾವು ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇಂದು ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾದ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ಪಡೆಯುವ ಸುಖವು ವಿಕೃತವಾದ ತಾಮಸ ಸುಖವೆನಿಸುವುದು. ತನ್ನ ಲಾಲಸೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಿ ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೇ ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ನೀಡಿ ತಾನು ಪಡೆಯುವ ಆನಂದವೇ ನಿಜವಾದ ಸುಸಂಸ್ಕೃತವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಆನಂದವೆನಿಸುವುದು. ನಮ್ಮ ಮೂಲಭೂತವಾದ ಚೈತನ್ಯರೂಪಿ ಆನಂದವನ್ನೇ ನಾವು ತ್ಯಾಗದ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವೆವೆಂದು ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಅಪ್ಪಣೆ ಕೊಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ಭೋಗಕ್ಕಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸ್ವರೂಪಸುಖವನ್ನು ವೈಷಿಯಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಹಾಗೂ ಆಂತರಿಕ ಕಾಮನೆಯ ತ್ಯಾಗದಲ್ಲಿ ತಾನು ಅನುಭವಿಸಬಹುದಾದರೂ ಅದು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಲ್ಲಲು ಪರಮಾತ್ಮನ ಧ್ಯಾನದ ಆಸರೆಯು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ತ್ಯಾಗದಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಆನಂದವು ದೊರಕಬಹುದಾದರೂ ಧ್ಯಾನಯೋಗದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವುದರಿಂದ ಸ್ಥಿರವಾದ ಅಕ್ಷಯವಾದ ಆನಂದವು ದೊರಕುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗಯೋಗಗಳ ಸಮನ್ವಯದಿಂದಲೇ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖಾನುಭವವನ್ನು ನಾವು ಹೊಂದಬಲ್ಲೆವು.

ವಿಷಯ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಸುಖ ಹಾಗೂ ತ್ಯಾಗ ಧ್ಯಾನಾದಿಗಳಿಂದ ಪಡೆಯುವ ಆತ್ಮಾನಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆ. ಭೌತಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವಾಗ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಆತುರತೆ ಆಸಕ್ತಿಗಳು ಮೂಡುವುವು. ಅದನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಅತಿಯಾಗಿ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೆಲ್ಲ ಲವಲವಿಕೆ ಅದನ್ನು ಪಡೆಯುವವರೆಗೆ ಮಾತ್ರ. ಪಡೆದಮೇಲೆ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಜುಗುಪ್ಸೆ ತಿರಸ್ಕಾರಬುದ್ಧಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಸುಖವು ದೊರೆತರೂ ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಸೇವನೆಯು ದುಃಖ ಜುಗುಪ್ಸೆಗಳನ್ನೇ ಮುಂದೆ ನಿರ್ಮಿಸುವುದು. ಕಜ್ಜಿ ತುರಿಸುವಾಗ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವಾಗಿ ದೊರೆಯುವ ತಾಮಸ

ಆನಂದದಂತೆ ಈ ವೈಷಯಿಕ ಸುಖ ಇದೆ. ಕಜ್ಜಿ ತುರಿಸಿದ ನಂತರ ಆಗುವ ಕ್ಲೇಶವಿಕಾರದಂತೆ ಭೌತಿಕ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದ ನಂತರದ ಪಾಡೂ ಶೋಚನೀಯವೇ ಆಗುವುದು,

ಕಂಡೂಯನೇನ ಕರಯೋರಿವ ದುಃಖದುಃಖಂ । –ಭಾಗವತ

ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸುಖದ ಸ್ಥಿತಿಯು ಇದಕ್ಕಿಂತ ತೀರ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಈ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮೊದಲು ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತ್ಯಾಗ ತಪಸ್ಸು ಕ್ಲೇಶಗಳ ಅವಶ್ಯಕತೆಯು ಬಹಳ ಶ್ರಮವೆನಿಸಬಹುದಾದರೂ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ನಂತರ ನಾವು ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ತೃಪ್ತಿ ಆನಂದಗಳು ಅನುಪಮವಾದುವು. ಆ ಪವಿತ್ರವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಆನಂದದ ಮುಂದೆ ಪ್ರಪಂಚದ ಮಿಕ್ಕ ಸಮಸ್ತ ಭೋಗೈಶ್ವರ್ಯಗಳ ಆನಂದವು ತುಚ್ಛ ಹಾಗೂ ಕೃತ್ರಿಮವೆನಿಸುವುವು. ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟ, ಅನಾಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೂ ಪರಿಣಾಮದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಅನುಭವವನ್ನು ನೀಡಬಲ್ಲ ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಿಗಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಈ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು –

ಬಾಹ್ಯಸ್ಪರ್ಶೇಷ್ವಸಕ್ತಾತ್ಮಾ ವಿಂದತ್ಯಾತ್ಮನಿ ಯತ್ ಸುಖಂ ।
ಸ ಬ್ರಹ್ಮಯೋಗಯುಕ್ತಾತ್ಮಾ ಸುಖಮಕ್ಷಯಮಶ್ನುತೇ ।
ಯೇ ಹಿ ಸಂಸ್ಪರ್ಶಜಾ ಭೋಗಾ ದುಃಖಯೋನಯ ಏವ ತೇ ।

ಮುಂತಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತಾನು ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಯೋಗ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡು ಧ್ಯಾನದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆದು ಸ್ಥಿರವಾದ ಆತ್ಮಿಕ ಆನಂದವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕೆನ್ನುವುದನ್ನು ಐದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಭೋಕ್ತಾರಂ ಯಜ್ಞತಪಸಾಂ ಸರ್ವಲೋಕಮಹೇಶ್ವರಮ್ ।
ಸುಹೃದಂ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮಾಂ ಶಾಂತಿಮೃಚ್ಛತಿ॥

***

ಆರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅನಾಶ್ರಿತಃ ಕರ್ಮಫಲಂ ಕಾರ್ಯಂ ಕರ್ಮ ಕರೋತಿ ಯಃ।
ಸ ಸನ್ಯಾಸೀ ಚ ಯೋಗೀ ಚ ನ ನಿರಗ್ನಿರ್ನ ಚಾಕ್ರಿಯಃ ॥

ಕರ್ಮಯೋಗಿಗೆ ಲೋಕಸೇವೆ ಅನಿವಾರ್ಯ

ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಮೊದಲು ನಾವು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳೆಂದರೆ ಜಪ, ಪೂಜೆ ಹಾಗೂ ಇತರ ವರ್ಣಾಶ್ರಮೋಚಿತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಂದು ಮಾತ್ರ ನಾವು ಭಾವಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಪಾಠ-ಪ್ರವಚನ ಮುಂತಾದ ಆವಾವ ವರ್ಣಗಳು ಮಾಡುವ ವಿಶೇಷ ಧರ್ಮಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲ ವರ್ಣದವರೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ, ಸರ್ವಸಾಧಾರಣವೆನಿಸುವ ಒಂದು ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಇದೆ. ಅದೇ ನಾನಾಜನಶುಶ್ರೂಷೆ. ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಜನತೆಯ ಸೇವೆಯೂ ಸಾಧಕನು ಅನುಷ್ಠಿಸಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೆನಿಸಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ದುಃಖ, ರೋಗ, ಹಸಿವುಗಳಿವೆಯೋ ಅಂತಹ ಆರ್ತಜನರಿಗಾಗಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯ ಮಿಡುಕಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ಜನರಲ್ಲಿರುವ ಹರಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಸ್ವಾರ್ಥಭಾವನೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ಜನಸೇವೆಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಪ್ರೀತನಾಗುವನು.

ತಸ್ಯ ಪ್ರಾಣ್ಯುಪಕಾರೇಣ ಪ್ರೀತೋ ಭವತಿ ಕೇಶವಃ । –ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ

ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆಯುವವರೆಗೆ ತನ್ನ ಜಪ ಪೂಜಾದಿಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಸಾಧಕನು ಈ ಜನಶುಶ್ರೂಷೆಯ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಇದು ಐಚ್ಛಿಕವಲ್ಲ. ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಈ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಾವು ಆಚರಿಸಲೇಬೇಕು. ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಕರ, ಕಂದಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಹೇಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೋ ಅದರಂತೆ ನಾನಾಜನಸೇವೆಯು ಭಗವಂತನು ನಮಗೆ ವಿಧಿಸಿದ ಕಡ್ಡಾಯದ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಜಗತ್ತಿನ ಅಧಿ ದೇವತೆಗೆ ನಾವು ಸಲ್ಲಿಸಬಹುದಾದ ಕಂದಾಯವೆನಿಸಿದೆ. ಕರಕಂದಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ತಪ್ಪಿದಲ್ಲಿ ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರದ ಯೋಗ್ಯ ನಾಗರಿಕ ನಾಗಬಲ್ಲನೇ? ಅದರಂತೆ ವಿಶ್ವರಾಜ್ಯದ ಏಕಮೇವ ಸಾರ್ವಭೌಮನೆನಿಸಿದ ಭಗವಂತನಿಗಾಗಿ ದೀನದಲಿತರ ಸೇವೆಯನ್ನು ನಡೆಸದಿದ್ದರೆ ನಾವು ಹೇಗೆ ವಿಶ್ವದ ಯೋಗ್ಯ ಪ್ರಜೆಗಳೆನಿಸಬಲ್ಲೆವು ?

ನಾನಾಜನಸ್ಯ ಶುಶ್ರೂಷಾ ಕರ್ಮಾಖ್ಯಾ ಕರವನ್ಮಿತೇಃ । –ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯ

ಲೋಕಸೇವೆಯ ಅನಿವಾರ್ಯತೆಯನ್ನೂ ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಪವಿತ್ರವಾದ ಭಾವವನ್ನೂ ಇದು ವಿವರಿಸುತ್ತದೆ. ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಜನಸೇವೆಯು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಲು ಗೀತಾತಾತ್ಪರ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿದ ಶ್ಲೋಕವಿದು. ಇದು ನಮಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಧ್ಯೇಯವಾಕ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ತಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಧರ್ಮಕರ್ಮಗಳನ್ನು

ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸಿ ಸಮಾಜದ ಬಗ್ಗೆ ಉದಾಸೀನವಾಗಿರುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ ನಾವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಸಮಾಜದ ಸೇವೆಯೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಲೌಕಿಕ ಕಾರ್ಯವೆಂದೂ ಅದನ್ನು ತೊರೆದು ದಿನವಿಡೀ ಜಪತಪ ಮೊದಲಾದ ವೈಯಕ್ತಿಕವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗುವವನೇ ಕಟ್ಟಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ನೆಂದೂ ಒಂದು ಭಾವನೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಬಂದ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಜಪ ಪೂಜಾದಿಗಳಲ್ಲೇ ನಾವು ಪರಿಮಿತಗೊಳಿಸಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ತಜನತೆಯ ಸೇವೆಯೂ ಒಂದು ಪ್ರಧಾನವಾದ ಅಂಶವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಸಾಧಕನು ತನ್ನ ನಿತ್ಯಾನುಷ್ಠಾನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಈ ಸೇವಾಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಆಚರಿಸಲೇ ಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಗೀತೆಯ ಆದೇಶವೆಂದೂ ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೇದಾಂತವು ಸಮಾಜವಿಮುಖವಾದ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ನೀಡದೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜದ ಉನ್ನತಿಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ವಿಧಾಯಕವಾದ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೇಗೆ ತೋರಿಸುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇದರಿಂದ ನಾವು ಮನಗಾಣಬಹುದು.

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜನರಿರುವರು. ಜಪಾನುಷ್ಠಾನ ನಿರತರಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ತೊರೆಯುವವರು ಕೆಲವರು. ಸಮಾಜಸೇವೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತರಾಗಿ ದೇವರನ್ನೇ ಮರೆಯುವವರು ಕೆಲವರು. ಈ ಎರಡು ಬಗೆಯ ಜನರ ಜೀವನವೂ ಅಪೂರ್ಣವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸಮಾಜಸೇವೆಯಿಲ್ಲದ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಗಳು ಪೂರ್ಣ ಧರ್ಮವೆನಿಸಲಾರವು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಕ್ತಿಪೂಜೆಯಗಳಿಲ್ಲದ ಸಮಾಜಸೇವೆಯೂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಸೇವೆ ಎನಿಸಲಾರದು. ಧರ್ಮದ ಒಂದು ಮುಖವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಅಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವು ಪರಿಪೂರ್ಣವೆನಿಸಲಾರದು. ಆನೆಯ ಒಂದೊಂದು ಭಾಗವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಟ್ಟಿ ಕುರುಡರು ತಾವು ಆನೆಯನ್ನು ಅರಿತೆವೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡಂತೆ ನಮ್ಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಾಗುವುದು. ಆನೆಯ ಬಾಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮುಟ್ಟಿ ಆನೆಯು ಹಗ್ಗದಂತಿದೆ ಎಂದು ಆ ಕುರುಡರು ಹೇಳಿದರಂತೆ. ಅದರಂತೆ ಧರ್ಮದ ಒಂದು ಭಾಗವೆನಿಸುವ ನಿತ್ಯಕರ್ಮಾನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆಚರಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಭಾಗವೆನಿಸುವ ಲೋಕಸೇವೆಯನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಧರ್ಮವು ಅಪೂರ್ಣವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಧಾರ್ಮಿಕರೆನಿಸುವವರು ಸಮಾಜಸೇವೆಯ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರು ನಿಃಸ್ವಾರ್ಥಸೇವಾಭಾವದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೆ ಆಧಾರವೆನಿಸಿದ ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅರಿತುಕೊಂಡು ಅವೆರಡನ್ನೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಿಲಿತಗೊಳಿಸಬೇಕು.

ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಗಂಗಾತೀರ್ಥವನ್ನು ಪಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡು ಕೆಲವರು ಸಾಧುಗಳು ಹಿಂತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ತೀರ್ಥವನ್ನು ರಾಮೇಶ್ವರ ದಲ್ಲಿ ಅಭಿಷೇಕ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವರ ಸಂಕಲ್ಪವಾಗಿತ್ತು. ಹಿಂತಿರುಗುವ ದಾರಿ

ಯಲ್ಲಿ ರಾಜಸ್ಥಾನದ ಮರುಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂಟೆಯೊಂದು ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರಾಣ ಸಂಕಟದಿಂದ ನರಳುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಸಾಧುಗಳಿಗೆ ಮರುಕವೇನೋ ಆಯಿತು. ಆದರೆ ಅದರ ಸಂಕಟವನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು ನೀರಿನ ಅನೂಕೂಲವಿಲ್ಲದೆ ಅವರೆಲ್ಲ ನಿರುಪಾಯರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗಂಗಾಪಾತ್ರೆಯನ್ನೇ ಒಡೆದು ಆ ನೀರನ್ನೇ ಒಂಟೆಯ ಬಾಯಿಗೆ ಸುರುವಿದನು. ರಾಮೇಶ್ವರನ ಅಭಿಷೇಕಕ್ಕಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದ ಗಂಗಾತೀರ್ಥವನ್ನು ಒಂಟೆಯ ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿದ ಬಗ್ಗೆ ಉಳಿದವರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದಾಗ ತನಗೆ ಈ ಒಂಟೆಯಲ್ಲೇ ರಾಮೇಶ್ವರನ ದರ್ಶನವಾಯಿತೆಂದೂ ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಮಾಡುವ ಉಪಕಾರವೂ ಈಶ್ವರನ ಪೂಜೆಯೇ ಆಗಿರುವುದೆಂದೂ ಆ ಸಾಧುವು ಅವರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮ್ಮಿಂದ ಬಹುದೂರದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಿದ್ಧನಾಗಿ ನಮ್ಮ ಮುಂದೆಯೇ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಜನತೆಯಲ್ಲಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಂಡು ಲೋಕಾರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದೇ ವಿಶೇಷವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂಜೆಯೆಂದು ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವುದನ್ನು ಭಾಗವತದಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಆದರೆ ಲೋಕಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಸ್ಮರಣೆಯು ಸಲ್ಲದು. ಯಾವುದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶವು ಇರಲೇಬೇಕಾಗುವುದು. ಭಗವಂತನನ್ನು ಮರೆತು ಅವನ ಪ್ರೀತಿಯ ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಪ್ರವರ್ತಿಸಿದಾಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಇತರ ಲೌಕಿಕ ಕಾಮನೆಗಳ ಉದಯವಾಗುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯ. ಲೋಕಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಲೋಕದ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಭಗವಂತನ ಸೇವಾಭಾವನೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಾರ್ಥಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಪ್ರವೇಶವಾಗಿ ಕೀರ್ತಿ, ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಅಧಿಕಾರ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಂದ ಆ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕೃತ್ರಿಮತೆಯು ನೆಲೆಸುವುದು. ಭಗವತ್ಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥವಲ್ಲದ ಸ್ವಾರ್ಥಪೂರ್ಣ ಕಾರ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಎಷ್ಟೇ ಪರೋಪಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಇವೆಲ್ಲ ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತ ಗಳಾಗಿದ್ದು ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಫಲಕಾರಿಗಳಾಗಿವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಲೋಕಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಭಗವತ್ಸೇವಾದೃಷ್ಟಿ ಜಾಗೃತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಸ್ವರೂಪ ಮತ್ತು ವಿಧಾನ

ತನ್ನ ಮಾನಸಿಕ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಸ್ತ್ರ, ಅಜಿನ, ದರ್ಭೆಗಳ ಮೇಲೆ ಸ್ಥಿರವಾದ ಯೋಗ್ಯ ಆಸನದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಇಂದ್ರಿಯವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನಿಯಮಿಸಿಕೊಂಡು ಏಕಾಗ್ರ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಕಣ್ಣು ಹರಿಸದೆ ಮೂಗಿನ ತುದಿಯನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಏಕಾಗ್ರಗೊಳಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಶರೀರವು ಸರಳವಾಗಿರಬೇಕು. ಶರೀರವು ಚಲಿಸಿದಂತೆ ಮನಸ್ಸೂ ಹರಿದಾಡಲು ಉಪಕ್ರಮಿ

ಸುವುದು. ಈ ಧ್ಯಾನಯೋಗಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಶರೀರದ ಸುಸ್ಥಿತಿಯ ಕಡೆಗೂ ಗಮನ ಕೊಡಬೇಕು. ಯೋಗವಿಘಾತಕವಾಗುವಂತಹ ಕಾಯಕ್ಲೇಶ ಕರವಾದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ತೊರೆಯಬೇಕು. ಅತಿ ಆಹಾರಸೇವನೆಯೂ ಸಲ್ಲದು. ನಿರಾಹಾರನಾಗಿ ಶಕ್ತಿಹ್ರಾಸವನ್ನೂ ತಂದುಕೊಳ್ಳಬಾರದು. ವೃಥಾ ನಿದ್ರಾತ್ಯಾಗ ದಿಂದಲೂ ಅತಿನಿದ್ರೆಯಿಂದಲೂ ಯೋಗಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯೇ ಒದಗುವುದು. ಉಚಿತವಾದ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಹಾರ, ನಿದ್ರಾ ವಿಹಾರಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ನಿಯಮ ಬದ್ಧ ಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸಿದರೆ ಧ್ಯಾನಯೋಗಕ್ಕೆ ಹಿತವಾದ ಶರೀರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದು. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ದೀಪವು ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ವಿಕಾರವಶವಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಗಾಳಿ ಇಲ್ಲದ ಕಡೆ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿರುವ ದೀಪದಂತೆ ಯೋಗಿಯದು ವಿಷಯವಿಮುಕ್ತವಾದ ಮನಸ್ಸು. ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಆತನಿಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಶ್ಚಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಅನುಭವಮಾತ್ರ ವೇದ್ಯ ವಾದ ಇಂದ್ರಿಯಾತೀತ ಅತಿಶಯಿತ ಆನಂದವನ್ನು ಯೋಗಿಯು ಪಡೆಯುವನು. ಅದಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಆನಂದವು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಆತನಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ದೊರೆಯಲಾರದು. ಭೋಗದ ಸುಖಕ್ಕಿಂತಲೂ ತ್ಯಾಗದ ಸುಖ ಮಿಗಿಲಾಗಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೂ ಪೂರ್ಣತೆಯ ಸೊಬಗನ್ನು ನೀಡುವ ಈ ಯೋಗದ ಆನಂದವು ನಾವು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಆನಂದದ ಗೌರೀಶಂಕರ ವೆನಿಸಿದೆ.

ತೂತುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ನೀರು ನಮಗೆ ಅರಿಯದಂತೆಯೇ ಸೋರಿಹೋಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ಉತ್ತಮ ವಿಚಾರಗಳೆಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾಗುವುವು. ಯೋಗಿಯು ಮನಸ್ಸಿನ ಶತಚ್ಛಿದ್ರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ತುಂಬಿ ಭಗವದ್‌ಜ್ಞಾನದ ಅಮೃತಜಲಧಾರೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಹೃದಯಕುಂಭವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಜ್ಞಾನದ ಒಂದು ಬಿಂದುವೂ ಹೊರಗೆ ಸೋರಿ ಹೋಗದಂತೆ ಅವನು ಜಾಗೃತನಾಗಿರುವನು.

ಯತೋ ಯತೋ ನಿಸ್ಸರತಿ ಮನಶ್ಚಂಚಲಮಸ್ಥಿರಂ ।
ತತಸ್ತತೋ ನಿಯಮ್ಯೈತತ್ ...

ಇಂತಹ ಅವಿರತ ಜಾಗರೂಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂರ್ಣಚಿತ್ರವನ್ನು ಚಿತ್ತಭಿತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಮೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಭಗವಂತನ ನಿರಂತರ ಚಿಂತನದ ಕ್ರಮದಿಂದಲೇ ಅಪರೋಕ್ಷ ದರ್ಶನವಾಗುವುದು. ಈ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನವೇ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಪಡೆಯಬಹುದಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ಫಲ. ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಯು ಎಲ್ಲರಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನನ್ನೂ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಕಾಣುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಧಾರವೆನಿಸಿ ಎಲ್ಲರ ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವಂತೆ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಒಳಗೂ ನೆಲೆಸಿರುತ್ತಾನೆ.

ತದಂತರಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ತದು ಸರ್ವಸ್ಯ ಬಾಹ್ಯತಃ । -ಈಶೋಪನಿಷತ್

ಹೀಗೆ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವೇ ಸಮಾಧಿಸ್ಥನಿಗೆ ದೊರಕುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನೆಂಬ ಅಮೃತ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಮೀನಿನಂತೆ ಈ ಸಮಾಧಿಸ್ಥನು ಈಸುವನು.

ಯೋ ಮಾಂ ಪಶ್ಯತಿ ಸರ್ವತ್ರ ಸರ್ವಂ ಚ ಮಯಿ ಪಶ್ಯತಿ ।

ಹೀಗೆ ಹರಿಯನ್ನು ಸಕಲ ಜಗತ್ತಿನ ಆಧಾರನೆಂದೂ ಅಂತರ್ಗತನೆಂದೂ ಕಂಡು ಆನಂದಿಸುವ ಸ್ಥಿತಿಯೇ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಮ ಚರಮಾಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು ಧ್ಯಾನಯೋಗವೇ ಇದರ ಪ್ರಧಾನ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ.

ಧ್ಯಾನದ ಅವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ತೋರುವ ವಸ್ತುವೇ ಭಗವಂತನಲ್ಲ. ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದ ನಮಗೆ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪದ ಸುದೃಢ ಜ್ಞಾನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಬಣ್ಣದಿಂದ ನಾವು ರೂಪಿಸುವ ಚಿತ್ರವೇ ಧ್ಯಾನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗುತ್ತದೆ. ಸಂಸ್ಕಾರಮಯವಾದ ಈ ಚಿತ್ರವೇ ಜ್ಞಾನಾನಂದಮಯವಾದ ಭಗವಂತನ ರೂಪವೆಂದು ನಾವು ಭಾವಿಸಬಾರದು. ಹೊರಗೆ ನಾವು ಪೂಜಿಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ಪ್ರತಿಮೆಯೇ ದೇವರಾಗಿರದೆ ಅದು ಅವನ ಪ್ರತೀಕವಾಗಿರುವಂತೆ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಮೂಡುವ ಚಿತ್ರವೂ ದೇವರ ಪ್ರತಿಮೆ ಎಂದೇ ಭಾವಿಸಿ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಚಿನ್ಮಯರೂಪವನ್ನೇ ನಾವು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು.

ನೇದಂ ಯದಿದಮುಪಾಸತೇ । -ತಲವಕಾರೋಪನಿಷತ್

ಉಪಾಸನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿತವಾಗುವ ರೂಪವೇ ದೇವರಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಧ್ಯಾನದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಗ ಪರಮಾತ್ಮನ ಈ ಮಾನಸ ಪ್ರತೀಕದ ದರ್ಶನವೂ ಅವನ ಚಿದಾನಂದಮಯ ರೂಪದ ಸ್ಮರಣೆಯೂ ಅಖಂಡವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಈ ಧ್ಯಾನದ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ತಲುಪಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಚಿದಾನಂದರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಸಾಕ್ಷಾದ್ದರ್ಶನವು ಯೋಗಿಗೆ ದೊರೆಯುವುದು. ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನದ ಚರಮ ಸೀಮೆಯೇ ಧ್ಯಾನವಾಗಿದ್ದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಈ ಏಕಾಗ್ರವಾದ ನಿರಂತರಚಿಂತನದಿಂದಲೇ ಒಂದು ದಿವ್ಯವಾದ ಅಲೌಕಿಕ ಆನಂದದ ಅನುಭವವು ಅವನಿಗಾಗುವುದು. ಈ ಧ್ಯಾನಾವಸ್ಥೆಯ ಕೊನೆಯ ಹಂತವನ್ನು ತಲುಪಿದಾಗ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಿವ್ಯಮೂರ್ತಿಯೇ ದೃಗ್ಗೋಚರವಾಗುವಂತಹ ಅಪರೋಕ್ಷಾನುಭವದ ಸೌಭಾಗ್ಯವೂ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಧ್ಯಾನದ ಮಹಾಫಲವೇ ಅಪರೋಕ್ಷಾನುಭವವಾಗಿದೆ.

ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪದ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪದಾರ್ಥಗಳೂ ಚಿತ್ತದಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯಬಾರದು. ಹೀಗೆ ಭಗವದ್ವಿಷಯಕವಾದ ಅಖಂಡ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯೇ ಧ್ಯಾನವಾಗಿದೆ.

ದ್ರೋಣಾಚಾರ್ಯರು ರಾಜಕುಮಾರರಿಗೆ ಧನುರ್ವಿದ್ಯೆಯ ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಮರದಲ್ಲಿ ಕೃತಕ ಹಕ್ಕಿಯನ್ನಿಟ್ಟು ಅದರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಬಾಣಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಲು ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಆದೇಶ ನೀಡಿದರು. ಗುರಿ ಹೊಡೆಯಲು ನಿಂತ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ''ನಿಮಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಏನು ತೋರುತ್ತಿದೆ?'' ಎಂದು ಕೇಳಲು ಎಲ್ಲರೂ ಎದುರಿಗೆ ನಿಂತಿರುವ ಮರ ಮತ್ತು ಅದರ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಎದುರಿಗಿರುವ ಕೃತಕ ಹಕ್ಕಿಯ ಕಣ್ಣಿನ ವಿನಾ ಬೇರೇನೂ ತೋರಲಿಲ್ಲವಂತೆ. ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಈ ಏಕಾಗ್ರದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಾವು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಧನುರ್ಧಾರಿಯು ಉಳಿದ ಕಡೆಗೆ ಕಣ್ಣು ಹಾಯಿಸದೆ ಗುರಿಯ ಕಡೆಗೆ ಮಾತ್ರ ತನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸುವಂತೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮರೆತು ಬ್ರಹ್ಮನೊಬ್ಬನನ್ನೇ ಚಿತ್ತಪಟಲದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಬಲ್ಲವನೇ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬಲ್ಲನು. ಗಣಪತಿಯ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಉಪಕ್ರಮಿಸಿ ಅದು ಒಂದು ಕಪಿಯ ಚಿತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದಂತೆ ನಮ್ಮ ಸ್ಥಿತಿಯಾಗಿದೆ. ದೇವರ ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಕುಳಿತ ನಮ್ಮ ಮನೋರಂಗದಲ್ಲಿ ದೇವರ ಬದಲು ಬೇರೆ ಏನೇನೋ ವಿಕೃತ ಚಿತ್ರಗಳೇ ಕುಣಿದಾಡುತ್ತವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನೊಬ್ಬನೇ ನಮ್ಮ ಹೃದಯಸಿಂಹಾಸನದಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾನನಾಗುವಂತೆ ಮಾನಸಿಕ ಏಕಾಗ್ರತೆಯನ್ನು ನಾವು ಸಾಧಿಸಬೇಕು.

ಪ್ರಣವೋ ಧನುಃ ಶರೋ ಹ್ಯಾತ್ಮಾ ಬ್ರಹ್ಮ ತಲ್ಲಕ್ಷ್ಯಮುಚ್ಯತೇ ।
ಅಪ್ರಮತ್ತೇನ ವೇದ್ಧವ್ಯಂ ಶರವತ್ತನ್ಮಯೋ ಭವೇತ್ ॥

-ಅಥರ್ವಣೋಪನಿಷತ್

ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಒಂದು ಬಾಣವಾಗಿದೆ. ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಇದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಧನುಸ್ಸಿನ ಆಸರೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಬಾಣವು ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರದೆ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಕೆಳಗೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಧನುಸ್ಸಿನ ಆಧಾರದಿಂದಲೇ ಅದು ವೇಗವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲುದು. ಮನಸ್ಸೂ ವೇಗವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ವೇದದ ಆಸರೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು. ವೇದದ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಶಕ್ತಿ ಸಂಪನ್ನವಾದ ಮನಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಬಹುದು. ವೇದವೇ ಇದಕ್ಕೆ ಧನುಸ್ಸು. ಬಾಣವನ್ನು ಬಿಡುವಾಗ ಗುರಿಕಾರನಿಗೆ ಸ್ಥಿರದೃಷ್ಟಿಯಿರಬೇಕಾಗುವಂತೆ ಅಪ್ರಮತ್ತನಾಗಿ ಅನ್ಯ ವ್ಯಾಸಂಗವಿಲ್ಲದೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯ ನಿರಂತರ ಧಾರೆಯನ್ನು ಹರಿಸಬೇಕು.

ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಯೋಗಭ್ರಷ್ಟನಾದವನು ಇಹಪರಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಎರವಾಗುವನೇ? ಎಂಬ ಅರ್ಜುನನ ಸಂಶಯಕ್ಕೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಇದೇ ರೀತಿಯ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ನ ಹಿ ಕಲ್ಯಾಣ ಕೃತ್ ಕಶ್ಚಿದ್ ದುರ್ಗತಿಂ ತಾತ ಗಚ್ಛತಿ ।

ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೂ ದುರ್ಗತಿಯು ಖಂಡಿತ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಸದುದ್ದೇಶದಿಂದ ಮಾಡಿದ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕೆ ಉತ್ತಮ ಫಲವು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ದೊರೆಯುವುದು. ಇದು ಭಗವಂತನು ನೀಡಿದ ಭರವಸೆಯಾಗಿದೆ. ಮಂತ್ರಿ ಮಾಗಧರು ನೀಡುವ ಆಶ್ವಾಸನೆಯಂತೆ ಇದು ಹುಸಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಸಾಧನೆ ಅಪೂರ್ಣವಾದಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಒದಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಈ ನಿಯಮ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನಿಟ್ಟು ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕು. ನಾವು ಎಲ್ಲರೂ ಧ್ಯಾನ ಸಮಾಧಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಕರೆ ನೀಡುತ್ತಿಲ್ಲ. ತಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತಹ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ನಿರ್ವಂಚನೆಯಿಂದ ಕೈಗೊಳ್ಳಲಿ. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನದಂತಹ ಸರಳ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನಾದರೂ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಆಚರಿಸಿ ಕ್ರಮಕ್ರಮವಾಗಿ ಆತ್ಮೋನ್ನತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಿ. ಇಂತಹ ಪ್ರಾರಂಭಿಕ ಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಮುಂದಿನ ಹಾದಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ಏನೂ ಶ್ರಮವಿಲ್ಲದೆ ಅವನಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವುದು.

ಯೋಗಿನಾಮಪಿ ಸರ್ವೇಷಾಮ್ ಮದ್ಗತೇನಾಂತರಾತ್ಮನಾ।
ಶ್ರದ್ಧಾವಾನ್ ಭಜತೇ ಯೋ ಮಾಮ್ ಸ ಮೇ ಯುಕ್ತತಮೋ ಮತಃ ॥

● ● ●

ಏಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಮಯ್ಯಾಸಕ್ತಮನಾಃ ಪಾರ್ಥ ಯೋಗಂ ಯುಂಜನ್ಮದಾಶ್ರಯಃ।
ಅಸಂಶಯಂ ಸಮಗ್ರಂ ಮಾಮ್ ಯಥಾ ಜ್ಞಾಸ್ಯಸಿ ತಚ್ಛೃಣು॥

ಭಕ್ತಿಯೂ ಮಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನವೂ

ಧ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಹಿಂದೆ ನಿರೂಪಿಸಿದೆಯಷ್ಟೆ. ಈ ಭಕ್ತಿಯ ಸ್ವರೂಪವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗುವುದು. ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಅಂಶಗಳು ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಒಂದು ಜ್ಞಾನ ಹಾಗೂ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರೇಮ. ಜ್ಞಾನಪ್ರೇಮಗಳ ಸಮನ್ವಯವೇ ಭಕ್ತಿ ಎನಿಸುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಹರಿಸುವ ನಿರಂತರ ಪ್ರೇಮಧಾರೆಯೇ ಭಕ್ತಿಯಾಗಿದೆ. ಒಬ್ಬನ ಗುಣಮಹಿಮೆಗಳ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರೀತಿಯು ಆಸಕ್ತಿ ಎನಿಸುವುದು. ಮಕ್ಕಳು ಹಾಗೂ ಪರಿವಾರವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುವಾಗ ಈ ಆಸಕ್ತಿಯು ತುಂಬಿರುತ್ತದೆ. ಅವರ

ಗುಣನಡತೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಗಮನ ನೀಡದೆ 'ನಮ್ಮವರು' ಎಂಬ ಇಷ್ಟೇ ಭಾವದಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತೇವೆ. ಅದರಂತೆ ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದೆ ಅವನಲ್ಲಿ ಮಾಡುವ ಪ್ರೇಮವು ಕುರುಡು ಭಕ್ತಿಯಾಗುವುದು. ಅವನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಷ್ಟೂ ವಿಶುದ್ಧ ಭಕ್ತಿಯು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಸಕಲ ವೇದಗಳೂ ಭಗವಂತನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಗಾನ ಮಾಡಲು ಹೊರಟಿವೆ. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಭಕ್ತಿ ಭಾವವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಾತ್ಮ್ಯದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ವಿಶ್ವವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಂತೆ ವಿಶ್ವಕರ್ತನ ವಿಚಿತ್ರ ಅದ್ಭುತ ಶಕ್ತಿಯ ಪರಿಚಯವು ನಮಗಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮತ್ತು ಅವನ ಅಪಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಬೇರಾವ ದಾಖಲೆ ಆಧಾರಗಳೂ ಬೇಡ. ಈ ವಿಶ್ವವೇ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಶ್ವವು ಅವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಗಿ, ಸಂಯೋಜಿತ ರೀತಿಯಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳಲ್ಲಿ ನೂರಾರು ನಿಯಮಗಳ ಸಂಯೋಜನವನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ರಚನೆ, ಶರೀರದ ರೀತಿ, ನಮ್ಮ ಆಹಾರವು ಜೀರ್ಣವಾಗಲು ಇರುವ ಸಂವಿಧಾನ, ಗ್ರಹ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳು, ಶ್ವಾಸೋಚ್ಛ್ವಾಸದ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳು - ಹೀಗೆ ನೂರಾರು ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಒಂದು ಉದ್ದೇಶಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಸುಯೋಜಿತವಾದ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಒಂದೆರಡು ಘಟನೆಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಆಕಸ್ಮಿಕವೆಂದು ನಾವು ತಳ್ಳಿಹಾಕಬಹುದಿತ್ತು. ಲಕ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ನಿಯಮಗಳು, ಕೋಟ್ಯಂತರ ಪದಾರ್ಥಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಿ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳಿಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗುವಂತೆ ಸಂಯೋಜಿತವಾಗಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಇವೆಲ್ಲ ಆಕಸ್ಮಿಕವೆಂದು ನಾವು ಹೇಗೆ ಹೇಳಬಲ್ಲೆವು? ಉದ್ದೇಶವಿಲ್ಲದೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಸಂಸ್ಕೃತವರ್ಣಗಳನ್ನು ವರ್ಷಗಟ್ಟಲೆ ಜೋಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕದ ಒಂದು ಪದ್ಯದ ರಚನೆಯೂ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಆಗಲಾರದು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಇಂತಹ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತ ವಿಶಾಲ ವಿಶ್ವದ ರಚನೆಯ ಹಿಂದೆ ಯಾವ ಚೇತನ ಶಕ್ತಿಯ ಕೈವಾಡವೂ ಇಲ್ಲದೆ, ಕೇವಲ ಪ್ರಕೃತಿ ನಿರ್ಮಾಣವೆಂದು ನಾವು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲಾರೆವು. ನಿಯಮಬದ್ಧವಾದ ಈ ಜಗತ್ತು ಒಬ್ಬ ಮಹಾ ಬುದ್ಧಿವಂತನಿಂದ ರಚಿತವಾದಂತೆ ಅತ್ಯಂತ ಸುಯೋಜಿತವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಐನ್‌ಸ್ಟೈನ್ ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ. ಈ ಜಗತ್ತನ್ನೂ ಅದರ ಪ್ರಾಕೃತಿಕ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಂಡಷ್ಟು ವಿಶ್ವಕರ್ತನ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ.

ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ಭಗವಂತನನ್ನು ನಾವು ಹೇಗೆ ನಂಬಲಿ? ಎಂದು ಶ್ವೇತಕೇತು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ ತಂಬಿಗೆ ತುಂಬ ನೀರಲ್ಲಿ ಉಪ್ಪು ಸೇರಿಸಿ ಈ ನೀರನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ

ಕುಡಿಯುವಂತೆ ತಂದೆ ಉದ್ದಾಲಕನು ಶ್ವೇತಕೇತುವಿಗೆ ಹೇಳುವನು. ಆ ನೀರಿನ ಯಾವ ಭಾಗವನ್ನು ಕುಡಿದರೂ ಅದು ಉಪ್ಪಾಗಿತ್ತು. ಆ ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಉಪ್ಪನ್ನು ತೆಗೆದು ತೋರಿಸುವಿಯಾ? ಎಂದು ಉದ್ದಾಲಕನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವನು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಉಪ್ಪು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಕಾಣಿಸದಿದ್ದರೂ ನೀರಿನ ಕಣಕಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅದರ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ವಿಶ್ವದ ಪ್ರತಿ ಪದಾರ್ಥವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಮಗೆ ಸಾರಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಗೋಚರನಾದರೂ ಅವನ ಶಕ್ತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಪಂಚದ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲೂ ನಾವು ಕಾಣಬಲ್ಲೆವು.

ಮಯಿ ಸರ್ವಮಿದಂ ಪ್ರೋತಂ ಸೂತ್ರೇ ಮಣಿಗಣಾ ಇವ ।

ಈ ವಿಶ್ವವು ನೆಲದಲ್ಲಿ ವಿಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಚದುರಿದ ಮಣಿಗಳಂತಿರದೆ ಒಂದು ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಪೋಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಮಣಿಮಾಲೆಯಂತಿದೆ. ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿರುವ ಅನುಸ್ಯೂತವಾದ ಸೂತ್ರವೇ ಭಗವಂತ. ಅವನನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಅವನ ಬಲದಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಸಕಲ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ನಡೆದಿವೆ. ಜಡಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಪೃಥಿವಿ ಜಲ ತೇಜಸ್ಸು ವಾಯು ಆಕಾಶ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಈ ಜಡ ತತ್ತ್ವಗಳಿಗೆ ಆಧಾರಶಕ್ತಿಯೆನಿಸಿದ ಚಿತ್‌ಪ್ರಕೃತಿ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ದ್ವಾರದಿಂದ ಭಗವಂತನೇ ನಿಖಿಲ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಕುಂಬಾರನು ಗಡಿಗೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಂತೆಯೇ ದೇವರು ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಕುಂಬಾರನಿಗೆ ಗಡಿಗೆಯ ಗುಣಧರ್ಮಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವವಿಲ್ಲ. ಗಡಿಗೆಯಿಂದ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಒಂದು ಕಡೆ ಕುಳಿತು ಅದನ್ನು ಸೃಜಿಸುತ್ತಾನೆ. ಭಗವಂತನೂ ಎಲ್ಲಿಯೋ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಈ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ರಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಪಂಚದ ಕಾರಣಗಳೆನಿಸಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತು ಆ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಗುಣಧರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವುಗಳಿಗೂ ಕಾರಣನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯುತ್ತು ಹರಿಯುವಂತೆ ವಿಶ್ವದ ಕಣಕಣಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಆವಾವ ವಸ್ತುಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಂಪೂರ್ಣ ರಚನೆಗೆ ಅವನು ನಿಮಿತ್ತನೂ ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯೂ ಆಗಿರುವನು.

ಈ ವಿಶಾಲವೂ ಅದ್ಭುತವೂ ಆಗಿರುವ ಪ್ರಪಂಚದ ರಚನೆಗೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನ, ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳು ಊಹಾತೀತವಾಗಿವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಅಚಿಂತ್ಯ ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಅನಂತ ಗುಣನಿಧಿಯೂ ಆದ ಮಹಾಚೇತನನಿಂದಲೇ ಈ ಸಮಗ್ರ ವಿಶ್ವದ ರಚನೆಯಾಗಲು ಸಾಧ್ಯ. ಈ ವಿಶಾಲ ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಣ ಮಾಡಿದಷ್ಟೂ ಜಗಜ್ಜನ್ಮಾದಿಕಾರಣನ ಅಪಾರ ಮಹಿಮೆಯ ಭವ್ಯತೆ ಹಾಗೂ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಮನಗಾಣುತ್ತೇವೆ.

ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು

ಪರಮಾತ್ಮನ ಈ ಮಹಿಮೆಯ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೂ ನಮಗೆ ಪ್ರತಿಕ್ಷಣವೂ ಅವನಿಂದ ಒದಗುವ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಯೂ ಅವನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಭಕ್ತಿಯು ಉಕ್ಕೇರುವುದು. ಭಕ್ತರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳಿವೆ. ತಮ್ಮ ದುಃಖಸಂಕಷ್ಟಗಳ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಮೊರೆ ಇಡುವ ಆರ್ತಭಕ್ತರು ಕೆಲವರು. ಸಂಪತ್ತು ವೈಭವಗಳಿಗಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಭಜಿಸುವ ಅರ್ಥಾರ್ಥಿಗಳು ಕೆಲವರು. ಲೌಕಿಕ ಫಲಗಳ ಆಶೆಯಿಂದ ನಾನಾ ವಿಧ ಅವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಿಂತ, ನಾನಾ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಬೇಡುತ್ತ ದಿನಜೀವನ ನಡೆಸುವುದಕ್ಕಿಂತ, ಲೌಕಿಕ ಫಲಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಭಗವಂತನನ್ನೇ ಬೇಡುವವರು ಸಕಾಮರಾದರೂ, ಶ್ರೇಷ್ಠರೂ ಉದಾರ ಪುರುಷರೂ ಆಗಿರುವರು. ಲೌಕಿಕ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಬಯಸದೆ ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಅವನನ್ನು ಆರಾಧಿಸುವ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಉತ್ತಮ ಶ್ರೇಣಿಯ ಭಕ್ತರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗಿಂತಲೂ ಮಿಗಿಲಾದವನು ಭಗವತ್ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಪಡೆದ ಭಕ್ತನು. ಭಗವಂತನ ದಿವ್ಯ ಸುಂದರಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾಗಿ ನೋಡಿ ಉತ್ಕಟವಾದ ಪ್ರೇಮಭಾವವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನೇ ಪರಿಪೂರ್ಣಭಕ್ತನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರೀತಿಗೂ, ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷವಾಗಿ ಅದನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಮೂಡುವ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಬಹಳ ಅಂತರವಿದೆ. ಸಕಾಮರಿಗೆ ಹಾಗೂ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಭಗವದ್ದರ್ಶನವಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ಹಾಗೂ ಗುರುಗಳ ಉಪದೇಶದಿಂದಲೇ ಭಗವಂತನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವರು ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಧಾರಣವೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಯು ಸ್ವತಃ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬಲ್ಲನು.

ಪ್ರಿಯೋ ಹಿ ಜ್ಞಾನಿನೋಽತ್ಯರ್ಥಮಹಂ ಸ ಚ ಮಮ ಪ್ರಿಯಃ ।

ಎಂದು ಜ್ಞಾನಿಭಕ್ತನಿಗೆ ಭಗವಂತನೂ, ಭಗವಂತನಿಗೆ ಜ್ಞಾನಿಯೂ ಪರಸ್ಪರವಾಗಿ ಪರಮಪ್ರಿಯರೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವರು. ಈ ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ಜ್ಞಾನಿಯು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅತ್ಯಂತ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗುವನು.

ಸಾಧಿಭೂತಾಧಿದೈವಂ ಮಾಮ್ ಸಾಧಿಯಜ್ಞಂ ಚ ಯೇ ವಿದುಃ।
ಪ್ರಯಾಣಕಾಲೇಽಪಿ ಚ ಮಾಮ್ ತೇ ವಿದುರ್ಯುಕ್ತಚೇತಸಃ॥

●●●

ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಕಿಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ಕಿಮಧ್ಯಾತ್ಮಮ್ ಕಿಂ ಕರ್ಮ ಪುರುಷೋತ್ತಮ।
ಅಧಿಭೂತಂ ಚ ಕಿಂ ಪ್ರೋಕ್ತಮ್ ಅಧಿದೈವಂ ಕಿಮುಚ್ಯತೇ ॥

ಸಾಧಕನು ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ತತ್ತ್ವಗಳು

ಏಳನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮ, ಕರ್ಮ, ಅಧಿಭೂತ, ಅಧಿದೈವ, ಅಧಿಯಜ್ಞಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನೀಡುತ್ತಾನೆ. ಯಾವವಿಧವಾದ ನಾಶ-ಹಾನಿ-ಚ್ಯುತಿಗಳಿಂದಲೂ ರಹಿತನಾದ ಅನಂತನೂ ಅವ್ಯಯನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಬ್ರಹ್ಮ. ಅವನೇ ಅಧಿಯಜ್ಞನು. ಸಕಲ ದೇಹಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಹಿಗಳ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಸರ್ವಪ್ರೇರಕನಾಗಿ ಅಧಿಯಜ್ಞ ರೂಪದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ನೆಲೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಬ್ರಹ್ಮನೂ ಅಧಿಯಜ್ಞನೂ ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ಪರದೇವತೆಯಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವಿನ ವ್ಯಾಪ್ತರೂಪವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದೂ, ಎಲ್ಲರ ದೇಹಗಳೊಳಗೂ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿರುವ ಅವನ ಅಂತರ್ಯಾಮಿರೂಪವನ್ನು ಅಧಿಯಜ್ಞನೆಂದೂ ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮರೆಂದರೆ ಜೀವರು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೂ ಜಡ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದಲೂ ಭಿನ್ನವಾದ ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಸಾಧಕನಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮವೆಂದರೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಕ್ಷುದ್ರ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲ. ಇಡೀ ವಿಶ್ವದ ಸಕಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನೂ ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ, ಪ್ರಪಂಚದ ಜೀವರೂಪನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಅದ್ಭುತರಮಣೀಯವಾದ ಕ್ರಿಯೆಯೇ ಕರ್ಮವಾಗಿದ್ದು, ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವ್ಯವಹಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಈಶ್ವರೀಯ ಕರ್ಮದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಅತಿಶಯಿತವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಆನಂದವನ್ನೂ ಮಾನಸಿಕ ಶಾಂತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆಯಬಲ್ಲೆವು. ಪ್ರಪಂಚದ ನಿರಾತಂಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾದ, ಸಜ್ಜನರು ನಡೆಸುವ ಯಜ್ಞರೂಪವಾದ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕರ್ಮವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಜೀವರಿಗೆ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದ ಸಾಧನೆ ಮಾಡಲು ಉಪಕಾರಗಳೆನಿಸಿದ ಶರೀರ, ಇಂದ್ರಿಯ ಹಾಗೂ ಇತರ ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ವಸ್ತುಗಳು ಅಧಿಭೂತಗಳಾಗಿವೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಧೀನರಾಗಿ ವಿಶ್ವದ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ ದೇವತೆಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯರೆನಿಸಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಸಾಧಕರೆನಿಸಿದ ಜೀವೋತ್ತಮರಾದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ಅಧಿದೈವರೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದರಿಂದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ವಸ್ತುತತ್ತ್ವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ವಿಭಿನ್ನಕಾರ್ಯಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗಿ ತನ್ನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಲಂಬ ಸಲ್ಲದು

ಈ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ ವಿಲಂಬಿತ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಜನರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದೆ. ಧರ್ಮ, ಅಧ್ಯಾತ್ಮಚಿಂತನ ಇವುಗಳೆಲ್ಲಾ ವೃದ್ಧರಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿವೆ. ನಿವೃತ್ತರಾದ ನಂತರವೇ ಈ ಜಟಿಲ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡರೆ ಸಾಕು. ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಧರ್ಮದ ಜಂಜಾಟದಲ್ಲಿ ದೂಡುವುದೇಕೆಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವವರು ಬಹಳ ಮಂದಿ ಇರುವರು. ಬಾಲ್ಯ ತಾರುಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇವಲ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆದು ಜೀವನದ ಸಕಲ ಭೋಗಗಳನ್ನನುಭವಿಸಿ ಅನಂತರವೇ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವೆಂದು ಇವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ.

ನಾವು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮವನ್ನು ಮುಂದೂಡುತ್ತ ಹೋಗುವ ಈ ಧೋರಣೆಯು ಸಮಂಜಸವಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿ, ಹುಮ್ಮಸ್ಸುಗಳಿಂದ ತುಂಬಿರುವ ಚೈತನ್ಯಭರಿತವಾದ ಬಾಲ್ಯ ತಾರುಣ್ಯಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ಆತ್ಯಂತಿಕ ಕಲ್ಯಾಣಸಾಧನೆಗೆ ಉಪಯೋಗಿಸದೆ ಆ ಸಮಯವನ್ನು ಕೇವಲ ಭೋಗಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುವುದು, ನಮಗೆ ನಾವು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ದೊಡ್ಡ ಅಪಚಾರವೆನಿಸುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನೂ ಪ್ರಕೃತಿಯೂ ನಮಗೆ ಕೊಡಮಾಡಿದ ಶಕ್ತಿಸ್ರೋತಸ್ಸುಗಳ ತುಂಬಿದ ಪ್ರವಾಹವನ್ನು ಜೀವನದ ವರ್ಷಾಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೃಥಾ ಹರಿಯಬಿಟ್ಟು ವಾರ್ಧಕ್ಯದ ಬೇಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದ ಕೃಷಿಯನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದು ಎಂತಹ ಅಪಹಾಸ್ಯದ ಸಂಗತಿ ಎನಿಸುವುದು! ಆದುದರಿಂದಲೇ

ಕೌಮಾರ ಆಚರೇತ್ ಪ್ರಾಜ್ಞೋ ಧರ್ಮಾನ್ ಭಾಗವತಾನಿಹ । -ಭಾಗವತ

ಎಂದು ಪ್ರಹ್ಲಾದನು ತನ್ನ ಒಡನಾಡಿಗಳಾದ ದೈತ್ಯಬಾಲಕರಿಗೆ ಬಾಲ್ಯವಯಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಧರ್ಮಾಚರಣೆಯ ಸಾಹಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಬೇಕೆಂದು ಕರೆಯಿತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಚಿಕ್ಕಮಕ್ಕಳು ದೇವರ ಪೂಜೆ ಸಂಧ್ಯಾವಂದನೆಗಳನ್ನೂ ಏಕಾದಶೀ ಉಪವಾಸವನ್ನೂ ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಅವರನ್ನು ಜರೆಯುವ ಹಿರಿಯರನ್ನು ನಾವು ನೋಡಿದ್ದೇವೆ. ಮಕ್ಕಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಡುವ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಉತ್ಸಾಹದ ಚಿಗುರನ್ನು ಚಿವುಟುವ ಈ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಖಂಡನೀಯವೇ ಆಗಿದೆ. ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೇ ಮಕ್ಕಳ ಧರ್ಮಪ್ರವೃತ್ತಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನ ನೀಡಿ ಧರ್ಮದ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಅವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬಲವತ್ತರವಾಗಿ ನೆಲೆಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು ಹಿರಿಯರ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಗೃಹಿತ ಇವ ಕೇಶೇಷು ಮೃತ್ಯುನಾ ಧರ್ಮಮಾಚರೇತ್ ।

ಮೃತ್ಯು ಬಾಯ್ತೆರೆದು ನಿಂತಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ನಾವು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿರುವ ಸತ್ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮುಂದೂಡದೆ ತ್ವರಿತದಿಂದ ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಯಾವಾಗ

ಮೃತ್ಯುವಿನ ಕರೆಯು ಬಂದರೂ ಅದನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವಂತಹ ಸಡಗರವು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರಬೇಕು. ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ಯಾಚಿಸಿ ಬಂದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನಾಳೆ ಬಾ ಎಂದು ಧರ್ಮರಾಯ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕಳುಹಿದ. ಹಣದ ವಿಶೇಷ ಆತುರತೆ ಇದ್ದ ಆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಭೀಮಸೇನನ ಬಳಿ ಬಂದು ಬೇಡಿದಾಗ ತಕ್ಷಣವೇ ಆತನು ತನ್ನ ಕೈಲ್ಲಿದ್ದ ಆಭರಣವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ನೀಡಿ, ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಂತೋಷದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸಾರುವ ನಗಾರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ನಗಾರಿಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅದರ ಕಾರಣವನ್ನು ಧರ್ಮರಾಯನು ಭೀಮನಲ್ಲಿ ವಿಚಾರಿಸಿದನು. ''ನಾಳೆ ದಾನವನ್ನು ಕೊಡುವೆನೆಂದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ನೀನು ಹಿಂತಿರುಗಿಸಬೇಕಾದರೆ ನಾಳೆಯ ವರೆಗೆ ತಾನು ಜೀವಿಸಿರುವೆನೆಂಬ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನವನ್ನು ನೀನು ಪಡೆದಂತಾಯಿತು. ಇದು ದೊಡ್ಡ ಪವಾಡವಲ್ಲವೆ? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸಂತೋಷದ ಸಂಕೇತವಾದ ನಗಾರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಲಾಗಿದೆ'' ಎಂದು ಭೀಮನು ಉತ್ತರಿಸಿದಾಗ ಧರ್ಮರಾಜನು ತನ್ನ ತಪ್ಪನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡನು. ಸತ್ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಂದಿನ ದಿನಗಳಿಗೆ ಮುಂದೂಡುವ ನಮ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಕಟುಹಾಸ್ಯದ ಜೊತೆಗೆ ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಕಥೆಯು ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹರಿಸ್ಮರಣೆ

ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಾಧನೆಯ ಪ್ರಸ್ತಾವದಲ್ಲಿ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆ ತರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಗೀತೆಯ ಎಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆ ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು, ಉಳಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಭೋಗ ವಿಲಾಸಗಳಲ್ಲೇ ತಲ್ಲೀನರಾಗಬಹುದೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಪ್ಪಾಗಿ ನಾವು ಗ್ರಹಿಸಬಾರದು. ಕೊನೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಯು ಚಾಮತ್ಕಾರಿಕವಾಗಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಉದಯವಾಗಲಾರದು. ಇಡೀ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಸಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಭಗವಂತನ ದೃಢಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೇನೇ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುವ ಅಪೂರ್ವ ಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲೆವು. ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇಡೀ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾವು ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಹಗಲಿರುಳು ಶ್ರಮ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವೆವೊ ಯಾವುದು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಭಾವ ಪರಿಣಾಮಗಳನ್ನು ಬೀರುವುದೋ ಆ ವಸ್ತುವು ನಮ್ಮ ಅಂತಿಮ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಸ್ಮೃತಿಪಥದಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವುದು. ಆಯುಷ್ಯವನ್ನೆಲ್ಲ ಲೋಭವೃತ್ತಿಯಲ್ಲೇ ಕಳೆದ ಹಣ್ಣು ಮುದುಕನೊಬ್ಬನು ತನ್ನ ಮರಣಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡದಾಗಿ ಉರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ದೀಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಎಣ್ಣೆ ಖರ್ಚಾಗುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಚಿಕ್ಕದು

ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೇಳಿದನಂತೆ. ಜೀವನದ ಸಂಸ್ಕಾರವೇ ಮರಣದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಉದ್ಬೋಧವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತದೆ. ಭಗವಂತನಿಗಾಗಿ ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಮುಡಿಪಾಗಿಟ್ಟ ಅಖಂಡ ಸಾಧಕನು ಮಾತ್ರ ಕೊನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬಲ್ಲ. ಸ್ವೇಚ್ಛಾಭೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲೇ ತನ್ನ ಜೀವನದ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಕಳೆದು ಕೊನೆಯ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತಾನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡುವೆನೆಂದು ಆಶಿಸುವುದು ಸರ್ವಥಾ ನಿರರ್ಥಕವೆನಿಸುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು-

ಸಂತತಂ ಚಿಂತಯೇಽನಂತಮಂತಕಾಲೇ ವಿಶೇಷತಃ ।

-ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರ

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಭಗವಚ್ಚಿಂತನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವುದರಿಂದಲೇ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಭಗವತ್ ಸ್ಮರಣೆಯುಂಟಾಗಬಹುದೆಂದೇ ಆಚಾರ್ಯರ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಹಗಲು ನಾವು ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ರಾತ್ರಿ ಮಲಗುವಾಗ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾಪಕಕ್ಕೆ ಬರಲಾರವು. ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಅಚ್ಚೊತ್ತಿದ ಮಹತ್ತ್ವದ ಘಟನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪುನಃ ಸ್ಮರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಗವದ್ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದವನೇ ಜೀವನದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹರಿಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ನಿರಾತಂಕವಾಗಿ ಮಾಡಬಲ್ಲ. ಪ್ರಯಾಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಗೀತೆಯು ನಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನವೇ ಭಗವನ್ಮಯವಾಗಬೇಕೆಂಬ ದಿವ್ಯವಾದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದೆ.

ಅಂತ್ಯಕಾಲದ ಘಟನೆಯು ನಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನಸಂಸ್ಕಾರದ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿಯಾಗಿರುವಂತೆ ಮರಣೋತ್ತರ ಜೀವನದ ಸಂಕೇತವನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಸಾವಿನ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಾಡುವ ಚಿಂತನೆಯು ನಮ್ಮ ಮರಣೋತ್ತರ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರುತ್ತದೆ. ರಾಜ್ಯವನ್ನು ತೊರೆದು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಪಸ್ವಿಜೀವನವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರೂ ಭರತನು ತಾನು ಸಾಕುತ್ತಿದ್ದ ಜಿಂಕೆಮರಿಗಳ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲಾಗದೆ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿದುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಜಿಂಕೆಯಾಗಿಯೇ ಹುಟ್ಟುವ ದುರಂತ ಪ್ರಸಂಗವು ಅವನಿಗೊದಗಿತು. ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು, ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷರು ಭಗವಂತನ ನರಸಿಂಹ, ವರಾಹ ರೂಪಗಳ ಭೀಕರ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಣ್ಣಮುಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ಗುಣಸೌಂದರ್ಯಗಳನ್ನರಿಯದೆ ಆ ರುದ್ರಭೀಕರತೆಯನ್ನೇ ಚಿಂತಿಸಿ ಮೃತರಾದುದರಿಂದ ಅವರು ರಾಕ್ಷಸರಾಗಿ ಭಯಂಕರ ರೂಪದಿಂದ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ರೂಪವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದುದರಿಂದ ಮುಂದೆ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಾಗಿ

ಜನಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯ ಸುಂದರ ರೂಪವನ್ನು ದೈವೀ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಚಿಂತಿಸುತ್ತ ಪುಣ್ಯಮರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಭಗವಂತನ ಸಾರೂಪ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಅಂತ್ಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಆಕಾರ ಭಾವಗಳನ್ನು ನಾವು ಚಿಂತಿಸುವೆವೋ ಅಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೇ ಮರಣೋತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಹೊಂದಬಲ್ಲೆವು. ಕಲ್ಯಾಣಗುಣ ರೂಪಿಯಾದ ಚಿದಾನಂದಘನನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದಿವ್ಯಮಂಗಳ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಸ್ಮರಿಸುತ್ತ ಈ ಭೌತಿಕ ಶರೀರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿದರೆ ಮುಂದೆ ಈ ನಶ್ವರವಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ಶರೀರವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಅಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಚಿದಾನಂದಮಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಈಗ ನಾವು ಜಡಧರ್ಮಿಗಳಾಗಿರುವೆವು. ಜಡದ ರೂಪಧರ್ಮಗಳನ್ನೇ ನಮ್ಮದೆಂದು ನೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಆತ್ಮನ ಮೂಲಭೂತ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಜಡದೊಂದಿಗೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ನಾವು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಿಂದ ನಮಗೆ ವಿಮೋಚನೆಯಾಗಬೇಕು. ನಾವು ಮೂಲತಃ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬ ರಾಗಿದ್ದು ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾರೂಪ್ಯ ಸಾಧರ್ಮ್ಯಗಳು ನಮ್ಮ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿದ ಈ ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಕಸಿತ ಗೊಳಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಪರಮ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಂತಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣನಿಧಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾವನ ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಗೊಳಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನು ಅಂತಿಮಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವಂತಾದರೆ ಮರಣಕಾಲದ ಭಗವಚ್ಚಿಂತನದ ಫಲವಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಅಮರ ರೂಪವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಆನಂದಿಸುವ ಸುಯೋಗವು ನಮಗೊದಗುವುದು.

ಅಂತೂ ನಮ್ಮ ಮರಣವು ಪುಣ್ಯಮಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನು ಸದಾಚಾರ ಸದ್ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಿಸಿ ಅದರ ಮಧುರ ಪ್ರತಿಧ್ವನಿ ಯನ್ನು ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇಡೀ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಫಲಶ್ರುತಿಯೇ ಮರಣದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿದೆ. ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಪುಣ್ಯಸ್ಮರಣೆಯಿಂದಾಗಿ ಯಾವನೊಬ್ಬನ ಇಡೀ ಜೀವನದ ಪವಿತ್ರ ಸಾಧನೆಯನ್ನು ನಾವು ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಸಮಗ್ರಜೀವನವು ದೈವೀಭಾವನೆ ಯಿಂದ ಪಾವನವಾಗಿರಬೇಕೆಂಬುದೇ ಎಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಾರಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಶುಕ್ಲ - ಕೃಷ್ಣ ಗತಿಗಳು

ಎಂಟನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶುಕ್ಲ-ಕೃಷ್ಣ ಗತಿಗಳ ನಿರೂಪಣವನ್ನು ಮಾಡಿರುವರು. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕರು ಗೊಂದಲಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ರುವರು. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ಉತ್ತರಾಯಣದಲ್ಲಿ, ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ಮರಣವಾದರೆ ಮಾತ್ರ ಮುಕ್ತಿ ದೊರಕುವುದು; ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷಿಣಾಯನದಲ್ಲಿ, ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣ ವಿಯೋಗವಾದರೆ ಅವನಿಗೆ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೇ ಪರಿಭ್ರಮಣ ಎಂಬ ಪ್ರತೀತಿಯು

ಇಲ್ಲಿರುವ ವಚನಗಳಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗಾಗುವುದು. ಪ್ರಶಸ್ತಕಾಲ ಹಾಗೂ ಉತ್ತಮ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ಒಳ್ಳೆಯದರ ಸೂಚಕಗಳೇನೋ ಆಗಿವೆ. ಬರೀ ಕಾಲದೇಶಗಳ ಆಧಾರದಿಂದ ಪುಣ್ಯಮರಣ ಹಾಗೂ ಪಾಪಮರಣವೆಂದು ವಿಶ್ಲೇಷಣ ಮಾಡುವುದು ಸಮಂಜಸವೆನಿಸಲಾರದು. ಗೀತೆಯ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯೋಗಿಗಳು ಶರೀರ ವಿಯೋಗದ ನಂತರ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷ, ಉತ್ತರಾಯಣ ಮುಂತಾದ ಕಾಲಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಗಳೆನಿಸಿದ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಅಧಿಷ್ಠಿತವಾದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ನಡೆಸುವ ಯೋಗಿಗಳು ಬ್ರಹ್ಮನನ್ನು ಪಡೆಯುವರು. ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕಠೋರ ತಪಸ್ಸು ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ಮಾರ್ಗವಿದೆ. ದಕ್ಷಿಣಾಯನ, ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಗೆ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳು ನೆಲೆಸಿದ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ನಡೆಸುವರು. ಹೀಗೆ ಯೋಗಿಗಳು ತಮ್ಮ ಶರೀರದಿಂದ ಜೀವವನ್ನು ನಿಷ್ಕ್ರಮಣಗೊಳಿಸುವ ಮಾರ್ಗದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸ್ವರೂಪವನ್ನಿಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಾಗಿದ್ದು ಇದು ಯೋಗಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಜೀವನ ಮರಣದ ಬಾಹ್ಯ ಕಾಲದ ನಿರೂಪಣೆಗಾಗಿ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೊರಟಿರುವುವೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿದೆ. ಇದು ಸರಿಯಲ್ಲ.

ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಮುಗಿಲು ಕತ್ತಲೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ದಕ್ಷಿಣಾಯನದ ಕೃಷ್ಣಪಕ್ಷದ ರಾತ್ರಿಯಂತಿರಬಾರದು. ಹೊಗೆ ತುಂಬಿದ ಕೋಣೆಯಂತೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಮಲಿನವಾಗಿರಲೂ ಬಾರದು. ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಅಜ್ಞಾನಗಳು ಮುಗಿಲು ಕತ್ತಲೆಗಳಂತೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ನಿಷ್ಪ್ರಭೆಗೊಳಿಸುವುವು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಿಂದ ಹೊರದೂಡಿ ಚಂದ್ರನ ಬೆಳದಿಂಗಳಿನಂತಿರುವ ಶುದ್ಧ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವಿಚಾರಧಾರೆಯಿಂದ ನಾವು ಪರಿಪ್ಲುತರಾಗಿರಬೇಕು. ಉತ್ತರಾಯಣದ ಹಗಲಿನ ನಿರಭ್ರ ಶುಭ್ರ ಗಗನದಂತೆಯೂ ಶುಕ್ಲಪಕ್ಷದ ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿಯಂತೆಯೂ ನಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಇರಬೇಕು. ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಮನೋಮಲಿನತೆಯೂ ಇಲ್ಲದೆ ಪ್ರಜ್ವಲಿಸುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲವೂ ತೇಜಸ್ವಿಯೂ ಆಗಿ ನಮ್ಮ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿ ಇರಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಮರಣಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರಬೇಕಾದ ಆಂತರಿಕ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಈ ರೂಪಕದ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ ಎಂದೂ ನಾವು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ವೇದೇಷು ಯಜ್ಞೇಷು ತಪಃಸ್ಸು ಚೈವ ದಾನೇಷು ಯತ್ಪುಣ್ಯಫಲಂ ಪ್ರದಿಷ್ಟಮ್।
ಅತ್ಯೇತಿ ತತ್ಸರ್ವಮಿದಂ ವಿದಿತ್ವಾ ಯೋಗೀ ಪರಂ ಸ್ಥಾನಮುಪೈತಿ ಚಾದ್ಯಮ್॥

●●●

ಒಂಭತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಇದಂ ತು ತೇ ಗುಹ್ಯತಮಮ್ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮ್ಯನಸೂಯವೇ।

ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನಸಹಿತಮ್ ಯಜ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮೋಕ್ಷ್ಯಸೇಽಶುಭಾತ್॥

ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ವಹಾಮ್ಯಹಂ

ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಸಂರಕ್ಷಣೆಯ ಪೂರ್ಣ ಭಾರವನ್ನು ಭಗವಂತನು ಹೊತ್ತಿರುವನು. ತನ್ನನ್ನೇ ದೃಢನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಉಪಾಸಿಸುವ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತರಾದ ಭಕ್ತರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮವನ್ನು ತಾನು ನಿರ್ವಹಿಸುವೆನೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಅಭಿವಚನವನ್ನು ನೀಡಿರುವನು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ ಹಾಗೂ ಹೃದಯಬಲವನ್ನು ಕುದುರಿಸುವ ಜಗದೀಶ್ವರನ ಆಶ್ವಾಸನದ ದಿವ್ಯ ಸಂಜೀವಿನಿಯು ದೊರಕಿರುವಾಗ ಜನತೆಯು ಜೀವನದ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಕಂಗೆಡುವುದೇಕೆ? ಭಗವದ್ಭಕ್ತಿಯ ಭದ್ರವಾದ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಜೀವನದ ಉತ್ತುಂಗ ಸೌಧದ ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾವು ದೃಢ ನಿರ್ಧಾರದಿಂದ ತೊಡಗಬಹುದು. ತನ್ನನ್ನು ಮೊರೆಹೊಕ್ಕು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಿರುವ ಭಕ್ತವರ್ಗವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು ತನ್ನ ವ್ರತವೆಂದು ರಾಮಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಹೇಳಿದ್ದಾನೆ.

ಸಕೃದೇವ ಪ್ರಪನ್ನೋ ಯಃ ತವಾಸ್ಮೀತಿ ಚ ಯಾಚತೇ ।
ಅಭಯಂ ಸರ್ವಭೂತೇಭ್ಯಃ ದದಾಮ್ಯೇತದ್ ವ್ರತಂ ಮಮ ॥

ಇದು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ನೀಡಿದ ಅಭಯವಾಣಿಯಾಗಿದ್ದರೆ,

ಅನನ್ಯಾಶ್ಚಿಂತಯಂತೋ ಮಾಂ ಯೇ ಜನಾಃ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ತೇಷಾಂ ನಿತ್ಯಾಭಿಯುಕ್ತಾನಾಂ ಯೋಗಕ್ಷೇಮಂ ವಹಾಮ್ಯಹಂ ॥

ಇದು ಕೃಷ್ಣಾವತಾರದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ನೀಡಿದ ಭರವಸೆಯ ಅಮೃತವಾಣಿ ಆಗಿದೆ.

ಕೌಂತೇಯ, ಪ್ರತಿಜಾನೀಹಿ ನ ಮೇ ಭಕ್ತಃ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ ।

''ಅರ್ಜುನ! ನನ್ನ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ನಾಶವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೋ'' ಎಂದು ಭಕ್ತಿಯ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನಡೆಯುವವನಿಗೆ ಯಾವ ಹಾನಿಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಅಭಿನಿವೇಶದಿಂದ ಭಗವಂತನು ಸಾರಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಸುಸ್ಪಷ್ಟ ಘೋಷಣೆಗಳಿರುವಾಗ ಅಸಂಬದ್ಧ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿವಿರೋಧಿ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವೃಥಾ ಗೊಂದಲವೆಬ್ಬಿಸುವುದನ್ನು ಕಂಡು ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಹಳ ಸಂತಾಪವಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭಗವಂತನೇ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಪವಿತ್ರವೂ ಎನಿಸಿದ ನಿರಾತಂಕವಾದ

ರಾಜಪಥವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿರುವಾಗ ಆ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಲು ಸಂಕೋಚಸಂದೇಹಗಳೇಕೆ?

ಕೌಂತೇಯ, ಪ್ರತಿಜಾನೀಹಿ ನ ಮೇ ಭಕ್ತಃ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ ।

ಈ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಭಕ್ತರಿಗೆ ಎಂದಿಗೂ ನಾಶವಿಲ್ಲವೆಂದು ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದೇಕೆ? ತಾನು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡದೆ ಅರ್ಜುನನಿಂದ ಭಗವಂತನು ಏಕೆ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ? ತನ್ನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಾದರೂ ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ಹುಸಿಯಾದೀತು. ತನ್ನ ಭಕ್ತರ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯು ಎಂದಿಗೂ ಹುಸಿಯಾಗಲಾರದೆಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ಆಶಯವಾಗಿದೆ.

ಕ್ರಿಯಾಸಮರ್ಪಣೆ

ಭಕ್ತರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮದ ಭಾರವನ್ನು ಹೊತ್ತಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಮ್ಮಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನನ್ನೂ ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಳಸದೆ ಅದನ್ನು ಭಗವಂತನಿಗಾಗಿ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ತ್ಯಾಗವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗುವನು. ವಸ್ತುವಿನ ಮೇಲೆ ಒಡೆತನದ ಭಾವನೆಯಾಗಲೀ ನಮ್ಮ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕರ್ತೃತ್ವದ ಅಹಂಕಾರವಾಗಲೀ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರಬಾರದು. ನಮ್ಮಿಂದ ನಡೆದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪ್ರೇರಕನೂ ಕಾರಕನೂ ಆಗಿರುವನೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದೇ ಸಕಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸಮರ್ಪಣವಾಗಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಕಾರವಾಗುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಬಲವಾದ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಪ್ರವರ್ತಿಸುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಹರಿಪೂಜೆ ಎನಿಸುವುದು, ಲೋಕವ್ಯವಸ್ಥೆಗೆ ಪೋಷಕವಾದ ಸದ್ವೃತ್ತಿಗಳೇ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶಯನಾಸನಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ವಿಶ್ವಕರ್ತನ ನಿಯಮ ಆದೇಶಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಇದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅವು ಹರಿ ಪೂಜೆ ಎನಿಸುತ್ತವೆ. ತನ್ನ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಭಗವಂತನ ಪೂಜೆಯಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲ ಕ್ರಿಯೆಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ದೇವರಿಗೆ ಇರುವ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ನಡೆಯುವುದೇ ಸರ್ವಕ್ರಿಯಾಸಮರ್ಪಣೆಯಾಗಿದ್ದು ಇದನ್ನೆ,

ಯತ್ ಕರೋಷಿ ಯದಶ್ನಾಸಿ ಯಜ್ಜುಹೋಷಿ ದದಾಸಿ ಯತ್ ।
ಯತ್ ತಪಸ್ಯಸಿ ಕೌಂತೇಯ ತತ್ ಕುರುಷ್ವ ಮದರ್ಪಣಮ್ ॥

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಹರಿಪೂಜೆ ಬಹು ಸುಮಲಭ

ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧನಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನೂ ಲೌಕಿಕ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯಕರವಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸಿದರೆ ಅದೂ ಭಗವತ್ ಸಮರ್ಪಣೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧನಸಾಮಗ್ರಿ

ಅಲ್ಪವೇ ಆಗಿರಬಹುದು. ಆದರೂ ಅದನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬಳಸದೆ ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಗಾಗಿ ವಿನಿಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೇ ಅರ್ಪಿತಗೊಳಿಸಬೇಕು. ವಸ್ತುವಿನ ಪರಿಮಾಣವನ್ನಲ್ಲ, ಅದರ ಹಿಂದಿರುವ ಭಾವನೆಯ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಗಮನಿಸುತ್ತಾನೆ–

ಪತ್ರಂ ಪುಷ್ಪಂ ಫಲಂ ತೋಯಂ ಯೋ ಮೇ ಭಕ್ತ್ಯಾ ಪ್ರಯಚ್ಛತಿ ।

ಎಷ್ಟೇ ಅಲ್ಪವಾದ ವಸ್ತುವಾದರೂ ಭಕ್ತಿಯ ಹಿರಿಮೆಯಿಂದ ಅದು ದೊಡ್ಡದಾಗುವುದು. ಅಂತೂ ಪರಮಾತ್ಮನು ಭಕ್ತನಿಂದ ತ್ಯಾಗ ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಪಣಾಭಾವವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತಾನೆ. ಇದರಿಂದ ಲೋಕದ ಪ್ರಗತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಭಕ್ತನ ವೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಕಾಸವೂ ಸಾಧಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ನೂರಾರು ಸುವರ್ಣಾಭರಣಗಳಿಂದ, ವೈಭವಾಡಂಬರಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದ ಚೋಲರಾಜನಿಂದ ಪಡೆಯಲಾಗದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ತುಲಸೀಪತ್ರಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರ್ಚಿಸಿದ ವಿಷ್ಣುದಾಸನು ಹೊಂದಿದನು. ಮೊಸಳೆಯ ಅಕ್ರಮಣವನ್ನು ಸರ್ವಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಎದುರಿಸಿ ತನ್ನ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನವೆಲ್ಲ ವಿಫಲವಾದಾಗ ಕಮಲಪುಷ್ಪವನ್ನೆತ್ತಿಹಿಡಿದು ಆರ್ತಭಾವದಿಂದ ಮೊರೆಯಿಟ್ಟ ಗಜರಾಜನನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಲು ಆತುರದಿಂದ ಓಡಿಬಂದಿದ್ದಾನೆ ನಮ್ಮ ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದ ಶ್ರೀಹರಿ. ವರ್ಷವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಶ್ರೀರಾಮನ ಪ್ರತೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಕಾದು ಕುಳಿತ ದಾಸಿ ಶಬರಿಯು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಫಲಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಪರಮಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಬಹುದಿನಗಳ ಉಪವಾಸದ ನಂತರ ಅಂದು ತಾನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ಹಿಟ್ಟನ್ನು ಉಪವಾಸದಿಂದ ಬಳಲಿದ ಬೇಡರಿಗೆ ನೀಡಿ ಉಳಿದಿರುವ ಸ್ವಲ್ಪ ನೀರನ್ನು ರಾಜಾ ರಂತಿದೇವನು ಕುಡಿಯಬಯಸಿದ. ಆದರೆ ಎದುರಿಗೆ ನೀರಿಗಾಗಿ ಬಾಯಿ ತೆರೆದು ತನ್ನನ್ನೇ ದೀನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುತ್ತಿರುವ ನಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸರ್ವಾಂತರ್ಯಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಪ್ರೀತನಾಗಲೆಂದು ಆ ನೀರನ್ನು ನಾಯಿಗೆ ಧಾರೆ ಎರೆಯುತ್ತಾನೆ. ''ಸ್ವಾಮಿ, ಸಮಗ್ರ ಭೂಮಿಯ ಚಕ್ರಾಧಿಪತ್ಯವನ್ನಾಗಲೀ ಸಕಲಭೋಗವೈಭವವನ್ನಾಗಲೀ ಹೆಚ್ಚೇಕೆ, ಮುಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಕೂಡ ನಾನು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ; ಸಕಲ ಜನರ ಒಳಗಿದ್ದು ಅವರೆಲ್ಲರ ದುಃಖವನ್ನೂ ನಾನೇ ಅನುಭವಿಸುವಂತಾಗಿ ಅವರು ದುಃಖರಹಿತರಾಗುವಂತಿದ್ದರೆ ಅದೇ ನನಗೆ ಹಿಗ್ಗು!'' ಇದು ತ್ಯಾಗಿ, ತಪಸ್ವಿಯಾದ ರಾಜಾ ರಂತಿದೇವನ ಅಮೃತಮಯ ಉದ್ಗಾರವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಪತ್ರ ಪುಷ್ಪ ಫಲ ತೋಯಗಳ ಸಮರ್ಪಣೆಗೆ ವಿಷ್ಣುದಾಸ, ಗಜೇಂದ್ರ, ಶಬರಿ ರಂತಿದೇವರು ಆದರ್ಶ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಶ್ಲೋಕಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಅರ್ಥವಿದೆ.

ಛಂದಾಂಸಿ ಯಸ್ಯ ಪರ್ಣಾನಿ ।

ಎಂದು ಜಗತ್ತೆಂಬ ವಿಶಾಲ ವೃಕ್ಷದ ಪತ್ರಗಳೆಂದು ವೇದವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ವೇದಾಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ವೇದಕುಸುಮದ ಜ್ಞಾನಮಧುವನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸಜ್ಜನರಲ್ಲಿ ಅದರ ವಿತರಣ ಮಾಡುವುದೇ ಪತ್ರ ಸಮರ್ಪಣವೆನಿಸುವುದು.

ಅಹಿಂಸಾ ಪ್ರಥಮಂ ಪುಷ್ಪಂ ಪುಷ್ಪಮಿಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹಃ ।

ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾದ ಅಹಿಂಸಾ, ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಸರ್ವಭೂತದಯಾ, ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಕ್ರಿಯಾ, ಧ್ಯಾನಗಳೆಂಬ ಎಂಟು ಭಾವಪುಷ್ಪಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪುಷ್ಪವೆಂದು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಪುಷ್ಪದ ಅರ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಕರ್ಮವನ್ನಾಚರಿಸಿ ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಬಯಸದೆ ನಿಷ್ಕಾಮವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇರುವುದು ಫಲಾರ್ಪಣೆ ಎನಿಸುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಥಾಶ್ರವಣ ಹಾಗೂ ಕೀರ್ತನಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯ ಆವೇಶದಿಂದ ಉಕ್ಕಿ ಹರಿಯುವ ಆನಂದಬಾಷ್ಪದ ಜಲಧಾರೆಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತೋಯವೆಂದು ಪರಿಗ್ರಹಿಸಬಹುದು. ಭಕ್ತಿರಸಭರಿತವಾದ ಇಂತಹ ಸಂಕೀರ್ತನಯೋಗವೇ ಶ್ರೀಹರಿಗೆ ಭಕ್ತನು ಮಾಡುವ ತೋಯಾರ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಅಂತೂ ಈ ಸುಂದರವಾದ ಪದ್ಯವು ಯಾವ ವೈಭವಾಡಂಬರಗಳಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ತುಂಬಿದ ಹೃದಯದಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೇಗೆ ಒಲಿಸಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ನಮಗೆ ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ.

ಇಂದು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವಿಕಟತಾಂಡವನ್ನು ಆಡುತ್ತಿರುವ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರದ ಮಹಾದೈತ್ಯನ ಹುಟ್ಟಡಗಿಸಲು ಭಕ್ತಿಯ ಅಮೃತಪ್ರಾಶನವೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ. ಸರಕಾರವು ವಿಧಿಸುವ ಕಾಯಿದೆಗಳಿಂದಲೇ ಲೋಕದ ಸುಧಾರಣೆಯಾಗದು. ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸುಧಾರಣೆ ಪರಿವರ್ತನೆಗಳಾಗದೇ ಉಳಿದಿರುವದರಿಂದ ಈಗ ಮಾಡಲಾದ ಕಾಯಿದೆಗಳೆಲ್ಲ ಅಯಶಸ್ವಿಗಳೇ ಆಗಿವೆ. ಈ ಕಾಯಿದೆಗಳು ಬೆಳೆದಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವ ಕುತಂತ್ರಗಳ ಆವಿಷ್ಕಾರಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನದೇನೂ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕಾಯಿದೆಯು ಸುಧಾರಣೆಯ ಮಗುವಾಗಿದೆ. ಅದು ಸುಧಾರಣೆಯ ತಾಯಿಯಾಗಲಾರದು. ಜನರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಸುಧಾರಣೆಯಿಂದ ಯಶಸ್ವೀ ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಸೃಜಿಸಬಲ್ಲೆವಲ್ಲದೆ ಕಾಯಿದೆಬಲದಿಂದ ಲೋಕವನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗಲಾರದು. ನೀತಿ ಶೀಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಂತಹ ಮೂಲಭೂತ ಮನೋಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವುದೇ ಇಂದಿನ ಪ್ರಧಾನವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಶೀಲ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯಾದ ನೈಜವಾದ ಭಕ್ತಿಭಾವವನ್ನು ಸುಶಿಕ್ಷಿತ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿಸುವಂತಹ ಮಹಾಪ್ರಯತ್ನವು ಇಂದು ಭರದಿಂದ ನಡೆಯಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಮನ್ಮನಾ ಭವ ಮದ್ಭಕ್ತೋ ಮದ್ಯಾಜೀ ಮಾಂ ನಮಸ್ಕುರು ।
ಮಾಮೇವೈಷ್ಯಸಿ ಯುಕ್ತ್ವೈವಮ್ ಆತ್ಮಾನಂ ಮತ್ಪರಾಯಣಃ ॥

●●●

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಭೂಯ ಏವ ಮಹಾಬಾಹೋ ಶೃಣು ಮೇ ಪರಮಂ ವಚಃ।

ಯತ್ತೇऽಹಂ ಪ್ರೀಯಮಾಣಾಯ ವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಹಿತಕಾಮ್ಯಯಾ॥

ಭಗವಂತನ ವಿಭೂತಿಗಳು

ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಭಗವದ್ವಿಭೂತಿಗಳ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಗತ್ತಿನ ಕಣಕಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ಕ್ರಿಯೆ ಪರಿಣಾಮಗಳು ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸರ್ವಪ್ರವರ್ತಕನಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದರೂ ಕೆಲ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸನ್ನಿಧಾನವು ಅತಿಶಯಿತವಾಗಿದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಪವಿತ್ರವೂ ಲೋಕೋಪಕಾರವೂ ಆದ ಗುಣಶಾಲಿ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸನ್ನಿಧಾನವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು. ರೇಡಿಯೋ ಯಂತ್ರಗಳ ಶಕ್ತಿಯೋಗ್ಯತೆಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಶಬ್ದಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯ ತಾರತಮ್ಯವಿರುವಂತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸನ್ನಿಧಾನವು ಅಧಿಕವಾಗಿರುವುದು. ಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಭಗವಂತನ ಈ ರೂಪವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವುದನ್ನೇ ವಿಭೂತಿದರ್ಶನವೆನ್ನಲಾಗುತ್ತದೆ. ಒಮ್ಮೆ ದೇವತೆಗಳು ಭಗವದುಪಾಸನೆಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಯೊಂದನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಡುಕುತ್ತಿದ್ದುದು ಕಲ್ಲಿನ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನಲ್ಲ. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿರಬಹುದಾದ, ದೋಷ ವಿಪರ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ದೂರವಾದ ಒಂದು ಮಹಾಚೇತನವನ್ನು ಅವರು ಅರಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಚ್ಛವಾದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಖವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗುವಂತೆ ದೋಷದ ಲವಲೇಶವೂ ಇಲ್ಲದ ನಿರ್ಮಲ ಚೇತನದಲ್ಲಿಯೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಸನ್ನಿಧಾನವಿರುವುದರಿಂದ ಅಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠಾತ್ಮನೇ ಭಗವದುಪಾಸನೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾದ ಪ್ರತಿಮೆಯೆಂದು ದೇವತೆಗಳ ವಿಚಾರವಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಯಾವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರೂ ಅದು ದೋಷ ದೌರ್ಬಲ್ಯಗಳ ನೆಲೆಯಾಗಿತ್ತು. ಅಸುರೀ ಶಕ್ತಿಗಳು ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಕಲುಷಿತಗೊಳಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ದುಃಶಕ್ತಿಗಳ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಎಡೆಯೇ ಇಲ್ಲದ ಹೃದಯವು ವಾಯುದೇವರದೊಂದೇ ಆಗಿತ್ತು. ವಾಯುದೇವರ ಮೇಲೆ ಅಭಿಯೋಗ ಮಾಡಲೆಳಸಿದ ಅಸುರೀ ದುಃಶಕ್ತಿಗಳೆಲ್ಲ ಕಲ್ಲಿನ ಗೋಡೆಗೆ ಅಪ್ಪಳಿಸಲಾದ ಮಣ್ಣು ಹೆಂಟೆಗಳಂತೆ ಶೀರ್ಣವಿಶೀರ್ಣವಾದವು. ಈ ದೈತ್ಯಶಕ್ತಿಯ ಗರ್ವಪರ್ವತಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಜ್ರಸತ್ತ್ವದಿಂದ ಭಿನ್ನವಿಭಿನ್ನಗೊಳಿಸಿ ತನ್ನ ಅಪ್ರತಿಹತ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ತೇಜಸ್ಸಿನಿಂದ ಬೆಳಗಿದ ಶ್ರೀವಾಯುದೇವರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪೂರ್ಣ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ತಮ್ಮ ಉಪಾಸನೆಗೆ ಪ್ರತಿಮೆಯಾಗಿ ವಾಯುದೇವರನ್ನೇ

ಆರಿಸಿದರೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಥೆಯಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಗುಣಾತಿಶಯವಿದೆಯೋ ಎಲ್ಲಿ ಸತ್ತ್ವ ಸೌಂದರ್ಯಗಳು ಅಧಿಕವಾಗಿವೆಯೋ ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ದೈವೀ ಶಕ್ತಿಯ ವಿಶೇಷ ಕೇಂದ್ರವೆನಿಸುತ್ತವೆಂಬ ಪ್ರಮೇಯವೇ ಹತ್ತನೇ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ಬೇರೆಬೇರೆ ಗುಂಪಿನ ವಿಶಿಷ್ಟ ವಸ್ತುವನ್ನುಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಅಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಶೇಷ ವಿಭೂತಿ ಇರುವುದನ್ನು ವರ್ಣಿಸಿ,

ಯದ್ಯದ್ ವಿಭೂತಿಮತ್ ಸತ್ತ್ವಂ ಶ್ರೀಮದೂರ್ಜಿತಮೇವ ವಾ ।

ತತ್ತ ದೇವಾವಗಚ್ಛ ತ್ವಂ ಮಮ ತೇಜೋಽಂಶಸಂಭವಮ್ ॥

ಎಂದು ಮಥಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಳಲಾಗಿದೆ.

ವಿಭೂತಿಯೋಗದ ಸಂದೇಶ

ನಮ್ಮ ಹೃದಯವೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ವಿಭೂತಿಯ ಅಧಿಷ್ಠಾನವಾಗುವಂತೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕೆನ್ನುವುದೇ ಈ ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಿಂದ ನಾವು ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಭಗವಂತನ ನೃತ್ಯಮಂದಿರವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಂದ ಇದನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಬೇಕು. ಮಗುವಿಗೆ ಬೇಕಾದ ತಿಂಡಿ ಮಿಠಾಯಿಗಳು, ಸುಂದರ ಆಟಿಕೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಮಗುವು ನಮ್ಮ ಕಡೆ ಓಡಿಬರುವುದು. ಹೊಲಸು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಜಾಗವು ಕ್ರಿಮಿಕೀಟಗಳ ಅವಾಸ ಸ್ಥಾನವೇ ಆಗುವುದು. ಸದ್ಗುಣ ಸತ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ನಮ್ಮ ಹೃದಯವು ಬಾಲಕೃಷ್ಣನ ಕ್ರೀಡಾಭೂಮಿಯಾಗುವುದಾದರೆ, ಅದೇ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಂದ ದೂಷಿತವಾದಾಗ ಅಸುರೀ ಶಕ್ತಿಗಳ ರುದ್ರತಾಂಡವ ಭೂಮಿಯೆನಿಸಬಹುದು. ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಬಾಲಗೋಪಾಲನ ನೃತ್ಯ ಮಂದಿರವಾಗುವಂತೆ ಸದ್ಗುಣ ಸದ್ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತಗೊಳಿಸುವ. ನಾವು ಮಾಡುವ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳೇ ಭಗವಂತನು ನಮ್ಮಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಹುದಾದ ಅಮೂಲ್ಯ ನೈವೇದ್ಯವಾಗಿದೆ–

ಋತಂ ಪಿಬಂತೌ ಸುಕೃತಸ್ಯ ಲೋಕೇ । –ಕಠೋಪನಿಷತ್

ಶುಭಂ ಪಿಬತ್ಯಸೌ ನಿತ್ಯಂ ನಾಶುಭಂ ಸ ಹರಿಃ ಪಿಬೇತ್ ।
–ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ

ನಮ್ಮ ಒಳಗೆ ನೆಲೆಸಿ ನಾವು ಮಾಡುವ ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ನಾವು ಸಮರ್ಪಿಸುವ ಶುಭಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಪ್ರಿಯ ಭೋಜ್ಯಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ನಮ್ಮ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಭಗವಂತನು ಓಡಿಬರುವನು. ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿ ನಾವು ಆ ಹರಿಯನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ದೂರ ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಹಿರಿಯನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯನ್ನು ಅವನು ಬಂದಾಗ ಎದ್ದುನಿಂತು ಏಕೆ ಗೌರವಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಸತಿಯು ಶಿವನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಾಗ

ಶಿವನು ನೀಡುವ ಉತ್ತರವು ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿದೆ. ಉತ್ಥಾನ, ಅಭಿವಾದನ ಮುಂತಾದ ಗೌರವಗಳನ್ನು ನಾವು ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿರದೆ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಳಗಿರುವ ಭಗವತ್-ಶಕ್ತಿಗೆ ಆ ಗೌರವಸಮರ್ಪಣೆಯಾಗಿದೆ. ಗೌರವವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವವನೂ ಪಡೆಯುವವನೂ ಇದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಅಧಿಕಾರದ ಉನ್ಮಾದದಿಂದ ಗರ್ವಿತನಾದ ದಕ್ಷಪ್ರಜಾಪತಿಯಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದರ್ಪಾಹಂಕಾರಗಳಿಂದ ದೂಷಿತವಾದ ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೆಷ್ಟು ಅರಸಿದರೂ ಅವನು ಕಾಣಲೊಲ್ಲನು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸನ್ನಿಧಾನವನ್ನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡ ಕಲಾಹೀನ ದೂಷಿತ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನಾನೇಕೆ ಗೌರವಿಸಲಿ ಎಂದು ಮಹಾದೇವನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅಸತ್ಯ ಅಸದ್ವಿಚಾರಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಒಳಗಿರುವ ದೇವಮಂದಿರವನ್ನು ನಾವು ಕೆಡಹುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಅಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಇಂತಹ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರದಿಂದಿದ್ದು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗೊಳಿಸಬಹುದಾದಂತಹ ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಉದಾತ್ತಗೊಳಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಹತ್ತನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಅಥವಾ ಬಹುನೈತೇನ ಕಿಂ ಜ್ಞಾತೇನ ತವಾರ್ಜುನ ।

ವಿಷ್ಟಭ್ಯಾಹಮಿದಂ ಕೃತ್ಸ್ನಮ್ ಏಕಾಂಶೇನ ಸ್ಥಿತೋ ಜಗತ್ ॥

●

ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಮದನುಗ್ರಹಾಯ ಪರಮಮ್ ಗುಹ್ಯಮಧ್ಯಾತ್ಮಸಂಜ್ಞಿತಮ್ ।
ಯತ್ತ್ವಯೋಕ್ತಂ ವಚಸ್ತೇನ ಮೋಹೋಽಯಂ ವಿಗತೋ ಮಮ॥

ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನ

ಪರಮಾತ್ಮನ ಅಗಾಧ ಮಹಿಮೆಯ ವಿಸ್ತೃತ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ವಿಶ್ವಧಾರಕವಾದ ಅವನ ವಿರಾಡ್ರೂಪದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಬಯಕೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕರುಣಿಸಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪದರ್ಶನವನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅನುಗ್ರಹಿಸುವನು. ನಮ್ಮೆದುರಿಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಸ್ತುಗಳು ಇದ್ದರೂ ಅವುಗಳ ಪರಿಜ್ಞಾನವೇ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಕ ಯಂತ್ರದ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಮ್ಮ ಚಕ್ಷುಸ್ಸಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗದ ಅನೇಕ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಾವು ಗ್ರಹಿಸುವೆವು. ಅದರಂತೆ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಿಯಾಗಿ ಸರ್ವಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಸ್ಯೂತನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಮಯ ರೂಪಗಳು ನಮ್ಮ ಸ್ಥೂಲ ದೃಷ್ಟಿಗೆ ನಿಲುಕುವುದಿಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ದಿವ್ಯ ಚಕ್ಷುಸ್ಸನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನು ಪ್ರದಾನ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ. ಹುಟ್ಟು ಕುರುಡನಾದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೂ ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನೀಡಿ ತನ್ನ ವಿಶ್ವರೂಪದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಮಾಡಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಶಾಂತಿಯ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನೀಡಿದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಬಂಧಿಸಲು ದುರ್ಯೋಧನಾದಿಗಳು ಹವಣಿಸಿದಾಗ ಭೀಷ್ಮ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರಾದಿ ಸಜ್ಜನವರ್ಗಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿರಾಟ್ ರೂಪದ ದರ್ಶನವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಮಹಾಭಾಗ್ಯ ಒದಗಿತ್ತು. ಕೃಷ್ಣನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಚಕ್ಷಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದ ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಂತೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ದಿವ್ಯಮಂಗಲ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಆನಂದತುಂದಿಲನಾಗಿ ''ಕೃಷ್ಣ, ಈ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸಿದ ನಂತರ ನನ್ನನ್ನು ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕುರುಡನನ್ನಾಗಿಸು. ಪರಮಕಲ್ಯಾಣವಾದ ನಿನ್ನ ಈ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ಅಭದ್ರ ಪ್ರಾಕೃತ ರೂಪಗಳನ್ನು ನಾನು ಹೇಗೆ ನೋಡಲಿ? ಆದುದರಿಂದ ಮೊದಲಿನಂತೆ ಕುರುಡನಾಗಿರುವುದರಲ್ಲೇ ನನಗೆ ಆನಂದವಿದೆ'' ಎಂದು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತಾನೆ. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ಪ್ರಾಪಂಚಿಕ ಪದಾರ್ಥವನ್ನೂ ಒಮ್ಮೆಯೂ ನೋಡದ ಈ ಕುರುಡ ಭಕ್ತನೇ ಪರಮ ಧನ್ಯನೆಂದು ನಮಗನಿಸುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನ ವಿಶ್ವಂಭರ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡ ಅರ್ಜುನನು ಹರ್ಷ ಪುಲಕಿತನಾಗುವನು. ಸಾವಿರ ಸೂರ್ಯರು ಒಮ್ಮೆಲೆ ಗಗನದಲ್ಲಿ ಉದಿಸಿದಂತಹ ಅದ್ಭುತ ಪ್ರಭೆಯು ಸುತ್ತಲೂ ಹರಡಿದೆ. ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮುಖಕಮಲಗಳು ಗೋಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಸುತ್ತಲೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಜಗತ್ತಿನ ಕಣಕಣಗಳನ್ನೂ ಪರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿವೆ. ಅವನ ಸಹಸ್ರಾರು ಕರಚರಣಗಳು ಜಗತ್ತನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪಸರಿಸಿ ನಿಂತಿವೆ. ವಿಶ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುವೂ ವಿಶ್ವತೋಮುಖನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭೂತಭವಿಷ್ಯದ್ ವರ್ತಮಾನಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರ್ಜುನನು ಕಂಡನು.

ತತ್ರೈಕಸ್ಥಂ ಜಗತ್ ಕೃತ್ಸ್ನಂ ಪ್ರವಿಭಕ್ತಮನೇಕಧಾ ।

ಅನಂತ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಜಗತ್ತೆಲ್ಲವೂ ಕ್ರೋಡೀಕೃತವಾಗಿ ಅಲ್ಲಿದೆ. ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರವಿಶ್ವದ ದರ್ಶನವಾಗುವುದು. ವಾಯು, ಯಮ, ಅಗ್ನಿ, ಬ್ರಹ್ಮ, ರುದ್ರ ಮುಂತಾದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವುದನ್ನೂ ಅರ್ಜುನನು ನೋಡುವನು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವ ಜಡವಸ್ತುಗಳಿಗೂ ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೂ ಸಮಸ್ತ ದೇವತೆಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯನೆನಿಸಿ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳ ಪ್ರವರ್ತನೆಗಾಗಿ ಅನಂತ ರೂಪಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಕಂಡು ಹರ್ಷವಿಭ್ರಾಂತನಾದ ಅರ್ಜುನನು ವಿಸ್ಮಯಭರಿತನಾಗಿ ಭಕ್ತಿಪರವಶತೆಯಿಂದ ನಾನಾರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ತುತಿಸುವನು.

ನಿತ್ಯಜೀವನದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವರೂಪಪ್ರಜ್ಞೆ

ಅರ್ಜುನನ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಅನಂತರೂಪಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಒಂದೊಂದು ಚಿನ್ಮಯ ರೂಪವಿದೆ. ಅನಂತ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅನಂತ ಮುಖಗಳಿಂದ ಅವನು ಜಗತ್ತನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನು ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನೂ ಸತ್‌ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತದೆ. ಸರಕಾರವನ್ನು ವಂಚಿಸಬಹುದು. ಕಾಯಿದೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ವಿಶ್ವತೋಮುಖನೂ ವಿಶ್ವತಶ್ಚಕ್ಷುವೂ ಆದ ದೇವನ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿ ನಮ್ಮಿಂದ ಏನನ್ನು ಮಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಜಾಗೃತವಾದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮದು ಧನ್ಯಪಾವನ ಜೀವನವೆನಿಸಬಲ್ಲುದು. ಕನಕದಾಸನಿಗೆ ಬಾಳೆಹಣ್ಣನ್ನು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ತಿನ್ನಲು ಏಕಾಂತವಾದ ಜಾಗವೇ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲವಂತೆ; ಲೋಕದ ಎಲ್ಲೆಡೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ಶ್ರೀಹರಿಯ ದರ್ಶನವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಭಗವಂತನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಕುಕೃತ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅಡಗಿಸಲು ರಹಸ್ಯ ಪ್ರದೇಶವೇ ದೊರೆಯದು. ಅವನ ಜೀವನವು ತೆರೆದ ಪುಸ್ತಕದಂತೆ ನಿರ್ಮಲವಾದೀತು.

ನ ರಾಜ್ಯಂ ನ ಚ ರಾಜಾಸೀತ್ ನ ದಂಡೋ ನ ಚ ದಾಂಡಿಕಃ ।
ಧರ್ಮೇಣೈವ ಪ್ರಜಾಃ ಸರ್ವಾಃ ರಕ್ಷಂತಿ ಸ್ಮ ಪರಸ್ಪರಂ ॥
-ಮಹಾಭಾರತ

ಕೃತಯುಗದಲ್ಲಿ ಕಾಯಿದೆ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮತ್ತು ರಾಜನ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಯಂಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಧರ್ಮಶೀಲರಾಗಿ ಸುವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಷ್ಟು ಕಾಯಿದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಎಷ್ಟು ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿದರೂ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳ ಸ್ವಯಂಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆಧಾರಭೂಮಿ ಇಲ್ಲದೆ ಸಮಾಜವು ಕುಸಿದುಬೀಳುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇಂದಿನ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಂದ ನಾವು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಹನ್ನೊಂದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಈ ವಿಶ್ವರೂಪದೃಷ್ಟಿಯು ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ಅದೇ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜರಚನೆಯ ತಳಹದಿಯೆನಿಸಬೇಕು.

ಮತ್ಕರ್ಮಕೃನ್ಮತ್ಪರಮೋ ಮದ್ಭಕ್ತಃ ಸಂಗವರ್ಜಿತಃ ।
ನಿರ್ವೈರಃ ಸರ್ವಭೂತೇಷು ಯಃ ಸ ಮಾಮೇತಿ ಪಾಂಡವ॥

●

ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಏವಂ ಸತತಯುಕ್ತಾ ಯೇ ಭಕ್ತಾಸ್ತ್ವಾಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ಯೇ ಚಾಪ್ಯಕ್ಷರಮವ್ಯಕ್ತಮ್ ತೇಷಾಂ ಕೇ ಯೋಗವಿತ್ತಮಾಃ॥

ಶ್ರೀತತ್ತ್ವದ ಉಪಾಸನೆ

ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅವನ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿ ಎಂಬುದು ಈವರೆಗಿನ ಭಕ್ತಿಯೋಗದ ವಿಸ್ತೃತನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆಯ ಬದಲು ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಚಿತ್‌ಪ್ರಕೃತಿ ಎನಿಸಿರುವ ಶ್ರೀತತ್ತ್ವದ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರೆಯಬಹುದೇ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಉದ್ಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಪರಮಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀನಾರಾಯಣನೂ ಜಗನ್ಮಾತೆಯೂ ಮಂಗಲದೇವತೆಯೂ ಆದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯೂ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ಸಮಾನವ್ಯಾಪ್ತಿಯುಳ್ಳ ನಿತ್ಯಮುಕ್ತರಾದ ಜಗತ್ತಿನ ಪರತತ್ತ್ವಗಳೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಯಾರ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದಲೂ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ಮೂಡುವುದು ಸಹಜವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಜಗತ್ತಿನ ತಂದೆಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ಪ್ರಸನ್ನಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಜಗನ್ಮಾತೆಯನ್ನು ಬೇಗನೆ ಒಲಿಸಬಹುದಾದುದರಿಂದ ಈ ಸುಲಭೋಪಾಯವನ್ನೇ ಏಕೆ ಅನುಸರಿಸಬಾರದು? ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದೇಹವನ್ನೇ ಅರ್ಜುನನೂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಲ್ಲಿ ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ಏವಂ ಸತತಯುಕ್ತಾ ಯೇ ಭಕ್ತಾಸ್ತ್ವಾಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ಯೇ ಚಾಪ್ಯಕ್ಷರಮವ್ಯಕ್ತಂ ತೇಷಾಂ ಕೇ ಯೋಗವಿತ್ತಮಾಃ ॥

ಅವ್ಯಕ್ತತತ್ತ್ವದ ಅರ್ಥಾತ್ ಶ್ರೀತತ್ತ್ವದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಉಪಾಸನೆ ಮತ್ತು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಿಲ್ಲದೆ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಸರ್ವಥಾ ಪಡೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ತನ್ನನ್ನು ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡಿದರೂ ಪರಮಪುರುಷನ ಆರಾಧನೆಯನ್ನು ಮಾಡದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವಿಯೂ ಪ್ರಸನ್ನಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ದೇವಿಯ ಉಪಾಸನೆಯು, ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾದ ಭಗವದುಪಾಸನೆಯ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಸುಲಭಗೊಳಿಸುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥಿಗಳು ಅದನ್ನು ಸ್ವಾಗತಿಸಬಹುದಾದರೂ ಅದರಿಂದಲೇ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ ಚಿತ್‌ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಉಪಾಸಿಸಿ ಅದರ ಮೂಲಕವಾಗಿ ಪರಮಪುರುಷನ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಗೈಯುವ ಈ ಬಳಸು ದಾರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ನೇರವಾಗಿ ತನ್ನನ್ನೇ ಆರಾಧಿಸುವ ಸುಲಭ ಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಹಿಡಿಯುವಂತೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಉಪದೇಶಿಸುವನು.

ಕ್ಲೇಶೋಽಧಿಕತರಸ್ತೇಷಾಂ ಅವ್ಯಕ್ತಾಸಕ್ತಚೇತಸಾಮ್ ।

ಜಗತ್ತಿನ ತಂದೆ ತಾಯಂದಿರಾದ ಪರಮಾತ್ಮ ಮತ್ತು ಚಿತ್‌ಪ್ರಕೃತಿ ಇವೆರಡೂ ಪರತತ್ತ್ವಗಳನ್ನು ಚಿಂತಿಸಿಕೊಂಡು ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪೂಜೋಪಾಸನೆಗಳಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವುದು ಸರಿಯಾದ ಹಾಗೂ ಸುಲಭವಾದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಆರಾಧಕರೇ ಎಂದೆನ್ನಬಹುದು. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮರೆತು ಜೀವನವಿಡೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಅರ್ಥಾತ್ ಸಂಪತ್ತಿನ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿಯೇ ನಾವು ಮುಳುಗಿದ್ದೇವೆ. ಆದರೆ ದೇವನನ್ನು ಮರೆತು ಬರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ಚಿಂತನದಲ್ಲೇ ತಲ್ಲೀನರಾದ ನಮಗೆ ಸಿರಿದೇವಿಯ ಒಲಿದಾಳೆಯೆ? ಸಿರಿಯೊಡೆಯನನ್ನು ತೊರೆದ ನಮ್ಮಿಂದ ಸಿರಿಯೂ ದೂರವಿರುವುದು ಸಹಜವೇ ಆಗಿದೆ.

ವಿಷ್ಣುನಾ ಸಹಿತಾ ಧ್ಯಾತಾ ಸಾ ಹಿ ತುಷ್ಟಿಂ ಪರಾಂ ವ್ರಜೇತ್ ।

ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜೊತೆಗೆ ಪೂಜಿಸಿದರೇನೇ ಲಕ್ಷ್ಮಿಗೆ ಪರಮ ಸಂತೋಷವಂತೆ. ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮರೆತು ಜೀವನವಿಡೀ ಬರೀ ಸಿರಿ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನೇ ನಡೆಸುವ ನಾವು ಭೂತಿ ಮತ್ತು ಭಗವಂತ ಇವೆರಡನ್ನೂ ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. ಅಂತೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ಉಪಾಸನೆಗಿಂತಲೂ ಲಕ್ಷ್ಮೀನಾರಾಯಣನ ಉಪಾಸನೆಯೇ ಜೀವನದ ಪರಮಪುರುಷಾರ್ಥವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸಾಧನವೆಂದು ಈ ಭಾಗದ ತಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಧ್ಯಾನಮಾರ್ಗದ ಮೆಟ್ಟಲುಗಳು

ಮುಕ್ತಿ ಹಾಗೂ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳಿಗೆ ಪ್ರಧಾನಕಾರಣವಾದ ಭಕ್ತಿ ಪುರಸ್ಸರವಾದ ನಿರಂತರ ಭಗವದ್‌ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧಾರಣ ಜನರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಂತಹ ಆಳವಾದ ಭಕ್ತಿಯಾಗಲೀ ಹೃದಯ ಬಲವಾಗಲೀ ವಿಷಯವೈರಾಗ್ಯವಾಗಲೀ ಇಲ್ಲದ ನಮಗೆ ಈ ಅಖಂಡ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮಾಡಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ಆ ಬಗ್ಗೆ ತೀವ್ರ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನಾದರೂ ಮಾಡಬೇಕು. ಹಸಿ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಗೆಯನ್ನಲ್ಲದೇ ಬೆಂಕಿಯನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಲಾರೆವು. ತುಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಅದ್ದಿದ ಒಣಗಿದ ಬತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ದೀಪ ಉಳಿಯಬಲ್ಲದು. ವಿಷಯಜಲದಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಹಸಿ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ರಾಗಮೋಹಗಳ ಹೊಗೆಯಲ್ಲದೆ ಜ್ಞಾನದ ಕಿಡಿಯು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಲಾರದು. ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕಾರ ಹೊಂದಿದ, ಭಕ್ತಿಯ ಘೃತಧಾರೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಂದ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಜ್ಞಾನಜ್ಯೋತಿಯು ಬೆಳಗಬಲ್ಲುದು. ಆದುದರಿಂದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಲು ತೀವ್ರ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾದರೂ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು.

ಅಥ ಚಿತ್ತಂ ಸಮಾಧಾತುಂ ನ ಶಕ್ನೋಷಿ ಮಯಿ ಸ್ಥಿರಂ ।
ಅಭ್ಯಾಸಯೋಗೇನ ತತೋ ಮಾಮಿಚ್ಛಾಽಽಪ್ತುಂ ಧನಂಜಯ ॥

ಅಭ್ಯಾಸೇಽಪ್ಯಸಮರ್ಥೋಽಸಿ ಮತ್ಕರ್ಮಪರಮೋ ಭವ ।

ಈ ತೀವ್ರಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳುವ ಮಾನಸಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ಪಡೆದಿರದಿದ್ದರೆ ಭಗವತ್‌ಪ್ರೀತಿಯ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ನಿಷ್ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಯನ್ನೆಸಗುವ ಕರ್ಮಯೋಗದ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನಾದರೂ ನಾವು ಹೊಂದಿರಬೇಕು. ಕರ್ಮಯೋಗವು ಅಂತಃಕರಣಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿ ಧ್ಯಾನಯೋಗದ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಣಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಯೋಗದ ಅವಸ್ಥೆಯನ್ನು ನಾವು ತಲುಪಿರದಿದ್ದರೆ ನಾವು ವಿವಿಧ ಅಪೇಕ್ಷೆಗಳಿಂದ ಕೈಗೊಂಡಿರುವ ನಾನಾ ವಿಧ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಪದೇ ಪದೇ ಭಗವಂತನ ಸ್ಮರಣೆ ಮಾಡುತ್ತ ನಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಅವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವ ಸಮರ್ಪಣ ಮನೋಭಾವವನ್ನಾದರೂ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದ ಕೊನೆಯ ವರೆಗೂ ನಮ್ಮ ಸಕಲ ಕ್ರಿಯಾವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಕಾಮನೆ ಹಾಗೂ ಭಗವದರ್ಪಣಭಾವವನ್ನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಸ್ಯೂತಗೊಳಿಸಲು ನಮಗೆ ಶಕ್ಯವಾಗದಿದ್ದರೂ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಾದರೂ ಆ ಬೆಳಕು ನುಸುಳಿಬರಲು ಅವಕಾಶವಿದ್ದರೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗಾಢಾಂಧಕಾರವು ವ್ಯಾಪಿಸಲಾರದು. ನಮ್ಮ ಎಲ್ಲಾ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಭಗವಂತನ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗದಿದ್ದರೂ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಸಂಬಂಧಸ್ಥಾಪನೆಯಂತಹ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನಾದರೂ ನಾವು ಏಕೆ ಮಾಡಬಾರದು? ಹೀಗೆ ಗೀತೆಯು ಭಿನ್ನ ಭಿನ್ನ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಮಾಡಬಹುದಾದಂತಹ ಸಾಧನೆಯ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು ನಮಗೆ ಎಟುಕುವಂತಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಿದೆ. ಭಗವತ್‌ಸಂಬಂಧ ಸ್ಥಾಪನೆ, ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಯೋಗ, ಧ್ಯಾನದ ಮಹಾ ಪ್ರಯತ್ನ, ಅಖಂಡ ಧ್ಯಾನ ಇವೇ ಗೀತೆಯು ಬೋಧಿಸಿದ ನಾಲ್ಕು ಮೆಟ್ಟಲುಗಳಾಗಿದ್ದು ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಇವುಗಳನ್ನೇರಿ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನೆತ್ತರಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು.

ಸಾಧಕನಲ್ಲಿ ಶೀಲಸಂವರ್ಧನೆ

ಸಾಧಕನು ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಾಚರಣ, ವೈರಾಗ್ಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಯತ್ನಗಳ ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ವಿಕಸಿತಗೊಳಿಸುವುದೂ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಆವಶ್ಯಕವಾಗಿದೆ. ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಲಿರುವ ಆತ್ಮರೆಲ್ಲರೂ ಸ್ವತಃ ಸದ್ಗುಣರೂಪಿಗಳೇ ಆಗಿರುವರು. ಅಜ್ಞಾನದಿಂದ ಆವೃತವಾದ, ಆದರೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸದ್ಗುಣಾತ್ಮಕವಾದ ತಮ್ಮ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಆವಿಷ್ಕಾರಗೊಳಿಸುವುದೇ ಮುಕ್ತಿ ಎಂದು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ಮೂಲಭೂತ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಲು

ಅದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವೆನಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಆತನ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಧರ್ಮಗಳೆನಿಸಿದ ಸತ್ಯ, ಜ್ಞಾನ, ದಯೆ, ತ್ಯಾಗ ಮುಂತಾದ ಸ್ವರೂಪ ಸದ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ತೀರ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವೂ ವಿರೋಧಿಯೂ ಆದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಘನವಾದ ಆವರಣಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಂತಾಗುವುದು. ಅಸತ್ಯ, ಕ್ರೌರ್ಯ, ಹಿಂಸೆ, ವಂಚನೆ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳು ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪಕ್ಕೆ ತೀರ ವಿಸಂಗತಗಳಾದ ವಿರೋಧಿ ಭಾವಗಳಾಗಿವೆ. ಇಂತಹ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯುವುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ ಅಜ್ಞಾನ ಪ್ರಕೃತಿಗಳ ವಿಜೃಂಭಣೆಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿಸಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.

ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದುರ್ಗುಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಿದರೆ ಅನಂತಗುಣರೂಪಿಯಾದ ಭಗವಂತನ ಧ್ಯಾನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನೇ ನಾವು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತಾಗುವುದು. ನಮ್ಮ ನಿತ್ಯವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ದುರ್ಗುಣ ದುರಾಚಾರಗಳಿಂದ ದೂಷಿತವಾಗಿದ್ದರೆ, ಸುಗುಣಮೂರ್ತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಮ್ಯಪ್ರಾಪ್ತಿಯೆನ್ನಲಾಗುವ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಾವು ಹೇಗೆ ಅರ್ಹರಾಗಬಲ್ಲೆವು? ಆದುದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಮೂಲಭೂತ ಸ್ಥಿತಿಯೆನಿಸಿದ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಗುಣಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಪರಮಪ್ರಾಪ್ಯ ಸ್ಥಾನವಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮ ಸ್ವರೂಪಗುಣಗಳಿಗೂ ತೀರ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಮನೋಧರ್ಮಗಳಿಗೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಥಾ ಅವಕಾಶವಿರಬಾರದು. ಇದರಿಂದ ಭಗವಂತನಿಂದ ನಾವು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ದೂರ ಉಳಿಯುವ ಮತ್ತು ವಸ್ತು ಆತ್ಮವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅಡಚಣೆಯಾಗುವ ದುರಂತ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಒದಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅನಂತ ಗುಣಮೂರ್ತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರದಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಹುದುಗಿರುವ ಚೇತನಾತ್ಮಕ ಸದ್ಗುಣಪ್ರಭೆಗಳಿಂದ ನಾವು ಬೆಳಗಬೇಕಾದರೆ ನಮ್ಮ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನವು ನೀತಿಶೀಲಸಂಪನ್ನವಾಗಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲ ಸದ್ಗುಣಮಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಸಾಧಕನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಈ ಗುಣಗಳ ಯಾದಿಯನ್ನು ಹನ್ನೆರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರುವ,

ಅದ್ವೇಷ್ಟಾ ಸರ್ವಭೂತಾನಾಂ ಮೈತ್ರಃ ಕರುಣ ಏವ ಚ ।

ಮುಂತಾದ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣಬಹುದು. ಅದ್ವೇಷ, ಮೈತ್ರಿ, ಕರುಣೆ, ನಿರ್ಮಮತೆ, ನಿರಹಂಕಾರ, ಸಹನೆ, ಅಲಂಬುದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳೇ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ. ಭಕ್ತನಲ್ಲಿ ಈ ಗುಣಗಳು ತುಂಬಿರುತ್ತವೆ. ಇಂತಹ ಗುಣಶಾಲಿಯೇ ತನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರೀತಿಪಾತ್ರನೆಂದು ಸ್ವಾಮಿಯು ಅರುಹಿದ್ದಾನೆ. ಲೋಕದ ಯಾವುದೇ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಉದ್ವಿಗ್ನನಾಗದೆ, ಯಾರಿಗೂ ಹೆದರದೆ ಭಕ್ತನು ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು

ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಅವನಿಂದಲೂ ಜನರಿಗೆ ಯಾವ ಭಯ, ಅಪಾಯ ಉಪದ್ರವಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಸರ್ವರಿಗೂ ಅಭಯ ನೀಡಿ ತಾನೂ ನಿರ್ಭಯವಾಗಿ, ಉಳಿದವರೂ ನಿರುದ್ವಿಗ್ನರಾಗಿರುವಂತಹ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಭಕ್ತನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಆತನು 'ಸರ್ವಾರಂಭ ಪರಿತ್ಯಾಗಿ' ಅಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಪ್ರೀತಿಕರವಾಗದ ಕೇವಲ ಸ್ವಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ದೂರವಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ಸುಖದುಃಖಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ಸಮದೃಷ್ಟಿ ಇರುತ್ತದೆ. ಸುಖದಂತೆ ದುಃಖವೂ ಅವನಿಗೆ ಅಪೇಕ್ಷಿತವೇ. ತನ್ನ ದುಷ್ಕೃತ್ಯಗಳ ಫಲರೂಪವಾದ ದುಃಖತಾಪಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ತನ್ನ ಪಾತಕಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಭಕ್ತನು ತವಕಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ಆತ್ಮಶುದ್ಧಿಗೆ ಸಹಾಯಕವೆಂದು ದುಃಖದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಸಂತೋಷ ಸಮಾರಂಭವೆಂಬಂತೆ ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ಆತನು ಸ್ವಾಗತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅದರಂತೆ ಭಕ್ತನು ದುಃಖದಂತೆ ಸುಖವನ್ನು ಉಪೇಕ್ಷಾಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನೋಡುವನು. ದುಃಖವು ಕ್ಲೇಶರೂಪವಾಗಿರುವಂತೆ ಸುಖವೂ ಅನಂತ ಕ್ಲೇಶಕರವಾಗಿದೆ. ಒಂದು ಸುಖದ ತುಣುಕಿಗಾಗಿ ಮಾನವನು ಅದೆಷ್ಟು ದೈನ್ಯ ಸಂಕಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ! ಸಮಚಿತ್ತನಾದ ಭಕ್ತನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ವೈಷಯಿಕ ಸುಖ ಹಾಗೂ ಸಾಂಸಾರಿಕ ಕ್ಲೇಶ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಒಂದೇ ಬೆಲೆ. ಎರಡನ್ನೂ ಹೇಯಭಾವನೆಯಿಂದಲೇ ಆತನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಆತನು ಸಮದುಃಖನೆನಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸ್ತುತಿನಿಂದೆಗಳೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ನಿರ್ವಿಕಾರನಾಗಿರುವುದೂ ಒಂದು ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮಹತ್ವದ ಗುಣವಾಗಿದೆ. ಉಳಿದ ಎಲ್ಲಾ ಗುಣಗಳಿದ್ದರೂ ಸ್ತುತಿನಿಂದೆಗಳಿಂದ ವಿಕಾರವಶನಾಗದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ದೊರೆಯುವುದು ವಿರಳ. ಸರ್ವಸಂಗಪರಿತ್ಯಾಗಿಗಳಿಗೂ ನಿಃಸ್ಪೃಹ ಸೇವಾಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಸ್ತುತಿಯ ಮೋಹವನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಲ್ಲಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ತ್ಯಾಗ ಸೇವೆಗಳನ್ನು ಸ್ತುತಿಸುವಾಗ ಎಂತಹ ತ್ಯಾಗಿ ತಪಸ್ವಿಯ ಮುಖವೂ ಅರಳುತ್ತದೆ. ಫಲಾಶೆ ಇಲ್ಲದೆ ಕೇವಲ ಹರಿ ಪ್ರೀತಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ನಡೆಯುವ ಕರ್ಮ ಯೋಗಿಯಾದ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸ್ತುತಿನಿಂದೆಗಳೆರಡೂ ಸಮಾನವೇ ಆಗುವುವು. ಇಂತಹ ದಿವ್ಯ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪಡೆಯಲು ಸಾಧಕನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಲ್ಲಿ ಆಧ್ಯಾತ್ಮನಿಧಿಯು ಅವನ ಹಸ್ತಗತವಾಗುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಲಂಬವಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಯೇ ತು ಧರ್ಮ್ಯಾಮೃತಮಿದಂ ಯಥೋಕ್ತಂ ಪರ್ಯುಪಾಸತೇ ।
ಶ್ರದ್ದಧಾನಾ ಮತ್‌ಪರಮಾ ಭಕ್ತಾಸ್ತೇತೀವ ಮೇ ಪ್ರಿಯಾಃ॥

●

ಹದಿಮೂರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪ್ರಕೃತಿಂ ಪುರುಷಂ ಚೈವ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಮೇವ ಚ ।
ಏತದ್ವೇದಿತುಮಿಚ್ಛಾಮಿ ಜ್ಞಾನಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಚ ಕೇಶವ ॥

ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳ ಗುಣಧರ್ಮಗಳು

ಈ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞರನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ನಂತರ ಜ್ಞೇಯ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಅರ್ಹತೆಗಳು - ಇವುಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಇಡೀ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆ ಆತ್ಮದಂತಿರುವ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಜ್ಞೇಯನು. ಜಗತ್ತಿನ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದ ವಸ್ತುವು ಈತನೆ. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷಗಳ ಗುರುಕುಲವಾಸದ ನಂತರ ಮನೆಗೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದ ಶ್ವೇತಕೇತುವಿನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಅವನ ತಂದೆಗೆ ಜ್ಞಾನದ ವರ್ಚಸ್ಸು ಲಕ್ಷಣಗಳೇನೂ ಕಾಣಲೊಲ್ಲವು. ಅಲ್ಲಿ ಸ್ತಬ್ಧತೆ ಅಹಂಕಾರಗಳನ್ನೇ ಗುರುತಿಸಿದ ತಂದೆ ಉದ್ದಾಲಕನು ಖಿನ್ನನಾಗಿ-

ಉತ ತಮಾದೇಶಮಪ್ರಾಕ್ಷ್ಯಃ । ಯೇನಾಶ್ರುತಂ ಶ್ರುತಂ
ಭವತ್ಯಮತಂ ಮತಮವಿಜ್ಞಾತಂ ವಿಜ್ಞಾತಮ್ ॥
-ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್

ಯಾವ ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಎಲ್ಲವೂ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವುದೋ ಆ ವಸ್ತುವಿನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವೆಯಾ? ಎಂದು ಕೇಳುವನು. ಶ್ವೇತಕೇತುವಿಗೆ ತಂದೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಉತ್ತರಿಸಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಒಂದರ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬಹುದೆಂಬ ತಂದೆಯ ಮಾತು ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಒಗಟಾಗಿ ತೋರಿತು. ''ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವೇ ಅಂತಹುದು. ಅವನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾವು ಇಡೀ ಜಗತ್ತನ್ನು ತಿಳಿದಂತೆಯೇ. ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿನ್ನುವವನು ಅದರ ಸಿಪ್ಪೆ ಗೊರಟುಗಳನ್ನು ಜಗಿಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಹಣ್ಣಿನ ರಸಕವಲವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಿದರೆ ಇಡೀ ಹಣ್ಣನ್ನು ತಿಂದಂತೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಸಾರವಸ್ತುವಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಿತರೆ ಉಳಿದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಾವು ಬೇರೆ ತಿಳಿಯಬೇಕೇ? ಪ್ರಪಂಚದ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವವೆನಿಸಿದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಸಿಪ್ಪೆಯಂತಿರುವ ಈ ತುಚ್ಛ ಜಗತ್ತಿನ ಪರಿಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಗರ್ವಿತನಾಗಿ ನೀನಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರುವಿ. ಜ್ಞಾನದ ಪರಿಣತಿಯಾದ ವಿನಯಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ನಿನ್ನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ'' ಎಂದು ಉದ್ದಾಲಕನು ಉಪದೇಶ ನೀಡಿ ಅವನ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಸುತ್ತಾನೆ. ಅಂತೂ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದ ಜ್ಞೇಯ ವಸ್ತುವೆಂದು ಇದರಿಂದ ವಿಶದವಾಗುವುದು. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತನ್ನ ಅಪ್ರಾಕೃತ ಸರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಹರಡಿಸಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ

ಬಾಹ್ಯ ಅಂತರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಅರಿತಿರುವ, ಪ್ರಪಂಚದ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ, ನಮ್ಮಿಂದ ಬಹು ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ನಮ್ಮ ಸನಿಹದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ, ಪ್ರಕೃತಿ ಮತ್ತು ಅದರ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಅತೀತನೂ ದಿವ್ಯ ಕಲ್ಯಾಣಗುಣಾಕರನೂ ಆದ, ವಿಶ್ವರೂಪಿಯಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಪರಮ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು.

ಈ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಲು ಕೆಲವು ಮೂಲಭೂತ ಅರ್ಹತೆಗಳು ನಮ್ಮಲ್ಲಿರಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಕಡೆಗೆ ನಾವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಗಮನಹರಿಸಬೇಕು. ಆತ್ಮಶ್ಲಾಘನೆ, ಹಿಂಸೆ ದಂಭಗಳಿಲ್ಲದ ವ್ಯವಹಾರ, ಕ್ಷಮಾವೃತ್ತಿ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತನ, ಗುರುಶುಶ್ರೂಷೆ, ಶುಚಿತ್ವ, ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹ, ವೈಷಯಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ, ವಿನಯ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿರುವ ದೋಷ ನ್ಯೂನತೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯುವ ವಿವೇಕದೃಷ್ಟಿ, ಮಾನಸಿಕ ಸಂತುಲನ, ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿ ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡವನೇ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲನು.

ಆರ್ಜವ ಗುಣದಿಂದಲೇ ಸತ್ಯಕಾಮ ಜಾಬಾಲಿಯ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಅವನ ಗುರುವು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾನೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಸಕಲ ಭೋಗಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕೊಡಮಾಡಿದರೂ ಜ್ಞಾನದ ಮುಂದೆ ಅದೆಲ್ಲ ತುಚ್ಛವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದ ಬಾಲ ನಚಿಕೇತನ ತ್ಯಾಗ ವೈರಾಗ್ಯಗಳಿಗೆ ಬೆರಗಾದ ಯಮನು ಸುಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಪರವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. ತಾನು ಅನೇಕ ಕಷ್ಟ ನಿಷ್ಠುರಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದರೂ ಗುರುಗಳ ಆದೇಶವನ್ನು ಮೀರಬಾರದೆಂಬ ದೃಢನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ವರ್ತಿಸಿದ ಆರುಣಿ ಉಪಮನ್ಯುಗಳು ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಸನದ ಬಲದಿಂದಲೇ ಸಕಲ ವಿದ್ಯೆಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಇಂದು ವಿದ್ಯೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಚಾರ್ಯೋಪಾಸನೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಲುಪ್ತವಾಗಿದೆ. ಗುರುಗಳೇ ಶಿಷ್ಯರಿಗೆ ಹೆದರಿ ನಡೆಯುವಂತಹ ವಾತಾವರಣವು ಇಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಗುರುಶಿಷ್ಯರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಾರಿವೃತ್ತಿಯು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ. ಗಿರಣಿ ಕಾರಖಾನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಲಿಕರು ಮತ್ತು ಕೆಲಸಗಾರರುಗಳಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಇಂದು ಅಧ್ಯಾಪಕರ ಹಾಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸಂಬಂಧವು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೂ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಜ್ಞಾನಾರ್ಥಿಗಳ ಅರ್ಹತೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾದ ಶುಚಿತ್ವವೂ ಕೇವಲ ಕಾಯಿಕವಲ್ಲ. ಆಂತರಿಕ ಶುಚಿತ್ವವೇ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಎಷ್ಟು ಸಾರಿ ನೀರಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದರೂ ಎಷ್ಟು ಬಾರಿ ಮೃತ್ತಿಕಾಲೇಪವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ಮಾನಸಿಕ ನೈರ್ಮಲ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಲಾರ. ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಬೈದರ ಶಿಷ್ಯನಾದ ಉತ್ತಂಕನು ಆದರ್ಶ ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಗುರುಗಳ ಅನುಪಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರಿಯಾದ ಗುರುಪತ್ನಿಯ ವಿಲಾಸವಿಭ್ರಮಗಳಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗದೆ ಆತ್ಮಸ್ಥೈರ್ಯವನ್ನು

ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡ ಉತ್ತಂಕನು ಗುರುಗಳ ವಿಶೇಷ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಪಡೆಯುವನು. ದಂಭ ಅಹಂಕಾರಗಳಂತೂ ಜ್ಞಾನದ ಕಡು ವೈರಿಗಳು. ಎತ್ತರದ ಜಾಗಕ್ಕೆ ನೀರು ಹರಿಯಲಾರದು. ನೀರು ಹರಿಯಲು ತಗ್ಗಾದ ಸ್ಥಳವೇ ಬೇಕು. ಅಹಂಕಾರ ಔದ್ಧತ್ಯಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರವಹಿಸಲಾರದು. ವಿನಯದಿಂದ ನಮ್ರವಾದ ಅಂತಃಕರಣದೆಡೆಗೇ ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರವಾಹವು ವೇಗದಿಂದ ಹರಿಯಬಲ್ಲುದು. ತನ್ನ ಅಲ್ಪತೆಯನ್ನು ಅರಿತೂ ಅವಾಸ್ತವವಾಗಿ ತನ್ನ ಹೆಚ್ಚುಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವುದೇ ದಂಭವೆನಿಸುವುದು. ಈಗ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ಕೃತ್ರಿಮ ಜೀವನವನ್ನೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಮಾನವು ಒಂದಾಗಿದ್ದರೆ ಉಳಿದವರು ಅವನನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬೇರೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾದ ಅವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವು ಇವೆರಡಕ್ಕಿಂತಲೂ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅಂತೂ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಯ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಾಗಲೀ ಶಿಷ್ಟಾಚಾರದ ರೂಪದಲ್ಲಾಗಲೀ ಈ ದಂಭವಂಚನೆಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೇ ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಪಸರಿಸಿದೆ. ನಮ್ಮ ಈ ಮಾನಸಿಕ ವಿಕೃತಿಗಳ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಸಂತತವಾದ ಹೋರಾಟವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಆತ್ಮಗುಣಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿದಲ್ಲೇ ಮಾನವನಜೀವನದ ಪರಮೋದ್ದೇಶವೆನಿಸಿದ ಸುಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಲು ನಾವು ಸಮರ್ಥರಾಗುವೆವು.

ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಷೇತ್ರಜ್ಞಯೋರೇವಮ್ ಅಂತರಂ ಜ್ಞಾನಚಕ್ಷುಷಾ ।
ಭೂತಪ್ರಕೃತಿಮೋಕ್ಷಂ ಚ ಯೇ ವಿದುರ್ಯಾಂತಿ ತೇ ಪರಮ್ ॥

●

ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಪರಂ ಭೂಯಃ ಪ್ರವಕ್ಷ್ಯಾಮಿ ಜ್ಞಾನಾನಾಂ ಜ್ಞಾನಮುತ್ತಮಮ್।
ಯಜ್ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಮುನಯಃ ಸರ್ವೇ ಪರಾಂ ಸಿದ್ಧಿಮಿತೋ ಗತಾಃ ॥

ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಗುಣತ್ರಯದ ಪ್ರಭಾವ

ಪ್ರಕೃತಿಯು ತನ್ನ ಗುಣತ್ರಯದಿಂದ ಜೀವರ ಮೇಲೆ ಅನೇಕ ವಿಧದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಮಾಡುವ ಪರಿಣಾಮವೂ ಒಂದೇ ರೀತಿ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ತಮೋಗುಣದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಆಲಸ್ಯ, ಪ್ರಮಾದ, ವ್ಯಾಮೋಹ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ದಾರಿಯಾದರೆ, ಬಯಕೆ ಬವಣೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೋಪ ತಾಪಗಳಿಂದಲೂ ಉದ್ರಿಕ್ತವಾದ ಜೀವನವೇ ರಜೋಗುಣದ ಕೊಡುಗೆಯಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನ, ವಿವೇಕ, ಶೀಲಗಳ ಸೆಲೆಯಾದ ಸತ್ತ್ವಗುಣವೇ ನಮ್ಮ ಬಾಳಿನ ಬೆಳಕಾಗಿ ನಮ್ಮನ್ನು ಗುಣಾತೀತವಾದ ನಮ್ಮ ನೈಜಪೂರ್ಣತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವ

ಕೈದೀವಿಗೆಯಾಗಿದೆ. ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸುಗಳನ್ನು ಮೆಟ್ಟಿನಿಂತವನೆ ಸತ್ತ್ವದ ಎತ್ತರದ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮುಟ್ಟಬಲ್ಲನು. ತಮೋಗುಣದಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದಾದರೆ, ರಜೋಗುಣದಿಂದ ಕ್ಷುದ್ರಾಶೆ ವ್ಯಾಮೋಹಗಳಿಗೊಳಗಾಗಿ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನೆಸಗುವನು. ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಬಲದಿಂದಲೇ ನಿಷ್ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಸ್ವಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಸತ್‌ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು.ಜಡತತ್ತ್ವದ ಈ ಪರಿಣಾಮವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡು ಅದರಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ಸೇತುವೆಯನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ನಾವು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರೆ ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧವಿಮೋಚನೆಯ ಕಾರ್ಯವು ಅತ್ಯಂತ ಸುಗುಮವಾಗುವುದು.

ಇಂದು ರಜೋಗುಣ ತಮೋಗುಣಗಳ ಅತಿರೇಕವನ್ನೇ ನಾವು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಜನತೆಯನ್ನು ಇಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಒಂದು ರಾವಣವರ್ಗ, ಇನ್ನೊಂದು ಕುಂಭಕರ್ಣ ವರ್ಗ. ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತಿಗಾಗಿ ಹಾತೊರೆಯುವ ಜನರನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ರಾವಣನ ಸ್ಮರಣೆಯೇ ನಮಗೆ ಆಗುತ್ತಿದೆ. ತ್ರೈಲೋಕ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಸುಂದರವಾದ ಅಪೂರ್ವವಾದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲ ತನ್ನವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ರಾವಣನ ಲವಲವಿಕೆ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಬಲಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ತನ್ನ ಪಾಶವೀ ಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರದರ್ಶನವನ್ನು ಅವ್ಯಾಹತವಾಗಿ ರಾವಣನು ನಡೆಸಿದ್ದ. ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವ ದುರಾಶೆ ಮತ್ತು ಅಧಿಕಾರ ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಕುತಂತ್ರ ವಾಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ಇಂದಿನ ಜನರಲ್ಲಿ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ರಾವಣನ ಈ ಕಾರ್ಯಭಾರವು ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ನಡೆದಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ಇಂದು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಅನೈತಿಕ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು ನಮ್ಮ ಜನರಲ್ಲಿ ಬೀಡು ಮಾಡಿರುವ ರಜೋಗುಣದ ಅತಿರೇಕವನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸುತ್ತವೆ. ಹೀಗೆ ರಾಜಸಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ರಾವಣನು ಒಂದು ಕಡೆಯಿದ್ದರೆ ತಮೋಗುಣದ ಪ್ರತೀಕರಾದ ಆಲಸ್ಯದ ಪ್ರತಿಮೂರ್ತಿಗಳೆನಿಸಿದ ಕುಂಭಕರ್ಣರು ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ. ನಮ್ಮ ಸನಾತನೀ ಮನೋವೃತ್ತಿಯ ಧಾರ್ಮಿಕ ಜನರನ್ನು ಈ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಬಹುದು. ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ಮೇಲೆ ಇಡೀ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲ ಆಘಾತವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ ಇದರ ಪರಿಹಾರದ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿದೆ ತಮ್ಮ ಪಾಡಿಗೆ ತಾವು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ, ಉದಾಸೀನ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಇರುವ ಧಾರ್ಮಿಕಮುಖಂಡರನ್ನೂ ಕುಂಭಕರ್ಣರ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಲಸ್ಯವೇ ಸಕಲದುರ್ಗುಣಗಳಿಗೆ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. ತನ್ನ ಕಾಲನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಸರಿಯಾಗಿ ತೊಳೆಯಲು ನಳ ಮಹಾರಾಜನು ಅಜಾಗರೂಕತೆಯನ್ನು ತೋರಿದಾಗಲೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಕಲಿಯ ಪ್ರವೇಶವಾಯಿತು. ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ನಳ ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಲು ಕಲಿಯು ಹೊಂಚುಹಾಕುತ್ತಿದ್ದನು. ಧರ್ಮಮೂರ್ತಿಯಾದ ಆ

ಮಹಾರಾಜನ ಛಿದ್ರರಹಿತವಾದ ಸುಭದ್ರಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಲಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯಲು ಸ್ವಲ್ಪವೂ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕಾಲನ್ನು ತೊಳೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಳನು ತೋರಿದ ಆಲಸ್ಯವೇ ಕಲಿಯ ಪ್ರವೇಶದ್ವಾರವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕಲಿಯು ಅವನ ಇಡೀ ಜೀವನವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುವಂತಾಯಿತು. ಆಲಸ್ಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಣುಮಾತ್ರವಾದರೂ ಪ್ರವೇಶ ದೊರಕಿದರೆ ಸಕಲ ದುರ್ಗುಣಗಳಿಗೂ ಆಹ್ವಾನ ಬಂದಂತೆ. ಹೀಗೆ ಆಲಸ್ಯ ದುರಾಶೆಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಈ ರಾವಣ ಕುಂಭಕರ್ಣರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಭೀಷಣನಂತಹ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಶಕ್ತಿಯು ನಮಗೆ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಗೋಚರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ರಜೋಗುಣ ತಮೋಗುಣಗಳ ದಮನವಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ವಿಜೃಂಭಣೆಯು ಈಗ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕಾದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಬಂಧಕವಾದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾದ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಸರಿಯಾದ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದು ಈ ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಸೇತುವೆಯಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗುವ ಸಾಹಸಪೂರ್ಣ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಜೀವನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹದಿನಾಲ್ಕನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯವು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಜೀವನ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ, ಜೀವಪ್ರಕೃತಿಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಸತ್ತ್ವಗುಣದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಜೀವನು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ಗುಣಾತೀತನಾಗಿ ಹೇಗೆ ಪರಮಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದೆ.

ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಹಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಽಹಮ್ ಅಮೃತಸ್ಯಾವ್ಯಯಸ್ಯ ಚ ।
ಶಾಶ್ವತಸ್ಯ ಚ ಧರ್ಮಸ್ಯ ಸುಖಸ್ಯೈಕಾಂತಿಕಸ್ಯ ಚ ॥

●

ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಊರ್ಧ್ವಮೂಲಮಧಃಶಾಖಂ ಅಶ್ವತ್ಥಂ ಪ್ರಾಹುರವ್ಯಯಮ್।
ಛಂದಾಂಸಿ ಯಸ್ಯ ಪರ್ಣಾನಿ ಯಸ್ತಂ ವೇದ ಸ ವೇದವಿತ್ ॥

ಜಗದ್ ವೃಕ್ಷದ ಸ್ವರೂಪ

ಇಷ್ಟರವರೆಗೆ ವ್ಯಷ್ಟಿರೂಪದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿ ಇನ್ನು ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಸಮಷ್ಟಿರೂಪದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಂಗ್ರಾಹಕವಾಗಿ ಜಗತ್ತಿನ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಜಡ ಜೀವ ಪರಮಾತ್ಮರೆಂದೂ ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿ ವಿಂಗಡಿಸಲಾದ ಈ ವಿಶ್ವದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಸರ್ವೋತ್ತಮವಾದ ವಸ್ತು. ಅದರಂತೆ ಜೀವವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀತತ್ತ್ವವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದ್ದರೆ ಜಡವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಇಡೀ ವಿಶ್ವವು ಈ ಮೂರು

ತತ್ತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಉಪಾದಾನ ವಸ್ತುವಾಗಿದ್ದರೆ, ಚಿತ್‌ಪ್ರಕೃತಿ ಎನಿಸಿದ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯು ಅಭಿಮಾನದೇವತೆಯಾಗಿಯೂ, ಪರಮ ಪುರುಷನಾದ ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿಯೂ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತಾರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಗೀತೆಯು ಜಗತ್ತನ್ನು ಒಂದು ಮಹಾವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಹೋಲಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮ, ಶ್ರೀತತ್ವ ಹಾಗೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಈ ಮೂರು ಈ ವೃಕ್ಷದ ಮೂಲಗಳೆಂದು ವರ್ಣಿಸಿದೆ. ಪಂಚಭೂತಗಳೂ ಅವುಗಳ ಅಭಿಮಾನಿಗಳಾದ ದೇವತೆಗಳೂ ಈ ಜಗದ್ವೃಕ್ಷದ ರೆಂಬೆ ಕೊಂಬೆಗಳು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಭಕ್ತಿ ಆರಾಧನೆಗಳಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ತೃಪ್ತಿ ಹಾಗೂ ಬೆಳವಣಿಗೆಯಿದೆ. ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ನೀರೆರೆಯದೆ ಕೊಂಬೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ನೀರು ಹಾಕುವಂತಹ ಹುಚ್ಚು ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ನಾವು ತೊಡಗಿದ್ದೇವೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಮೂಲಶಕ್ತಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಮರೆತು ಪಾಂಚಭೌತಿಕ ಆರಾಧನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾವು ತತ್ಪರರಾಗಿರುವೆವು. ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ನೀರೆರೆಯುವುದರಿಂದ ಅದರ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳು ಫಲಪುಷ್ಪ ಭರಿತವಾಗಿ ಸಮೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲುವಂತೆ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಗೈಯುವ ಪೂಜೆ ಆರಾಧನೆಗಳಿಂದ ಸಕಲ ದೇವತೆಗಳೂ ಸರ್ವಭೂತಗಳೂ ತೃಪ್ತಿಹೊಂದುವುವು.

ಯಥಾ ಹಿ ಸ್ಕಂಧಶಾಖಾನಾಂ ತರೋರ್ಮೂಲಾವಸೇಚನಮ್ ।
ಏವಮಾರಾಧನಂ ವಿಷ್ಣೋಃ ಸರ್ವೇಷಾಮಾತ್ಮನಶ್ಚ ಹಿ ॥ – ಭಾಗವತ

ವಿಷಯ ಪದಾರ್ಥಗಳೇ ಈ ವಿಶ್ವವೃಕ್ಷದ ಚಿಗುರೆಲೆಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ವೇದಗಳೇ ಇದರ ಎಲೆಗಳಾಗಿವೆ. ವೈಷಯಿಕ ವಸ್ತುಗಳು ತಮ್ಮ ಆಕರ್ಷಕ ವರ್ಣಗಳಿಂದ ಚಿಗುರೆಲೆಗಳಂತೆ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೆಳೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತಹ ಸತ್ತ್ವರುಚಿಗಳಿಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಫಲಗಳನ್ನು ಸವಿಯಬಯಸುವವರು ಈ ವಿಷಯಕಿಸಲಯಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತು ಹರಿದು ದುರುಪಯೋಗಪಡಿಸಿದಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ದೊರೆಯಬಹುದಾದ ಮಧುರಫಲಗಳಿಗೆ ಎರವಾಗುತ್ತಾರೆ. ಬೆಳೆದ ಎಲೆಗಳಂತಿರುವ ವೈದಿಕತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವೇ ಜೀವನದ ಮಹಾಫಲವನ್ನು ನಮಗೆ ಒದಗಿಸುವುದು.

ಛಂದಾಂಸಿ ಯಸ್ಯ ಪರ್ಣಾನಿ ।

ಎಲೆಗಳಿಲ್ಲದ ಒಣಗಿದ ಮರದಿಂದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಲಾರೆವು. ವೈದಿಕತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಎರವಾದ ಶುಷ್ಕಜೀವನದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷದ ಅಮೃತಫಲವನ್ನು ಅದೆಂತು ಕಾಣಬಲ್ಲೆವು? ಹೀಗೆ ಭೋಗಸಾಧನಗಳಿಂದಲೂ ಯೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳಿಂದಲೂ ತುಂಬಿದ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾದ ಈ ವಿಶಾಲ ವಿಶ್ವವೃಕ್ಷವನ್ನು ನಾವು ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಕಾರ್ಯ ಕಾರಣಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿ ನಿಂತ ಈ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಪ್ರಪಂಚದ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಳಿಸುವುದು. ಅದರ ಆದಿ ಮಧ್ಯ ಅಂತ್ಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲೂ, ಅದರ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನು ಅಳೆಯಲೂ ನಮ್ಮಿಂದ ಆಗುತ್ತಿಲ್ಲ. ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸಿ ನೋಡಿ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಪ್ರಕೃತಿ, ಜೀವ

ಪರಮಾತ್ಮರನ್ನು ವಿಭಜಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗಲೇ ನಾವು ಸರಿಯಾದ ತತ್ತ್ವಜ್ಞಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವೆವು. ಜ್ಞಾನದ ಹರಿತವಾದ ಚೂರಿಯಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಬಿಡಿಸಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಿದಾಗಲೇ ಜಗತ್ತನ್ನು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವ ಸೂಕ್ಷ್ಮನಾದ ಜಗನ್ಮೂಲನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅರಿಯುವೆವು. ವಿಷಯಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಮೊಂಡಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ಜಗತ್ತನ್ನು ಪೃಥಕ್ಕರಿಸಿ ನೋಡುವ ವಿವೇಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತದೆ. ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ರಹಿತವಾದ ಸುದೃಢವಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪ್ರಪಂಚದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಬೇರ್ಪಡಿಸಿ ಅರಿತು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹುದುಗಿರುವ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಭಗವತ್ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಹಾಲಲ್ಲಿ ಬೆಣ್ಣೆಯು ಹುದುಗಿರುವಂತೆ ಕಲ್ಲು ಮಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನವು ಅಡಗಿರುವಂತೆ ಈ ದೃಶ್ಯಪ್ರಪಂಚವನ್ನೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನು ಅವ್ಯಕ್ತರೂಪದಿಂದ ವ್ಯಾಪಿಸಿರುವನು. ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಡಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹುಡುಕುವುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವು ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು. ವಿಶ್ವವೃಕ್ಷದ ಆಧಾರ ಭೂಮಿಯೂ, ವಿಶ್ವವೃಕ್ಷದ ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರಡಿ ಅದರ ಪೋಷಕ ಶಕ್ತಿಯೂ ಆಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಅರಿಯದ ಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿ ಸಮಗ್ರತೆಯೆಲ್ಲಿ? ಮಣ್ಣಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಿರುವ ಚಿನ್ನವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯುವ ಕೌಶಲ ಸೂಕ್ಷ್ಮದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದಲೇ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿರುವ ಬ್ರಹ್ಮವನ್ನು ನಾವು ಅನ್ವೇಷಿಸಬಲ್ಲೆವು. ಅನಂತಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ಪರಿಪೂರ್ಣ ಗುಣಾಕರನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನ ದರ್ಶನದಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅನಾದಿಯಾದ ಈ ಹೋರಾಟ, ಕ್ಲೇಶ, ವಿಕಾರಗಳಿಗೆ ಚಿರವಿಶ್ರಾಂತಿಯು ದೊರೆಯುವುದು. ಅವನನ್ನು ಹೊಂದುವುದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಈ ಪ್ರಪಂಚಯಾತ್ರೆಯ ಗುರಿಯನ್ನು ತಲುಪಿದಂತಾಗುವುದು.

ಪುರುಷೋತ್ತಮಯೋಗ

ಸಮಗ್ರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಜೀವ, ಜಡ, ಪರಮಾತ್ಮರೆಂದು ವಿಭಜಿಸಿದಂತೆ ಜೀವ-ಪರಮಾತ್ಮರ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ಸಂಬಂಧದ ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಮೂಡುವ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಚೇತನವರ್ಗದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಹದಿನೈದನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಕ್ಷರಪುರುಷ, ಅಕ್ಷರಪುರುಷ ಮತ್ತು ಪುರೋಷತ್ತಮರೆಂದು ಚೇತನರು ಮೂರು ವಿಧ. ಈ ಪ್ರಾಕೃತವಾದ ಭೌತಿಕಶರೀರವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂಸಾರದ ಜನನ ಮರಣ ಚಕ್ರದಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವ ಸಕಲ ಜೀವರೂ ಕ್ಷರಪುರುಷರು. ಅನಾದಿಯಾದ ಜಡಪ್ರಕೃತಿಯ ಅಭಿಮಾನಿನಿಯಾಗಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನ ಸಹಕಾರಿಣಿಯಾದ, ಅಪ್ರಾಕೃತ ಚೈತನ್ಯಾತ್ಮಕ ಶರೀರವುಳ್ಳ, ಆಕಾಶದಂತೆ ನಿರ್ವಿಕಾರಳಾದ ಜಗನ್ಮಾತೆಯೇ ಅಕ್ಷರಪುರುಷ. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧಿಪತಿಯಾದ

ಪರಮಾತ್ಮನೇ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು. ಚೇತನರ ವಿಭಾಗವನ್ನು ನಾವು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ದ್ವಾವಿಮೌ ಪುರುಷೌ ಲೋಕೇ ಕ್ಷರಶ್ಚಾಕ್ಷರ ಏವ ಚ ।
ಕ್ಷರಃ ಸರ್ವಾಣಿ ಭೂತಾನಿ ಕೂಟಸ್ಥೋಽಕ್ಷರ ಉಚ್ಯತೇ ॥
ಉತ್ತಮಃ ಪುರುಷಸ್ತ್ವನ್ಯಃ ಪರಮಾತ್ಮೇತ್ಯುದಾಹೃತಃ ॥

ಪರಮಾತ್ಮ, ಚಿತ್‌ಪ್ರಕೃತಿ ಇವರಿಬ್ಬರು ಜೀವವರ್ಗದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಾಗಿದ್ದು ಜೀವವರ್ಗವೆಲ್ಲ ಅವರ ಪುತ್ರಪರಿವಾರವೇ ಆಗಿದೆ.

ಸ ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ ಕುಟುಂಬಪಾಲನಪರಃ । - ಮಂಗಲಾಷ್ಟಕ

ಇಡೀ ಜಗತ್ತು ಪುರುಷೋತ್ತಮನ ಭವ್ಯಕುಟುಂಬವಾಗಿದೆ. ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಈ ಕುಟುಂಬದ ಘಟಕರು. ಇದರ ಪೋಷಣೆಪಾಲನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಪುರುಷೋತ್ತಮನು ವಿಶ್ವದ ಅಧಿದೇವತೆಯು. ಅವನ ಈ ಪ್ರಭುತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪುವವರೆಲ್ಲರೂ ಪರಸ್ಪರ ಸಹೋದರರೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನಾವು ವರ್ತಿಸಬೇಕು.

ಕ್ಷರ ಅಕ್ಷರವೆಂದರೆ ಜಡ ಜೀವರೆಂದು ಕೆಲವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಈ ಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿರುವ ಪುರುಷಶಬ್ದವನ್ನು ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಇದು ಚೇತನ ವರ್ಗದ ವಿಭಾಗವೆಂದೇ ನಮಗೆ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಏನೇ ಇರಲಿ, ಸಕಲ ಚೇತನರಿಂದಾಗಲಿ, ಜೀವ ಜಡಗಳಿಂದಾಗಲೀ ಭಿನ್ನನೂ ಉತ್ತಮನೂ ಆದ ಮಹಾನ್ ಆತ್ಮನೇ ಭಗವಂತನೆಂಬುದೂ ಅವನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂಬುದೂ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

ಉತ್ತಮಃ ಪುರುಷಸ್ತ್ವನ್ಯಃ ಪರಮಾತ್ಮೇತ್ಯುದಾಹೃತಃ ।
ಅತೋಽಸ್ಮಿ ಲೋಕೇ ವೇದೇ ಚ ಪ್ರಥಿತಃ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ॥

ಈ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಸಕಲ ಚೇತನರಿಗಿಂತಲೂ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತಿವೆಯಲ್ಲದೆ ಸರ್ವಲೋಕಧಾರಕನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ ಆದ ಆತನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂದೂ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಜಡ ಜೀವರಿಂದ ಅತೀತವಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನಲ್ಲವೆಂದೂ ಕೆಲವರ ವಾದವಿದೆ. ಪರಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ಗುಣನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಗುಣಶಾಲಿಯಾದ ಕೃಷ್ಣನು ಪರಬ್ರಹ್ಮನಾಗಲಾರನು. ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಮಾಯೆಯ ಶಿಶುವೇ ಕೃಷ್ಣನೆಂದು ಇವರ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಜಡ ಜೀವರನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತಿರುವ ಪುರುಷೋತ್ತಮನೇ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನೆಂದು ಸಾರುವ ಈ ಭಾಗವು ಮೇಲಿನ ಭ್ರಮೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿರಸನ ಮಾಡಿದೆ. ಪುರುಷೋತ್ತಮ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿಹೇಳುವ ಈ ಭಾಗವು ಗೀತೆಯ ಸಾರಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರಿಯವಾದ ಭಾಗವಿದು. ಇದನ್ನು ಆಧರಿಸಿಯೇ ಭಗವಂತನ ಸರ್ವೋತ್ತಮತ್ತ್ವದ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಅವರು ಘೋಷಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವ ಪರಮಾತ್ಮರ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ

ಜೀವ ಜಗತ್ತುಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ನಿಃಸಂದಿಗ್ಧಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದು ಬೋಧಿಸಿದೆ. ಶ್ರೀಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೂ ಈ ಭಾಗವನ್ನು ಸಕಲ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಸಾರವೆಂದು ಘೋಷಿಸಿರುವರು.

> ಸರ್ವೋ ಹಿ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥೋऽಸ್ಮಿನ್ನಧ್ಯಾಯೇ ಸಮಾಸೇ ನೋಕ್ತಃ । ನ ಕೇವಲಂ ಗೀತಾಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಏವ, ಕಿಂ ತು ಸರ್ವಶ್ಚ ವೇದಾರ್ಥ ಇಹ ಪರಿಸಮಾಪ್ತಃ ॥

ಆದುದರಿಂದ ಗೀತೆಯ ಹೃದಯವೆನಿಸಿದ ಪುರುಷೋತ್ತಮಯೋಗದ ಸಂದೇಶದಂತೆ ಈ ಜಗತ್ತನ್ನು ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅಧಿರಾಜ್ಯವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ, ಆ ಸಾರ್ವಭೌಮ ದೇವತೆಯನ್ನು ಮರೆಯದೇ ಅವನ ನಿಷ್ಠ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ರೂಪಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುವುದು ಸಂಶಯಾತೀತವಾದ ನಿರಾಬಾಧವಾದ ಮಾರ್ಗವಾಗಿದೆ.

ಇತಿ ಗುಹ್ಯತಮಂ ಶಾಸ್ತ್ರಮ್ ಇದಮುಕ್ತಂ ಮಯಾನಘ ।
ಏತದ್ಬುದ್ಧ್ವಾ ಬುದ್ಧಿಮಾನ್ ಸ್ಯಾತ್ ಕೃತಕೃತ್ಯಶ್ಚ ಭಾರತ ॥

●

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಅಭಯಂ ಸತ್ತ್ವಸಂಶುದ್ಧಿಃ ಜ್ಞಾನಯೋಗವ್ಯವಸ್ಥಿತಿಃ ।
ದಾನಂ ದಮಶ್ಚ ಯಜ್ಞಶ್ಚ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಸ್ತಪ ಆರ್ಜವಮ್ ॥

ದೈವ ಮತ್ತು ಆಸುರ ಸಂಪತ್ತುಗಳು

ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಅಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಮಾನವನ ಉನ್ನತಿಗೆ ಸಹಾಯಕಗಳಾದ ಸತ್ಯ, ಅಹಿಂಸೆ, ತ್ಯಾಗ, ತಪಸ್ಸು, ದಾನ, ದಯೆ ಮೊದಲಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳೇ ದೈವೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳಾಗಿವೆ. ಇವುಗಳಿಗೆ ತೀರ ವಿರೋಧಿಗಳಾಗಿ ಮಾನವನ ಅಧಃಪತನಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ದಂಭ, ದರ್ಪ, ಅಹಂಕಾರ, ಅಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ದುರ್ಗುಣಗಳು ಅಸುರೀ ಸಂಪತ್ತುಗಳೆನಿಸಿವೆ. ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತು ಮತ್ತು ಅದರ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಸವಿಸ್ತರ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಹದಿನಾರನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವರು. ಆಸುರಭಾವದಿಂದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ಅನರ್ಥ ಅನಾಹುತಗಳ ದುರಂತ ಚಿತ್ರದ ಕಲ್ಪನೆಯಾದಾಗಲೇ ಸದ್ಗುಣ ಸತ್‌ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಒಲವು ಬೆಳೆಯುವುದು. ಕತ್ತಲನ್ನು ಅನುಭವಿಸದೆ ಬೆಳಕಿನ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಹೇಗೆ

ಅರಿಯಬಲ್ಲೆವು? ಅದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಆಸುರೀಸಂಪತ್ತಿನ ಭಯಾನಕದೃಶ್ಯವನ್ನು ಗೀತೆಯು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಿರುವ ಆಸುರೀ ಸಂಪತ್ತಿನ ವರ್ಣನೆಯು ಇಂದಿನ ಸಮಾಜದ ಚಿತ್ರವನ್ನೇ ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣ ಮುಂದೆ ಇಡುತ್ತಿದೆ. ಪ್ರಪಂಚದ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಾವು ನಿರ್ವಹಿಸಬೇಕಾದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಮುಖರಾಗುವ ಅಕರ್ಮಣ್ಯತೆಯೂ ಒಂದು ವಿಧದ ಆಸುರೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರೆ, ಪ್ರಪಂಚದ ನಿಯಾಮಕ ಶಕ್ತಿಯಾಗಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಅಲ್ಲಗಳೆದು ನೀತಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಉಲ್ಲಂಘಿಸಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಭೋಗ ಪರಾಯಣರಾಗಿ ನಡೆಯುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ಆಸುರೀ ವೃತ್ತಿಯಾಗಿದೆ.

ಅಸತ್ಯಮಪ್ರತಿಷ್ಠಂ ತೇ ಜಗದಾಹುರನೀಶ್ವರಮ್ ।

ಜಗತ್ತು ಅಸತ್ಯವೆನ್ನುವುದು ಅಕರ್ಮಣ್ಯತೆಗೆ ಪ್ರಚೋದಕವಾಗಿದ್ದರೆ ಈಶ್ವರನೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನುವುದು ಸ್ವಚ್ಛಂದ ವೃತ್ತಿ ಹಾಗೂ ಅತ್ಯಾಚಾರಗಳಿಗೆ ಮುಕ್ತದ್ವಾರವನ್ನು ನೀಡುವುದು. ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗಿರುವ ಈ ದೃಶ್ಯ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೂ, ಇದರ ಒಡೆಯನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೂ ನಿರಾಕರಿಸುವ ವಾದಗಳ ಗೊಂದಲಗಳಿಂದಾಗಿಯೇ ಕರ್ತವ್ಯ ಪರಾಙ್ಮುಖತೆ ಹಾಗೂ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರಗಳು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶವಾಗಿದೆ. ಜನತೆಗೆ ಎಂತಹ ಕಷ್ಟ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಒದಗಿದರೂ ತೀವ್ರವೇದನೆಯಿಂದ ಒಬ್ಬನು ನರಳುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅದರ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಧುಮುಕಿ ಧಾವಿಸುವ ಉತ್ಸಾಹದ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯನ್ನೇ - ಜಗತ್ತು ಅಸತ್ಯವೆನ್ನುವವನು ಕಳೆದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಸ್ವಪ್ನಪ್ರಪಂಚ. ಸ್ವಪ್ನದ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನೇ ವಾಸ್ತವ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ನೀಡುವ ಇಂತಹ ಮನೋವೃತ್ತಿಯಿಂದ ನಮ್ಮ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕರ್ತವ್ಯಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮೂಲೆಪಾಲಾಗುವುವು. ಇದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಂಡಾಂತರಕಾರಿಯಾದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಒಡೆಯನೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಸರ್ವಶಕ್ತಿಶಾಲಿಯೂ ವಿಶ್ವವ್ಯಾಪಕನೂ ಆದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದಿರುವುದು. ಕೆಲವರು ಜಗತ್ತನ್ನೊಪ್ಪಿ ದೇವರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಪ್ಪದವರಿದ್ದರೆ ಕೆಲವರು ಜಗತ್ತು ಕಾಲ್ಪನಿಕವೆಂದೂ ಜಗದೀಶ್ವರನು ಮಾಯೆಯ ಶಿಶುವೆಂದೂ ಎರಡನ್ನೂ ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಾರೆ.

ನಾಸ್ತಿಕ್ಯವಾದದ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳು

ಈ ನಿರೀಶ್ವರ ಭಾವನೆಯು ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಪೂರ್ತಿ ಕುಠಾರ ಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಸುತ್ತಲೂ ಸಕಲ ಗ್ರಹಗಳೂ ತಿರುಗುತ್ತಿರುವಂತೆ ಈಶ್ವರ ಭಾವನೆಯೇ ಸಕಲಸದ್ಗುಣಗಳ ಆಧಾರಕೇಂದ್ರವಾಗಿದೆ. ಈಶ್ವರನನ್ನೂ ಅತೀಂದ್ರಿಯವಸ್ತುಗಳಾದ ಧರ್ಮ ಅಧರ್ಮಗಳನ್ನೂ ಒಪ್ಪದಿರುವವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಯ, ದಯೆ, ಅಹಿಂಸೆ ಮುಂತಾದ ವಿಶ್ವಧಾರಕ ಗುಣಗಳಿಗೆ ಏನೂ ಮಹತ್ತ್ವವಿರಲಾರದು. ನಾವು ಸತ್ಯವನ್ನೇ ಏಕೆ ನುಡಿಯಬೇಕು? ನಮಗೆ ಸುಖ

ಸಂಪತ್ತುಗಳು ದೊರೆಯುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನಾವು ದ್ರೋಹ ವಂಚನೆಗಳನ್ನು ಏಕೆ ಎಸಗಬಾರದು? ನಮ್ಮ ಸುಖ ಸೌಕರ್ಯಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಅನ್ಯರ ಉಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಧುಮುಕುವ ತ್ಯಾಗಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಹುಚ್ಚುತನವಲ್ಲವೆ? ಕೇವಲ ಜಡವಾದಿಯು ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ಉತ್ತರಿಸಬಲ್ಲನು? ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಾನವರೆಲ್ಲರೂ ರೇಡಿಯೋ ಮುಂತಾದವುಗಳಂತೆ ಬರೇ ಯಂತ್ರಗಳು. ಅನ್ಯರ ದುಃಖ, ಹಿಂಸೆ, ಯಾತನೆಗಳಿಗೆ ಜಡವಾದಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಏನೂ ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ. ತಾನು ಮಾಡುವ ಯಾವ ಅಕೃತ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಪಾರಲೌಕಿಕ ಅನರ್ಥದ ಭೀತಿ ಸಂಕೋಚಗಳು ಅವನಿಗೆ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೊಬ್ಬರಿಗೆ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಬಗೆಯುವುದರಿಂದ ಐಹಿಕ ಪ್ರಯೋಜನವು ದೊರೆಯುವುದಿದ್ದರೆ ತಾನು ಅದನ್ನು ಏಕೆ ಮಾಡಬಾರದು? ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ಭೌತಿಕವಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಮೂಡಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ತನ್ನ ಸ್ವಾರ್ಥಸಾಧನೆಗಾಗಿ ಯಾವುದೇ ಹೇಯ ಕೃತಿಗಿಳಿಯಲೂ ಮಾನವನು ಸಿದ್ಧನಾದಾನು. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಈಶ್ವರಭಾವನೆಯೇ ದುಷ್ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಜನರಿಗೆ ಒದಗುವ ದೂರಭಾವಿ ದುಷ್ಪರಿಣಾಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ನೀಡಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಸತ್‌ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳ ಉದಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಮಾನವನ ಅತಿರೇಕದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಅವನು ವಿನಾಶದ ಪ್ರಪಾತದಲ್ಲಿ ಬೀಳದಂತೆ ಅವನ ಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇದೇ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಬ್ರೇಕ್ ಇಲ್ಲದ ವಾಹನದಂತೆ, ಲಗಾಮಿಲ್ಲದ ಕುದುರೆಯಂತೆ ಈಶ್ವರಭಾವನೆಯನ್ನು ತೊರೆದು ಕೇವಲ ಭೌತಿಕ ವಿಜ್ಞಾನದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದ ಮಾನವನ ಸ್ಥಿತಿಯೂ ಆಗುವುದು. ಅಕೃತ್ಯ ಭ್ರಷ್ಟಾಚಾರಗಳಿಂದ ತಮಗೆ ಈ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾದ ಸುಖಭೋಗಗಳನ್ನು ಸವಿಯಲು ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದರೆ ತಮ್ಮ ಈ ಅಲ್ಪಜೀವನವನ್ನು ಆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಸುಖವಾಗಿ ಏಕೆ ಕಳೆಯಬಾರದು? ತ್ಯಾಗ, ಪರೋಪಕಾರ, ಅಹಿಂಸೆಗಳೆಂಬ ಪೂರ್ವಗ್ರಹಗಳಿಗೆ ಬಲಿಬಿದ್ದು ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಒದಗಬಹುದಾದ ಸುಖಸನ್ನಿವೇಶಗಳಿಗೆ ವೃಥಾ ನಾವೇಕೆ ಎರವಾಗಬೇಕು? ಎನ್ನುವಂತಹ ವಿಚಾರಲಹರಿಯಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನೀತಿಯ ದಾರಿಯನ್ನು ತುಳಿಯುವ ಸಂದರ್ಭವೇ ನಾಸ್ತಿಕ್ಯವಾದದಿಂದ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಒದಗುವುದು. ದೈವೀಭಾವನೆಯ ಆಧಾರದಲ್ಲಿ ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬಲವಾಗಿ ಬೇರೂರಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಈ ಅನೀತಿ ಅವ್ಯವಹಾರಗಳ ಗಾಂಢಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ನೀತಿ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳ ಮಿಣುಕು ಬೆಳಕನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತೇವೆ. ದೇವರನ್ನು ಒಪ್ಪಲಿ ಒಪ್ಪದಿರಲಿ, ನೀತಿ, ಶೀಲ ಚಾರಿತ್ರ್ಯಗಳ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅಂಗೀಕರಿಸುವರು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಅವಶ್ಯವೆಂಬುದನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ಅರಿತಿರುವರು. ಎಂತಹ ಹೀನ ಅಕೃತ್ಯಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿರುವೆನೆಂಬ ಸಂಕೋಚ ಜುಗುಪ್ಸೆಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲಿಯೂ ಇರುತ್ತವೆ. ಅನುಚಿತ ವರ್ತನೆಗೆ ಇಳಿದಾಗಲೆಲ್ಲ ತಾನಿದನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಸರಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ಒಳದನಿಯ

ಆದೇಶವನ್ನು ಕೇಳದವರು ವಿರಳ. ಒಳದನಿಯ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯನ್ನು ಮೀರಿ ರಾಗಾವೇಶದಿಂದ ಅನುಚಿತ ಕಾರ್ಯವನ್ನೆಸಗಿದರೂ ತಾನು ಮಾಡಿದ್ದು ತಪ್ಪು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯು ಜೊತೆಯಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಈಶ್ವರಭಾವನೆಯಿಂದ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳು ಬಲವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ರೂಢಮೂಲವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಇದರಿಂದ ನಾವು ಅರಿತು ಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಈಶ್ವರನನ್ನು ಅಂಗೀಕರಿಸದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಭೌತಿಕವಾದಿಯು ಈ ಶ್ರದ್ಧೆ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಮೆಟ್ಟಿ ನಿಲ್ಲಬಲ್ಲನು. ತನ್ನ ಲೌಕಿಕ ಜೀವನದ ಸುಖಭೋಗಗಳಿಗೆ ಆತಂಕವಾಗುವ ನೈತಿಕ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಕುರುಡು ಭಾವನೆಗಳೆಂದು ಹರಿದು ಕಿತ್ತೆಸೆಯಲು ಅವನಿಗೆ ಏನೂ ಸಂಕೋಚವಾಗದು. ಅವನ ಭೌತಿಕ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ನೈತಿಕ ನಿಷ್ಠೆಗೆ ಏನೂ ಆಧಾರವು ಕಾಣಿಸದು. ಶ್ರದ್ಧೆಯ ಭರದಲ್ಲಿ ರೂಪಿತವಾದ ಪೂರ್ವಗ್ರಹವೆಂದು ಮಾತ್ರ ಇವುಗಳನ್ನು ಆತನು ಪರಿಗಣಿಸಿ ತನ್ನ ಸ್ವತಂತ್ರ ವಿಚಾರದಿಂದ ಹಳೆಯ ನೈತಿಕ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಪ್ರವರ್ತಿಸಬಹುದು. ಇದರ ಪರಿಣಾಮವೇನೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ. ದೈವೀ ಭಾವನೆಯೂ ಅದರ ಆಧಾರ ದಲ್ಲಿಯೇ ರೂಪುಗೊಂಡಿರುವ ನೈತಿಕ ಆದರ್ಶಗಳೂ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಮರೆಯಾದ ಪ್ರಪಂಚದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಊಹಿಸುವುದೇ ನಮಗೆ ಕಠಿಣವೆನಿಸುವುದು. ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ವಿಷ್ಣುತತ್ತ್ವನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಅಶಾಂತಿ ಅಭದ್ರತೆ ಅವ್ಯವಸ್ಥೆಗಳ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಜಗತ್ತೊಂದು ಘೋರವಾದ ರುದ್ರಭೂಮಿಯೇ ಆಗಬಹುದು:

ಏತಾಂ ದೃಷ್ಟಿಮವಷ್ಟಭ್ಯ ನಷ್ಟಾತ್ಮಾನೋऽಲ್ಪಬುದ್ಧಯಃ ।
ಪ್ರಭವಂತ್ಯುಗ್ರಕರ್ಮಾಣೋ ಕ್ಷಯಾಯ ಜಗತೋऽಹಿತಾಃ ॥

ನಿರೀಶ್ವರನಿಷ್ಠವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥದೃಷ್ಟಿಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ವರ್ತನೆಯಿಂದ ಜಗತ್ತಿನ ವಿನಾಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾಗುವರು.

ಕಾಮೋಪಭೋಗಪರಮಾ ಏತಾವದಿತಿ ನಿಶ್ಚಿತಾಃ ।

ವೈಷಯಿಕ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತರಾದ ಅಸುರೀ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯ ಈ ಜನರು ಸಾಂಸಾರಿಕ ಸುಖಾನುಭವವೇ ಜೀವನದ ಪರಮ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಹಾಗೂ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಧ್ಯೇಯವೇ ಇದಾಗಿದೆ. ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಗಳಿಸುವುದು, ಭೋಗಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದು ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಬಿರುಸಿನ ಸ್ಪರ್ಧೆ ಕೋಲಾಹಲಗಳು ನಡೆದಿವೆ. ಎಷ್ಟು ಸಂಪತ್ತುಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದೇವೆ, ಎಂತಹ ಸೌಧಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದೇವೆ, ಎಂತಹ ವಿಲಾಸಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇವೆ ಎಂಬುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ್ಯ ಹಾಗೂ ಯಶಸ್ವಿತೆಗಳನ್ನು, ನಿರ್ಧರಿಸಲಾಗುತ್ತಿದೆ. ಭೋಗ ವಿಲಾಸ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳುವಿಕೆಯೇ ಇಂದು ಜನಾಂಗದ ಸಭ್ಯತೆ, ನಾಗರಿಕತೆಗಳನ್ನು ಅಳೆಯುವ ಮಾನದಂಡ

ವಾಗಿದೆಯಲ್ಲದೇ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸದಾಚಾರಗಳಲ್ಲ. ವೈಲಾಸಿಕ ವಸ್ತುಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಫ್ಯಾಶನ್ ಪರೇಡುಗಳ ಸಂಭ್ರಮಗಳಲ್ಲದ ಸಮಾಜವನ್ನು ಹಿಂದುಳಿದ ಜನಾಂಗವೆಂದು ಹೀಯಾಳಿಸುವೆವು. ಹೀಗೆ ಕಾಮಪ್ರಧಾನವಾದ ಜೀವನರೀತಿಯು ಇಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ನಿರೀಶ್ವರಭಾವನೆ ಹಾಗೂ ಭೌತಿಕ ಸುಖಲಾಲಸೆಯ ಪರಿಣಾಮವೇನು?

ಈಹಂತೇ ಕಾಮಭೋಗಾರ್ಥಂ ಅನ್ಯಾಯೇನಾರ್ಥಸಂಚಯಾನ್ ।

ತಮ್ಮ ವಿಷಯಲಾಲಸೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅನ್ಯಾಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹಣವನ್ನು ಗಳಿಸುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇದರ ವಿಶ್ವರೂಪವನ್ನೇ ಲಂಚಗುಳಿತನ, ಕಳ್ಳಪೇಟೆ, ಕಲಬೆರಕೆ, ಆದಾಯಕರವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವಿಕೆ, ಸರಕಾರ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಪತ್ತಿನ ದುರುಪಯೋಗ ಮುಂತಾದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಗಳಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು. ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಈಗಿನ ಸ್ಥಿತಿಯ ಚಿತ್ರಣವನ್ನೇ ಗೀತೆಯ ಈ ಭಾಗವು ಮಾಡಿದೆಯೇನೋ ಎಂದು ನಮಗನಿಸುತ್ತದೆ.

ಇದಮಸ್ತೀದಮಪಿ ಮೇ ಭವಿಷ್ಯತಿ ಪುನರ್ಧನಮ್ ।
ಆಢ್ಯೋಽಭಿಜನವಾನಸ್ಮಿ ಕೋಽನ್ಯೋಽಸ್ತಿ ಸದೃಶೋ ಮಯಾ ।

''ಇಷ್ಟು ಹಣ ಪಡೆದಿರುವೆನು, ನಾಳೆಗೆ ಇನ್ನಷ್ಟು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವೆನು'' ''ನಮಗೆ ಅಧಿಕಾರಬಲವಿದೆ, ನಾನು ಏನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಬಲ್ಲೆ'' ಇಂತಹ ಲೋಭ ದರ್ಪಗಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ನಾವು ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು.

ಆಸುರೀಭಾವನೆಯಿಂದ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಆಗಬಹುದಾದ ಆ ಅನರ್ಥ ಹಾವಳಿಗಳನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಈಶ್ವರಭಾವನೆಯನ್ನು ಜಾಗೃತಗೊಳಿಸುವುದೇ ಏಕಮಾತ್ರ ಉಪಾಯವಾಗಿದೆ. ಈಶ್ವರ ಭಾವನೆಯು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ರೂಢಮೂಲವಾದದಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನು ಜಗತ್ತಿನ ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆಗಾಗಿ ಆತ್ಮನ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿದ ನೀತಿನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆನ್ನುವ ಪ್ರೇರಣೆಯು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡುವುದರಿಂದ ಸ್ವಾರ್ಥಮೂಲದ ದುಷ್ಟವೃತ್ತಿಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಲು ಅವಕಾಶವಾಗುವುದು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಮೇಲಿರುವ ಭಕ್ತಿ, ದುಷ್ಟರನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿ ಶಿಷ್ಟರನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವ ಅವನ ನ್ಯಾಯದಾನದ ಮೇಲಿರುವ ನಂಬಿಕೆ – ಇವು ದುಷ್ಟವರ್ತನೆಗೆ ನಾವು ಇಳಿಯದಂತೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸುವುವು. ವಿಶ್ವರಕ್ಷಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ನಾವು ಮಾಡುವ ಅಕೃತ್ಯ ಅಪರಾಧಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕ ದಂಡವನ್ನು ನೀಡುವನು, ನಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಣ ಮಾಡುವ ಪರಾತ್ಪರ ಶಕ್ತಿ ಇದೆ ಎಂಬ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯು ಪಾಪ ಅನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ ನಮ್ಮನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.

ತಸ್ಮಾಚ್ಛಾಸ್ತ್ರಂ ಪ್ರಮಾಣಂ ತೇ ಕಾರ್ಯಾಕಾರ್ಯವ್ಯವಸ್ಥಿತೌ ।
ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಾನೋಕ್ತಮ್ ಕರ್ಮ ಕರ್ತುಮಿಹಾರ್ಹಸಿ ॥

●●●

ಹದಿನೇಳನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಯೇ ಶಾಸ್ತ್ರವಿಧಿಮುತ್ಸೃಜ್ಯ ಯಜಂತೇ ಶ್ರದ್ಧಯಾಽನ್ವಿತಾಃ ।
ತೇಷಾಂ ನಿಷ್ಠಾ ತು ಕಾ ಕೃಷ್ಣ ಸತ್ತ್ವಮಾಹೋ ರಜಸ್ತಮಃ॥

ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ನಿತ್ಯವ್ಯವಹಾರ

ಸತ್ತ್ವ ರಜಸ್ಸು ತಮಸ್ಸುಗಳು ನಮ್ಮ ಜೀವನವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಬೀರುವ ಪ್ರಭಾವದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಹದಿನೇಳನೆ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದೆ. ಆತ್ಮನ ಮೂಲ ಭೂತ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕನುಸರಿಸಿ ನಮ್ಮ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವೈವಿಧ್ಯವುಂಟಾಗು ತ್ತದೆ.

ಸತ್ತ್ವಾನುರೂಪಾ ಸರ್ವಸ್ಯ ಶ್ರದ್ಧಾ ಭವತಿ ಭಾರತ।

ನಮ್ಮ ಈ ಬಾಹ್ಯ ವಿಚಾರ ವರ್ತನೆ ನಂಬಿಕೆಗಳಿಗೆ ಆತ್ಮನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೇ ಮೂಲಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ರಾಜಸ ತಾಮಸ ವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ದೂಷಿತವಾಗುವುವು. ನಮ್ಮ ಲೌಕಿಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆರಡ ರಲ್ಲಿಯೂ ಸತ್ತ್ವ, ರಜಸ್ಸು, ತಮಸ್ಸುಗಳು ತಮ್ಮ ಮುದ್ರೆಯನ್ನು ಒತ್ತಬಲ್ಲವು. ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತಾತ್ತ್ವಿಕ ವೃತ್ತಿಯೂ ಅನುಸೂತ್ಯವಾದಾಗ ಅವು ಧರ್ಮಗಳೇ ಎನಿಸುವುವು. ಧರ್ಮಾಚಾರಗಳೂ ರಾಜಸ, ತಾಮಸ ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತಗೊಂಡರೆ ಅವೇ ಅಧರ್ಮಗಳಾಗಬಲ್ಲವು. ತುಲಾಧಾರ, ಧರ್ಮವ್ಯಾಧರು ನಡೆಸಿದ ವ್ಯಾಪಾರ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಧರ್ಮವೆನಿಸಿದ್ದರೆ, ರಾವಣ, ಜರಾಸಂಧರಂತಹವರು ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ಸೂ ಅಧರ್ಮವಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮೋ ಭವತ್ಯಧರ್ಮೋಽಪಿ ಕೃತೋ ಭಕ್ತೈಸ್ತವಾಚ್ಯುತ।
ಪಾಪಂ ಭವತಿ ಧರ್ಮೋಽಪಿ ಯೋ ನ ಭಕ್ತೈಃ ಕೃತೋ ಹರೇ॥

–ಸದಾಚಾರಸ್ಮೃತಿ

''ಭಗವದ್ಭಕ್ತರಾದ ಸಜ್ಜನರು ಮಾಡಿದ ಧರ್ಮಭಿನ್ನವಾದ ವ್ಯವಹಾರವೂ ಧರ್ಮವಾಗಬಲ್ಲದು. ಅಭಕ್ತರಾದ ದುಷ್ಟ ಜನರು ಆಚರಿಸಿದ ಧರ್ಮವೂ ಪಾತಕವಾಗುವುದು'' ತುಲಾಧಾರರಂತಹವರು ಮಾಡಿದ ವ್ಯಾಪಾರವೂ ಧರ್ಮವಾಗಿದ್ದರೆ, ಇಂದು ಜನರು ಲೋಭವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡುವ ವ್ಯಾಪಾರವೇ ಅಧರ್ಮವಾಗುತ್ತಿದೆ. ನಮ್ಮ ಭೋಜನಾದಿ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ದಾನ, ತಪಸ್ಸು, ಯಜ್ಞಗಳೂ ಸತ್ತ್ವ, ರಜ, ತಮಗಳಿಂದ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಪಡೆಯುವುವು. ಆಹಾರ, ನಿದ್ರೆ, ಕಾಮ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಪಶುಗಳಿಗಿರುವಂತೆ ಮಾನವನಿಗೂ ಇವೆ. ಅವನ್ನು ಮಾನವನು ಬಿಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಧಾರ್ಮಿಕನಾಗಲು ಈ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಬಿಡಬೇಕೆಂದೂ ಇಲ್ಲ. ಪಶುಗಳು ಯಾವುದೇ ನೀತಿ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಲ್ಲದೆ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಆಹಾರ-ನಿದ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವುವು. ಅದೇ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಶಿಸ್ತನ್ನು, ಒಂದು ನಿಯಮವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದಾಗಲೇ ನಾವು ಧಾರ್ಮಿಕರಾಗುವೆವು. ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ಲೌಕಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳ ಪರಿವರ್ಜನೆಯಲ್ಲ. ಪಶುಗಳೂ ನಡೆಸುವಂತಹ ಈ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮನೀತಿಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದಾಗಲೇ ನಾವು ಮಾನವರಾಗಬಲ್ಲೆವು. ಡಾರ್ವಿನ್ ವಾದದಂತೆ ಪಶುಗಳೇ ವಿಕಾಸವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮಾನವರಾಗಿ ಪರಿವರ್ತಿತರಾಗಿರುವರೆಂದು ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಮಾನವರೇ ಪಶುಗಳಾಗಿ ಪರಿವರ್ತನೆಗೊಂಡು ಡಾರ್ವಿನ್ ವಾದದ ತಿರುವು ಮುರುವು ನಡೆದಿದೆಯೇನೋ ಎನ್ನುರ ರೀತಿಯ ಕಪಿಚೇಷ್ಟೆ ಪಶುವರ್ತನೆಗಳನ್ನು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು.

ಆಹಾರ

ಮದ್ಯ - ಮಾಂಸಗಳಂತಹ ದುಷ್ಟ ಖಾದ್ಯಪೇಯಗಳನ್ನು ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಶರೀರ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರವಾದ ಶುಚಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸುವುದೇ ಭೋಜನ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಅಳವಡಿಸಬೇಕಾದ ಶಿಸ್ತು ನಿಯಮಗಳಾಗಿವೆ. ಅದನ್ನು ನಿಯತವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು, ಭಗವಂತನಿಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಅವನ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವುದು ಮೊದಲಾದ ನೀತಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದಾಗಲೇ ನಮ್ಮದು ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೋಜನವಾಗುವುದು. ನಿದ್ರೆ, ಕಾಮವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹವೇ ನೀತಿ ನಿರ್ಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಮಾವೇಶಗೊಳಿಸಿದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾತ್ತ್ವಿಕತೆಯು ತುಂಬುವುದು.

ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ಆಹಾರವೇ ನಮ್ಮ ಮನೋಬುದ್ಧಿಗಳಾಗಿ ಪರಿಣತಿಗೊಳ್ಳುವುದು.

ಅನ್ನಮಶಿತಂ ತ್ರೇಧಾ ಭವತಿ।

ನಾವು ಸೇವಿಸಿದ ಆಹಾರವು ಮೂರು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತವಾಗುವುದು. ಅದರ ಒಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಭಾಗವೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಾಗಿ ಪರಿಣತಗೊಳ್ಳುವುದು ಎಂದು ಛಾಂದೋಗ್ಯೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ನಾವು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ಆಹಾರದ ಗುಣಧರ್ಮಗಳನ್ನನುಸರಿಸಿಯೇ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಕೃತಿ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳಿವೆ. ಶರೀರಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿರುವ ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಏಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಬಾರದೆಂದು ಕೆಲವರು ಕೇಳುವುದುಂಟು. ಅದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಶರೀರವೇನೋ ಉಬ್ಬಬಹುದು. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಅಂತಃಕರಣಗಳು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕುಗ್ಗುವುವು. ಇಂತಹ ಆಹಾರಗಳಿಂದ ಶರೀರವು ಪರಿಪುಷ್ಟವಾಗಿ ಬೆಳೆದರೂ ಸ್ವೇಚ್ಛಾಚಾರ, ವಿಲಾಸಪ್ರವೃತ್ತಿ, ದೌಷ್ಟ್ಯಗಳೂ ಅಂತಃಕರಣದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುವುವು. ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಆಹಾರದಿಂದಲೇ ಮನಸ್ಸು ಸಾತ್ತ್ವಿಕವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದು. ನ್ಯಾಯವಾದ ಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಯೋಗ್ಯ ಆಹಾರವನ್ನು ಗಳಿಸಿ ಭಗವಂತನಿಗೆ ನಿವೇದಿಸಿ ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದೇ ವಿಹಿತವಾದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ಭೋಜನದ

ರೀತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಶರೀರವೂ ಮನಸ್ಸೂ ಪುನೀತವಾಗುವುವು. ಆಹಾರದಿಂದ ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಆಗುವ ಪರಿಣಾಮದ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಮನೋರಂಜಕವಾದ ಕಥೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದ ಯುದ್ಧವು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಧರ್ಮರಾಜನ ಮನಃಶಾಂತಿಗಾಗಿ ಭೀಷ್ಮರು ವಿವಿಧ ಧರ್ಮಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಬೋಧಿಸುವರು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿದ ದ್ರೌಪದಿಯು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವಳು: ''ಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಉಪದೇಶ ಮಾಡುವ ತಾವು ನನ್ನ ಮಾನಹರಣವನ್ನು ದುರ್ಯೋಧನ ದುಃಶಾಸನರು ನಡೆಸಿದಾಗ ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸದೇ ಏಕೆ ತಟಸ್ಥರಾದಿರಿ? ಆಗ ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಏಕೆ ಜಾಗೃತವಾಗಲಿಲ್ಲ?'' ಇದಕ್ಕೆ ಭೀಷ್ಮರು ನೀಡಿದ ಉತ್ತರವಿದು: ''ದ್ರೌಪದಿ, ಅಂದು ನಾನು ದುರ್ಯೋಧನನು ನೀಡಿದ ಅನ್ನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆ ಪಾಪದ ಅನ್ನವನ್ನು ಉಂಡು ಕೊಬ್ಬಿದ ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಸುಳಿವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ದುಷ್ಟ ಆಹಾರದ ಪರಿಣಾಮವಾದ ತಾಮಸವೃತ್ತಿಯ ಅಬ್ಬರದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ದನಿಯೇ ಆಗ ಕೇಳಿಸದಂತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮಹಾಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಬಾಣವರ್ಷಗಳಿಂದ ನನ್ನ ಶರೀರದಿಂದ ರಕ್ತಧಾರೆಯೆಲ್ಲ ಹೊರಗೆ ಹರಿದಿದೆ. ದುರ್ಯೋಧನನು ನೀಡಿದ ಆಹಾರವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಸಿದ್ಧವಾದ ರಕ್ತ ಧಾರೆ ಹರಿದುಹೋಗಿ ಅಸ್ಥಿಮಾತ್ರವಾದ ನನ್ನ ಶರೀರವು ಈಗ ಪರಿಶುದ್ಧವಿದೆ. ಆ ದುಷ್ಟ ಆಹಾರದ ಪರಿಣಾಮ ವಿಕೃತಿಗಳಾವುವೂ ಈಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಧರ್ಮಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಜಾಗೃತವಾದುದರಿಂದಲೇ ಈ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ನಾನು ನೀಡುವಂತಾಗಿದೆ.''

ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆಹಾರಸೇವನೆಯ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಹಾಗೂ ಹಿತಕರ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದೆ. ಮಾಂಸಾಹಾರವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿತ್ಯಜಿಸಿ ಶಾಖಾಹಾರವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸುವ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಕಂಡು ವಿದೇಶೀಯರು ಅಚ್ಚರಿಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಶತಶತಮಾನಗಳಿಂದ ಆಹಾರದ ಈ ಸಾತ್ತ್ವಿಕನಿಯಮಗಳು ಸಹಜವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಾಸುಹೊಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ದೊಡ್ಡ ಪವಾಡವನ್ನೇ ಮಾಡಿದೆ.

ಯಜ್ಞ ದಾನ ತಪಸ್ಸುಗಳನ್ನೂ ದುರಭಿಸಂಧಿಯಿಂದ, ಪ್ರತಿಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ, ಪ್ರದರ್ಶನ ಮನೋಭಾವದಿಂದ, ಅಸಡ್ಡೆ ಅಹಂಕಾರಗಳಿಂದ ನಡೆಸಿದರೆ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಹಾನಿ ಉಪಪ್ಲವಗಳೇ ಆಗುವುವು. ರಾಜಸ ತಾಮಸಗಳಾದ ಈ ಧಾರ್ಮಿಕ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅಧರ್ಮವೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಧರ್ಮದ ಈ ವಿಕೃತರೂಪವನ್ನು ಇಂದು ನಾವು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇವೆ.

ದಾನ

ದಾನವು ಭಗವಂತನು ಮಾನವರಿಗೆ ನೀಡಿದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕೊಡುಗೆ. ದೇವ,

ಅಸುರ, ಮಾನವರಿಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತರಿಂದ 'ದ' ಎಂಬ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅಹಂಕಾರಕ್ಕೆ ವಶರಾದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ದಮ ಅರ್ಥಾತ್ ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹದ ಸಂದೇಶವು ಇದರಿಂದ ದೊರಕಿದರೆ ಹಿಂಸಾ ವೃತ್ತಿಯ ಕ್ರೂರ ಅಸುರರು ದಯೆಯ ಪಾಠವನ್ನು ಈ ಉಪದೇಶದಿಂದ ಪಡೆದರು; ಲೋಭವೃತ್ತಿಯ ಮಾನವರು ಈ 'ದ'ದಿಂದ ದಾನದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದರು ಎಂದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಥೆ ಇದೆ. ಮಾನವರು ತಮ್ಮಲ್ಲಿದ್ದುದನ್ನೆಲ್ಲ ಭಗವಂತನ ಸೇವೆಯೆಂದು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ನೀಡುವ ಉದಾರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಆದರ್ಶ ಮಾನವರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಈ ದಾನದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜಸ ತಾಮಸ ಭಾವದ ಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿದೆ. ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಿಂದ, ಕುಹಕ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ದಾನವು ತನ್ನ ಪವಿತ್ರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುವುದು. ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿ ಪರಿಕ್ಲೇಶದಿಂದ ನೀಡುವ ದಾನವೂ ಇಂತಹುದೇ. ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರ ಹಂಗುಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವ ಕುತಂತ್ರದಿಂದ ಪ್ರಬಲ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ಹಿಂದುಳಿದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ದುರುದ್ದೇಶಪೂರ್ಣವಾದ ದಾನವೈಖರಿಯು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದಿದೆ. ಅಧಿಕಾರದ ಬಲವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತರಿಂದ ದಾನವನ್ನು ಪಡೆಯುವುದಂತೂ ವಾಡಿಕೆಯ ಸಂಗತಿಯೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ನಾನಾರೀತಿಯ ದಾನದ ಆಭಾಸಗಳು ಈಗ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಾಗಿವೆ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಇಂತಹ ದಾನದ ಅಸಾತ್ತ್ವಿಕ ದೃಶ್ಯಗಳೇ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮಾನವೀಯ ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಸ್ವಾರ್ಥನಿರಪೇಕ್ಷವಾದ ಪುಣ್ಯತಮ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ ದಾನವು ಇಂದು ಅಪೂರ್ವವೇ ಆಗಿದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದಾನದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಏನಾದರೂ ಕುಹಕ ಕುತಂತ್ರಗಳು ಅಡಕವಾಗಿರುತ್ತವೆ.

ತಪಸ್ಸು

ತಪಸ್ಸಿಗೂ ಸಾಧಕರು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡುವರು. ಜೀವನದ ಪರಮ ಸುಖವನ್ನು ನಾವು ಶರೀರದ ಆರಾಧನೆಯಿಂದಲೇ ಪಡೆಯಲಾರೆವು. ಕಬ್ಬನ್ನು ಅಭಿಷೇಕ ಆರತಿಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರೆ ಅದರ ರಸವು ದೊರಕದು. ಹಿಂಡಿದಾಗಲೇ ಅದರ ಮಧುರ ರಸವನ್ನು ಆಸ್ವಾದಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು. ಜೀವನದ ಅಮೂಲ್ಯ ರಸವೂ ಶರೀರಕ್ಕೆ ನಾವು ಮಾಡುವ ಷೋಡಶೋಪಚಾರಗಳಿಂದ ದೊರೆಯದು. ನಮ್ಮ ಶರೀರ ಮನಸ್ಸುಗಳಿಗೆ ತಪಸ್ಸಿನ ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನು ನೀಡಿದರೆ ಜ್ಞಾನ ಸುಖಗಳ ಅಮೃತಧಾರೆಯು ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹರಿಯುವುದನ್ನು ನಾವು ಕಾಣಬಲ್ಲೆವು. ನಮ್ಮ ವಾಕ್ ಕಾಯ ಮನಸ್ಸುಗಳನ್ನು ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಪವಿತ್ರಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಯಾರಿಗೂ ಉದ್ವೇಗಕರವಾಗದ, ಸತ್ಯವೂ ಮಧುರವೂ ಆದ ಮಾತೇ ನಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆಯಲ್ಲಿರಬೇಕು.

ಸ್ಮಿತಪೂರ್ವಾಭಿಭಾಷೀ ಚ ।

ಎಂದು ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಾಮನನ್ನು ವರ್ಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ನಗುಮೊಗದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನು ಜನರ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನಂತೆ. ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಸೌಜನ್ಯಗಳು ತುಂಬಿರಬೇಕು. ಒರಟು, ಕಠೋರ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು. ಇಂದ್ರಿಯನಿಗ್ರಹ, ಅಹಿಂಸೆ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಮತ್ತು ಹಿರಿಯರ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದು ಇವು ಶಾರೀರಿಕ ತಪಸ್ಸು ಎಂದೆನಿಸಿದರೆ ಆತ್ಮನಿಗ್ರಹ, ಮನೋನೈರ್ಮಲ್ಯಗಳೇ ಮಾನಸ ತಪಸ್ಸೆಂದು ಪರಿಗಣಿತವಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ದಂಭ, ದುರಭಿಸಂಧಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆತರೆ ಅದರ ಪಾವಿತ್ರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಾತ್ತ್ವಿಕತೆಯು ಭ್ರಷ್ಟವಾಗುವುದು.

ಅಶ್ರದ್ಧಯಾ ಹುತಂ ದತ್ತಮ್ ತಪಸ್ತಪ್ತಂ ಕೃತಂ ಚ ಯತ್ ।
ಅಸದಿತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಪಾರ್ಥ ನ ಚ ತತ್ಪ್ರೇತ್ಯ ನೋ ಇಹ ॥

●

ಹದಿನೆಂಟನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ

ಸಂನ್ಯಾಸಸ್ಯ ಮಹಾಬಾಹೋ ತತ್ತ್ವಮಿಚ್ಛಾಮಿ ವೇದಿತುಮ್ ।
ತ್ಯಾಗಸ್ಯ ಚ ಹೃಷಿಕೇಶ ಪೃಥಕ್ಕೇಶಿನಿಷೂದನ ॥

ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನ, ಕೃತಿ, ಸುಖ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳನ್ನೂ ದೈಹಿಕ ಮಾನಸಿಕ ಗುಣದೋಷಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಿಂದ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ, ರಾಜಸ, ತಾಮಸಗಳೆಂದು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬೇಕು. ಈ ವಿಭಾಗದಿಂದಾಗಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃತಿಯನ್ನೂ ಅದರ ಬಾಹ್ಯ ಪರಿಮಾಣಗಳಿಂದ ಅಳೆಯದೆ ಆಂತರಿಕ ಭಾವಶುದ್ಧಿಯ ಆಧಾರದಿಂದ ಸತ್, ಅಸತ್ ಕೃತಿಗಳನ್ನಾಗಿ ತೂಗಿನೋಡುವ ವಿವೇಕಶಕ್ತಿಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವುದು. ನಾವು ಎಷ್ಟೋ ಧರ್ಮಕೃತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವು ಹೇಗೆ ನಮ್ಮ ಮನೋದೋಷಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಗೀತೆಯು ಮಾಡಿದ ಈ ವಿವೇಚನೆಯು ನಮಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿದೆ.

ಸುಖ

ಸುಖವೂ ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಬಗೆಯದಾಗಿದೆ. ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯಲು ನಾವು ಬಳಸುವ ಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನನುಸರಿಸಿ ಸುಖದ ವಿಭಾಗವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು. ಕಜ್ಜಿಯನ್ನು ತುರಿಸುವಾಗ ದೊರೆಯುವ ಸುಖದಂತೆ ವೈಷಯಿಕ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಂದ ತಾತ್ಕಾಲಿಕ ಆನಂದವು ದೊರಕಿದರೂ ಮುಂದೆ ಕ್ಲೇಶದ ಅನುಭವವಾಗುವುದರಿಂದ ವೈಷಯಿಕ ಸುಖವು ರಾಜಸವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಆತ್ಮವಿಸ್ಮೃತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕತ್ತಲಲ್ಲಿ ಕೆಡಹುವ ವಿಕೃತ ಸುಖವು ಕೊಲೆ, ಸುಲಿಗೆ, ಮದ್ಯಪಾನಗಳಂತಹ ದುಷ್ಟ

ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ದೊರಕುವುದು. ಇವೆಲ್ಲವೂ ತಾಮಸ ಸುಖದ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಸೇರುವುವು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಕ್ಲೇಶ ಕಷ್ಟಗಳೊದಗಿದರೂ ಚಿರಕಾಲದ ತೃಪ್ತಿ ಪ್ರಸನ್ನತೆಗಳನ್ನು ನೀಡುವ ತಾತ್ತ್ವಿಕಸುಖ ನಮ್ಮ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು. ಇದು ಭಗವಂತನ ಜ್ಞಾನ, ಧ್ಯಾನ, ಪ್ರಸಾದಗಳಿಂದಲೇ ದೊರೆಯುವುದು. ಇಂತಹ ನೈಜವಾದ ಸುಖದ ಬದಲು ವೈಷಯಿಕವಾದ ಕೃತ್ರಿಮ ಸುಖವೇ ಮಹತ್ತರವೆಂದು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಜನತೆ ಚಡಪಡಿಸುತ್ತದೆ. ನಿಜವಾದ ಹಾಲಿನ ರುಚಿಯನ್ನೇ ತಿಳಿಯದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ತನಗೂ ಹಾಲು ಬೇಕೆಂದು ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಹಠ ಹಿಡಿಯುವನು. ಆದರೆ ತಮ್ಮ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನಿಗೆ ಹಸುವಿನ ಹಾಲನ್ನು ಅವಳು ಎಲ್ಲಿಂದ ಒದಗಿಸುವಳು? ಹಿಟ್ಟಿನ ನೀರನ್ನೇ ಹಾಲೆಂದು ಅವಳು ನೀಡಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಕುಡಿದು ತಾನೂ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದೆನೆಂಬ ಸಂತಸದಿಂದ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನು ಕುಣಿದಾಡುವನು. ನಮ್ಮ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ನೈಜಸುಖದ ಸವಿಯನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳದೆ ಸಂಸಾರದ ಮೋಹಕವಾದ ಕೃತ್ರಿಮ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಯಿಬಿಡುವ ನಮ್ಮ ಚೇಷ್ಟೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಈ ಅಶ್ವತ್ಥಾಮನ ಕತೆಯು ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ.

ಶರಣಾಗತಿ

ಈವರೆಗಿನ ವಿಸ್ತೃತ ನಿರೂಪಣೆಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾದ ಸಮಾಧಾನವು ದೊರೆತಿದೆ. ಆತ್ಮ, ಪರಮಾತ್ಮ ಹಾಗೂ ಪ್ರಾಕೃತ ಜಡಪದಾರ್ಥಗಳ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧ ಮತ್ತು ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಕಾರ್ಯವಿಭಾಗ ಹಾಗೂ ಶಕ್ತಿಸ್ವಭಾವಗಳ ಸವಿಸ್ತಾರ ವಿವೇಚನೆಯಾಗಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಅವಕಾಶವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಬಂಧವು ಅನಾದಿ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಇರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಅವರಣವು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿರ್ಬಂಧಿಸಿದೆ. ಬೇಡವೆಂದರೂ ಪ್ರಕೃತಿ ಸಂಬಂಧವಿರುವವರೆಗೆ ಅದರ ಕಾರ್ಯಪರಿಣಾಮಗಳಿಗೆ ನಾವು ಒಳಗಾಗಲೇಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯಿಂದ ಅತೀತರಾಗುವುದೇ ನಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಈ ಪ್ರಾಕೃತ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇರುವವರೆಗೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿರುವ ಸಾಧನಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನೂ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿಯಿಂದ ಬಳಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಮಾನವನಿಗೆ ಈ ಸಂಸಾರದ ಕ್ಲೇಶ ತಾಪಗಳೊದಗಿವೆ ಎಂದು ಅದರ ಮೇಲಿನ ದ್ವೇಷದಿಂದ ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಯಾವ ವ್ಯವಹಾರಗಳೂ ಬೇಡವೆಂದು ನಿಷ್ಕ್ರಿಯರಾಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ನಾವು ಏನನ್ನೂ ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬಂಧನದಲ್ಲಿ ನಾವಿರುವೆವೆಂಬ ವಸ್ತುಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅರಿತು ಶಿಸ್ತು ಸಂಯಮಗಳಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ವರ್ತಿಸಿ ಈ ಕಾರಾಗೃಹದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು. ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿ ಜಗತ್ತಿನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಲುಗೊಳ್ಳಲಾಗದಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟಬೇಕೆನ್ನುವುದು ನಮ್ಮ ಅದಮ್ಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯಾಗಿದ್ದರೆ

ನಾವು ಪ್ರಕೃತಿಯ ಈಚೆಯ ದಡದಲ್ಲಿಯೇ ಕುಳಿತು ಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಇಳಿಯಬೇಕೇ ಬೇಡವೇ ಎಂದು ಡೋಲಾಯಮಾನ ಚಿತ್ತದಿಂದ ಸಂಶಯಾಸ್ಕಂದಿತ ಮನಸ್ಕರಾಗಿ ಕಾಲಹರಣಮಾಡುವುದರಿಂದ ಏನು ಸಾಧಿಸಿದಂತಾಗುವುದು? ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರಸಾಗರದಲ್ಲಿ ನಾವು ಧುಮುಕಲೇಬೇಕು.

ಈಸಬೇಕು ಇದ್ದು ಜೈಸಬೇಕು । –ಶ್ರೀ ಪುರಂದರದಾಸರು

ಈ ಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿ ಇಳಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಳಗದೆ 'ಈಸಿ ಜೈಸುವ' ಕಲೆಯನ್ನು ಗೀತೆಯು ನಮಗೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆಸಕ್ತಿ ಮೋಹಗಳ ಪಾಶವನ್ನು ಬಿಗಿದುಕೊಂಡು ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿದರೆ ನಾವು ಇದರಿಂದ ಪಾರಾಗುವ ಸಂಭವವೇ ಇಲ್ಲ. ಅನಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ವಿಹಿತ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಈ ಕರ್ಮಪ್ರವಾಹದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದರ ಯಾವ ಸೆಳೆವು ಸುಳಿಯೊಳಗೆ ಸಿಲುಕದೆ ಸಾಗಲು ನಮಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದು.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದರ ಬಂಧವು ಬಿಗಿಯಾಗದಂತೆ ಅದರ ಸೆಳೆತದಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿಹೋಗದಂತೆ ನಾವು ಎಷ್ಟು ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸಿದರೂ ಸಾಲದು. ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡುಗಡೆ ಹೊಂದುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಬೇಕು. ಅನಾದಿಯಾದ ಈ ಪ್ರಕೃತಿಬಂಧದ ವಿಮೋಚನೆಯು ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಮೀರಿದುದಾಗಿದೆ. ಇದು ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಗೆ ಒಳಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಇದನ್ನು ಅಡಗಿಸುವ ತೇಜಸ್ಸು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಯಂಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಕ್ಲೇಶ ವಿಪ್ಲವಗಳಿಗೆ ನಾವು ಈಡಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಜೀವರನ್ನೆಲ್ಲ ಮೀರಿಸುವ ವಿಶ್ವದ ಮಹಾಶಕ್ತಿಯ ಆಸರೆಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ತಮೇವ ಶರಣಂ ಗಚ್ಛ ಸರ್ವಭಾವೇನ ಭಾರತ ।

ಅವನಲ್ಲಿ ಶರಣಾಗತರಾಗದೆ, ಅವನಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಡೆಯದೆ ಇದ್ದರೆ, ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಈ ಮಹಾ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಮುಟ್ಟಲಾರೆವು. ಮಗುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮೂಸಂಬಿಯನ್ನು ಇತ್ತಂತೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಾನಂದದ ನಿಧಿಯು ನಮ್ಮ ಕೈಯಲ್ಲೇನೋ ಇದೆ. ಮೂಸುಂಬಿಯ ಹೊರ ಸಿಪ್ಪೆಯನ್ನು ತೆಗೆಯಲು ಮಗುವಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗುವುದೆ? ತಾಯಿಯೇ ಅದನ್ನು ಮಗುವಿಗೆ ಸುಲಿದು ನೀಡಬೇಕು. ಅದರಂತೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪಾನಂದದ ಹೊರಗಿನ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಆವರಣವನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ನಮಗೆ ಈ ಆನಂದದ ನಿಧಿಯು ಇದ್ದರೂ ಇಲ್ಲದಂತೆ. ಭಗವಂತನೇ ತಾಯಿಯ ಮಮತೆಯಿಂದ ಈ ಹೊರ ಆವರಣವನ್ನು ಬಿಡಿಸಬೇಕು.

ಅಜ್ಞಾನಾಂ ಜ್ಞಾನದೋ ವಿಷ್ಣುಃ । ಜ್ಞಾನಿನಾಂ ಮೋಕ್ಷದಶ್ಚ ಸಃ ।
–ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ

ನಮಗೆ ಜ್ಞಾನ, ಬಂಧನಿವೃತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲಾ ವಿಕಾಸ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು

ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ಆಗಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಎಲ್ಲಾ ಆಗುಹೋಗುಗಳಿಗೂ ಅವನು ಕಾರಣನು. ಅವನ ಶಕ್ತಿ ಅನುಗ್ರಹಗಳಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮಿಂದ ಏನೂ ನಡೆಯದೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತು ಸರ್ವಾತ್ಮನಾ ಭಗವಂತನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿಕೊಂಡು ಭಕ್ತಿಪೂರ್ಣ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಆಚರಿಸಬೇಕು. ಭಕ್ತಿಯೇ ಕರ್ಮದ ಅಂತಃಸತ್ತ್ವವು. ಆ ಸತ್ತ್ವವು ಇಲ್ಲದ ಕರ್ಮಗಳು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಅವೆಲ್ಲವೂ ನಿರ್ಜೀವ ಹಾಗೂ ನಿಷ್ಪ್ರಯೋಜನವೇ.

ಸರ್ವಧರ್ಮಾನ್ ಪರಿತ್ಯಜ್ಯ ಮಾಮೇಕಂ ಶರಣಂ ವ್ರಜ ।

ದೈವೀ ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಒಯ್ಯದ, ಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿವೆ. ಅವೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಾವು ಬಿಡಬೇಕು. ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗವೆನ್ನುವುದರ ಭಾವವು ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಅಥವಾ ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವುದೇ ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ ತ್ಯಾಗವೆಂದೂ ನಾವು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಯಸ್ತು ಕರ್ಮಫಲತ್ಯಾಗೀ ಸ ತ್ಯಾಗೀತ್ಯಭಿಧೀಯತೇ ।

ಎಂಬುದಾಗಿ ಫಲವನ್ನು ತೊರೆಯುವುದೇ ಕರ್ಮದ ನಿಜವಾದ ತ್ಯಾಗವೆಂದು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ.

ಸರ್ವಭಾವದಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ಪರಮಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವುದೊಂದೇ ನಮ್ಮ ಈ ಅನರ್ಥ ವಿಪ್ಲವಗಳ ಏಕಮಾತ್ರ ಪರಿಹಾರೋಪಯವಾಗಿದೆ. ಈ ಶರಣಾಗತಿಯ ಭಾವವು ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಸ್ಯೂತವಾಗಿರಬೇಕು.

ಕುರು ಭುಂಕ್ಷ್ವ ಚ ಕರ್ಮ ನಿಜಂ ನಿಯತಂ
ಹರಿಪಾದವಿನಮ್ರಧಿಯಾ ಸತತಮ್ । -ದ್ವಾದಶಸ್ತೋತ್ರ

ಕರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವಾಗಲೂ, ಅದರ ಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುವಾಗಲೂ, ಹರಿಯ ಸ್ಮರಣೆಯು ನಿರಂತರವಾಗಿರಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಶರೀರದ ಅಂಗಾಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಚೇತನವು ಹರಿಯುವುದು ಅವಶ್ಯವಿರುವಂತೆ ನಮ್ಮ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮದಲ್ಲಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಹರಿಭಕ್ತಿಯು ಹರಿಯಬೇಕು. ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಪ್ರಧಾನವೆಂದು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಈ ಉಪದೇಶವೇ ಗೀತೆಯ ಸಾರ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ.

ಪರಮಾತ್ಮನ ಮುಖದಿಂದ ಹೊರಟ ಉಪದೇಶದ ಅಮೃತಧಾರೆಯಿಂದ ಅರ್ಜುನನ ಅಂತಃಕರಣಪಟಲದಲ್ಲಿ ಅಂಟಿದ ಮೋಹಮಲಗಳೆಲ್ಲ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ಕೊಚ್ಚಿಹೋದವು. ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಪ್ತವಾಗಿದ್ದ ಜ್ಞಾನದ ದಿವ್ಯಾಂಕುರವು ಚಿಗುರಿ ವಿಕಸಿತವಾಯಿತು.

ನಷ್ಟೋ ಮೋಹಃ ಸ್ಮೃತಿರ್ಲಬ್ಧಾ ತ್ವತ್ ಪ್ರಸಾದಾನ್ಮಯಾಚ್ಯುತ ।

ಸ್ಥಿತೋಽಸ್ಮಿ ಗತಸಂದೇಹಃ ಕರಿಷ್ಯೇ ವಚನಂ ತವ ॥

''ನನ್ನ ಮೋಹದ ನಿರಸನವಾಗಿದೆ. ಮೋಹದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಅಭಿಭವದಿಂದ ಕಳೆದುಹೋದಂತಿರುವ ಜ್ಞಾನದ ನಿಧಿಯನ್ನು ನಿನ್ನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ತಿರುಗಿ ಪಡೆದೆ. ನನ್ನ ಸಂದೇಹ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ನಿವಾರಣೆಯಾಗಿದೆ. ನಿನ್ನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಕರ್ತವ್ಯರಂಗಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುವೆ'' ಎಂದು ಅರ್ಜುನನು ಪ್ರಸನ್ನ ಹೃದಯದಿಂದ ಭಕ್ತಿ ಉತ್ಸಾಹಗಳಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಬಂದಿರುವ ಸಂದರ್ಭ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಅನುದಿನವೂ ಸಂಭವಿಸುತ್ತವೆ. ಗೀತೆಯ ಸಂದೇಶವು ಅರ್ಜುನನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಪರಿಸೀಮಿತವಲ್ಲ. ಜಗತ್ತಿನ ಮಾನವರೆಲ್ಲರ ಜೀವನದ ಗೊಂದಲ ವಿಪ್ಲವಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಉದಾತ್ತ ರೀತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಗೀತೆಯು ನಮಗೆ ನೀಡುತ್ತಿದೆ. ಭಾರತದ ಮಹಾ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರಥದಲ್ಲಿ ಅರ್ಜುನನ ಜೊತೆಗೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ಸಾರಥಿಯಾಗಿದ್ದು ಹೆಜ್ಜೆ ಹೆಜ್ಜೆಗೂ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾತನಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಮುನ್ನಡೆಸಿದ್ದಾನೆ. ಅರ್ಜುನನು ನರನಾಗಿದ್ದರೆ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ನಾರಾಯಣನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಈ ನರ-ನಾರಾಯಣರ ಜೊತೆಯಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲಿ ವಿಜಯಭೂತಿ ನೀತಿಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿದೆ.

ಯತ್ರ ಯೋಗೇಶ್ವರಃ ಕೃಷ್ಣೋ ಯತ್ರ ಪಾರ್ಥೋ ಧನುರ್ಧರಃ ।
ತತ್ರ ಶ್ರೀರ್ವಿಜಯೋ ಭೂತಿಃ ಧ್ರುವಾ ನೀತಿರ್ಮತಿರ್ಮಮ ॥

ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಈ ನರರಿಗೆ ನಾರಾಯಣನೇ ಸಾರಥಿಯಾಗಿರಬೇಕು. ನರರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣನ ವಿಯೋಗವಾದುದರಿಂದಲೇ ಇಂದು ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅನೀತಿ ಮತ್ತು ಆರ್ಥಿಕ ಸಂಕಟದ, ದುಃಖದ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ನಾವು ನೋಡುತ್ತಿರುವೆವು. ನಮ್ಮ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನರ-ನಾರಾಯಣರ ಸಮಾಗಮವಾಗಬೇಕು. ಭಗವಂತನನ್ನು ನಾವು ನಮ್ಮ ಸಾರಥಿ, ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾತ ಹಾಗೂ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕನನ್ನಾಗಿ ಆರಿಸಬೇಕು. ಆಗಲೇ ನಮ್ಮ ಜೀವನವು ದೈವೀಸಂಪತ್ತಿನ ಆಗರವಾಗುವುದು.